II-3777

AVENTURAT E PINOKUT

DRISHTINË

C. COLLODI

AVENTURAT E PINOKUT

HISTORIJA E NJIJ KUKLLE DRUNI

„MUSTAFA BAKIJA"
PRISHTINË — 1956

Shqipnoi prej italishtes:
HILMI THAÇI

I

SI NDODHI QË MJESHTËR QERSHIJA, ZDRUKTHËTAR, GJETI NJI COPË DRU, E CILA QANTE E QESHTE SI FËMIJA

Na ishte nji herë...

— Nji mbret! — do të thonë me njiherë lexuesat e mij të vogjël.

Jo, more fëmij, e keni gabim. Na ishte nji herë nji copë drû.

Nuk ishte nji drû stolije, por nji copë e thjeshtë prej turre, nga ato që dimnit vihen në koftor e në votër për me ndezë zjarmin e për me ngrohë dhomat.

S'di se si ndodhi, por nji ditë prej ditësh kjo copë drû u gjet në dyqanin e njij zdrukthëtari plak, të cilin e quejshin mjeshtër Antoni, sadoqë të gjithë e thirrshin mjeshtër Qershija[1]), për shkak të majës së hundës që e kishte gjithmonë të shndritshëme e ngjyrë manushaqje t'errtë si nji kokërr qershi e pjekun.

Porsa e pá mjeshtër Qershija këte copë druni, u gëzue pa masë e tue fërkue duert prej kënaqsís, murmuroi me gjysëm zani:

— Kjo drû më ra në dorë në çastin e duhun: do ta përdori për të bâ nji kambëz tavoline.

Ajo që u tha edhe u bâ. Muerr menjiherë sëpatën e mprehtë me ia qërue lëvorën dhe me e thëhllue, por ndërsa po matej me i ra së pari, i mbeti dora pezull n'ajr, sepse ndëgjoi nji zá të hollë, fare të hollë, i cili i tha tue iu lutë:

---

1) Ital. maestro Ciliegia — shën. i përkth.

— Mos më bjer fort!

Merrni me mend se sa i habitun mbet i urti plak, mjeshtër Qershija!

Suell syt e zgurdulluem rreth e përqark dhomës për të pá se prej kah mund të kishte dalë ajo fije zani, por nuk pá kurrkend! Këqyri nën bankë, por kurrkush; shiqoi mbrenda në nji dollap që rrinte gjithmonë i mbyllun, por kurrkush; këqyri në nji kosh ashklash e mielli sharre, por kurrkush, hapi derën e dyqanit për të hjedhë nji sy edhe në rrugë, por kurrkush! Po, halli?

— Kuptova — tha atëherë tue qeshë e tue krue perukën — duket se më kanë bâ veshët. Ta vazhdojmë punën.

E si muer në dorë përsëri sëpatën, i ra si me salltanet copës së drunit.

— Of! se ç'më vrave! — bërtiti pikëllueshëm zâthi i mâparshëm.

Kësaj here mjeshtër Qershija mbeti shtang, me syt kokërdhok prej frigës, me gojë hapët e me gjuhë të vjerrun deri në mjekërr, si qeni në pikën e vapës. Porsa iu çlirue gjuha, filloi me folë tue u dridhë e tue belbëzue prej tmerrit:

– Po prej kah duel kjo fije zani që tha oh?... E pra këtu nuk ka frymë njeriu. Athue mos të jetë kjo copë druni që të ketë nxanë me qá e me u ankue si ndonji foshnje? S'e zâ besë. Kjo copë drû, qé ku âsht; âsht nji copë drû oxhaku, si çdo copë tjetër, me qitë në votër që të zijë vegshi i groshës... Apo, kushedi? Mos të jetë mshefë ndokush, aq mâ keq për tê. Tash ia ndreqi qejfin!

E tue folë kështu, rroku me të dy duert këte copë druni të mjerë dhe filloi me qëllue pamëshirshëm muret e dhomës.

Mandej u ndal me përgjue, athue a mos ndëgjon nëse do të çfaqej aty ndonji fije zani që ankohet. Priti dy minuta, e kurrgjâ; dhetë minuta, e kurrgjâ!

— Kuptova: — tha atëherë tue u qeshë me përdhuni dhe tue shpupurishë perukën. Duket se më kanë bâ veshët për ate fije zani që tha o! Ta vazhdojmë punën.

Mbassi i kishte hy friga deri n'eshtna, provoi me këndue për me i dhanë, vehtes zemër.

Kështu, vuni me nji anë sëpatën, muer në duer zdrukthin për me zdrukthëtue e lëmue copën e drunit: por, ndërsa i shkonte poshtë e nalt me zdrukth, ndjeu po ate fije zani të zakonshëm i cili tha tue qeshë:

— Lemë rahat! se po më xigëlon shtatin!

Këte herë i ngrati mjeshtër Qershija u rrëxue si me i pasë ra rrufejá, Kur i hapi syt, pá vehten të ndejun për tokë.

Fëtyra i dukej si t'ishte ndërrue, madjè edhe maja e hundës ngjyrë manushaqeje, si e kishte gati gjithherë, i ishte bâ mavi prej tmerit.

II

MJESHTËR QERSHIJA IA FAL COPËN E DRUNIT MIKUT TË VET GJEPETIT, I CILI E MERR PËR ME E BA NJI KUKËLL TË MREKULLUESHME QË TË DIJË ME VALLËZUE, ME BA DYLUFTIM ME SHPATË E KËCIME TË RREZIKSHËME PËR VDEKJE

N'ate çast dikush trokllìti në derë.

— Urdhënoni, hyni — tha zdrukthëtari, pa pasë fuqi m'u çue në kambë.

Atëherë hyni në dyqan nji plak, shum i zhdërvjelltë, të cilin e quejshin Gjepeto; por fëmijt e fqinjësís, kur dojshin me e nxe e idhnue e thirrshin me llagapin *Kaçamak* [1]), e këte për shkak të perukës së tij të verdhë që i përgjante shum kaçamakut të misrit.

Gjepeti ishte fort idhnak. Vaj-halli po ta thirrshe Kaçamak! Menjiherë bâhej si bisha e s'kishte zot që e pritte.

— Mirë mëngjes, mjeshtër Anton — tha Gjepeti. Shka po bani aty për tokë?

— Po u mësoj mizave të trollit numëratoren.

— Ju prîftë e mbara!

— Kush të pruni këtu, lum kumbar Gjepeti?

— Kambët. Ta dini mjeshtër Anton, se ju kam ardhë që t'ma bani nji nderë.

— Që ku më keni, të gatshëm me ju shërbye — u përgjegj zdrukthëtari, tue u ngritë në gjûj.

— Sot nadje më ka ra dishka në mend.

— Ta marrim vesht.

— Më ka shkue ndër mend sot me bâ vetë nji kukëll prej druni; por nji kukëll të mrekullueshme, që të dijë me vallëzue, me bâ dyluftim me shpatë e këcime të rrezikshëme për

1) Ital. Polendino

vdekje. Me këte kukëll due me shtegtue botën, për të mujtë me fitue nji kafshore bukë e nji gotë venë; si po ta merr mendja?

— Të lumtë Kaçamak! — bërtiti po ai zâth i njoftun për të cilin nuk dihej se prej kah vinte.

Porsa ndëgjoi se po e thërrasin Kaçamak, kumbar Gjepeti u skuq si spec prej zemrimit, dhe mbassi u këthye fluturimthi kah zdrukthëtari i tha me tërbim:

— Pse po më fyeni?

— Kush po ju fyen?

— Më thatë Kaçamak!...

— Nuk ju thash unë.

— Pse, mos qeshë unë që thash, a! Po ju them se ju.

— Jo!

— Po!

— Jo!

— Po!

E tue u nxe gjithnji mâ tepër, prej fjalëve kaluen në punë, e t'u kacafytën ndërmjet veti, u gërvishtën, u hangrën me dhambë e t'u banë lesh-e-lî.

Si mbaroi beteja, mjeshtër Antoni gjeti në duer të veta perukën e verdhë të Gjepetit, kurse Gjepeti vuni re se mbante në gojë perukën e thieme të zdrukthëtarit.

— Këthema perukën time — tha mjeshtër Antoni.

— Ma jep edhe ti timen, dhe po pajtohemi.

Dy pleqt, mbassi muerën seicili perukën e vet, i shtrënguen dorën njani tjetrit dhe u betuen se do të mbeten miq për tanë jetën.

— Ani, lum kumbar Gjepeti, — tha zdrukthëtari në shêj të paqës së mërrrijtun — çfarë ndere kërkoni të ju bâj?

— Kisha me dashtë ndonji copë drû për me e punue kuklën time; a po ma jipni?

Mjeshtër Antoni, krejt i kënaqun, shkoi fill për me marrë prej tezgës ate copë drû që ishte bâ shkak me ia shtie tmerrin. Por tue ia dorëzue mikut, copa e drunit u trondit rreptë dhe tue i rrëshqitë vrullshëm prej durve, shkoi e u ra fuqishëm kërçikëve të të ngratit Gjepet.

— Ah! me kaq njerëzí, mjeshtër Anton, e falni mallin tuej, a? Gati më sakatuet.

— Ju betohem se unë s'kam faj!

— E po kush, atëherë, unë, a!...

— I gjithë faji âsht i këtij druni...

— E dij që âsht i drunit, por ju ma fërfllues në kambë!

— Nuk e fërfllova unë!

— Rrenacak!

— Gjepet, mos më fyeni; përndryshe do t'ju quej Kaçamak!...

— Gomar!

— Kaçamak!

— Magar!

— Majmun i ndytë!

— Kaçamak!

Kur e ndëgjoi për të tretën herë se po e thërret Kaçamak, Gjepetit iu errën syt dhe iu vërsul zdrukthëtarit dhe u rrahën mirë e mirë.

Mbassi muer fund beteja, mjeshtër Antoni u gjet me dy të gërvishtuna mâ tepër në hundë, e ai tjetjri me dy sumlla mangut në xhamadan. Mbassi u ndanë në këte mënyrë barabar, i shtrënguen dorën shoqi-shoqit dhe u betuen se do të mbeten miq të fortë për gjithë jetën.

Atëherë Gjepeti muer me vehte atë copë drû të çmueshme, dhe, mbassi iu fal nderës mjeshtër Antonit, u këthye kah shtëpija tue çalue.

III

PORSA MËRRIJTI GJEPETI NË SHTËPI, FILLOI MENJIHERË PUNËN ME BA KUKLLËN E IA NGJITI EMNIN PINOK. SHERRÍT E PARA TË PINOKUT

Shtëpija e Gjepetit ishte nji dhomëz përdhecke, së cilës i vinte drita prej nji kaçorri. Orendít nuk mund t'ishin mâ të thjeshta: njí karrigë e keqe, nji shtrat pak i nderës dhe nji tryezë krejt e shkallmueme. Në mur për kundruell hymjes shihej nji votër me zjarm të ndezun; por zjarmi ishte i pikturuem, dhe përbrî zjarmit ishte i pikturuem nji vegsh, i cili zinte gjallnisht dhe çonte përpjetë nji rê tymi, që dukej si t'ishte përnjimend tym.

Porsa hyni në shtëpi, Gjepeti muer menjiherë veglat dhe filloi me gëdhendë dhe me e punue kuklln e vet.

— Si t'ia ngjes emnin? — tha me vetëvehte. — Due ta thërras *Pinok*. Ky emën do t'i sjelli lumní. Kam njoftë nji familje të tanë Pinokësh: Pinok i ati, Pinoke e ama dhe Pinokë fëmijt, e të gjithë jetojshin mirë. Mâ i pasuni prej tyne kërkonte lëmoshë.

Kur ia gjeti emnin kuklls së vet, atëherë filloi punën me andje, ia bani flokët me të shpejtë, mandej ballin, mandej syt.

Mbassi ia bâni syt, mendoni çudín e tij kur vuni re se syt po i lëvritshin dhe po e shikojshin me vemendje të madhe.

Gjepeti, tue pá si po e sodisin ata dy sy druni, e ndjeu vehten keq e tha me nji theksim të ndieshëm:

— More sy druni, pse po më këqyrni?

Nuk u përgjegj kush.

Atëherë, mbas syve, ia bani hundën; mirëpo porsa u krye hunda, filloi me u rritë: zgjatu, e zgjatu, e zgjatu e mbrenda pak çastesh t'u bâ nji alamet hunde që s'kishte mbarim.

I shkreti Gjepet u lodh së shkurtuemi; mirëpo sa mâ tepër e prente dhe e shkurtonte aq mâ e gjatë bâhej ajo hundë faqezeze.

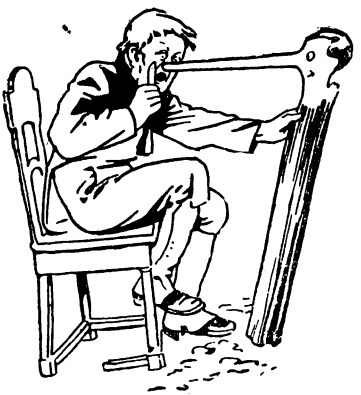

Mbas hundës ia bani gojën.

Goja, pa u krye deri në fund, filloi menjiherë me qeshë dhe me e përqeshë.

— Pusho së qeshuni! — tha Gjepeti zemrueshëm; por si me i folë murit.

— Pusho së qeshuni po të thom! — gërthiti me nji zâ kërcnues.

Atëherë goja pushoi së qeshuni, por nxuer jashtë krejt gjuhën.

Gjepeti, për mos me i prishë punët vehtes, bani sikur nuk kishte vú re asgjâ, dhe vazhdoi punën.

Mbas gojës, i bani mjekrrën, mandej fytin, shpatullat, barkun, krahët dhe duert.

Porsa kreu duert, Gjepeti ndjeu se dikush ia hoq prej krés perukën. Çoi syt, po shka me pá? Pau perukën e tij të verdhë në dorë të kukllës.

— Pinok!... ma jep shpejt perukën t'ime!

Por, Pinoku, në vend që t'ia këthente perukën, e vuni në krye të vet dhe përpak që nuk u mbyt nën tê.

Nga kjo sjellje e panjerëzishme dhe tallëse, Gjepeti u dëshprue dhe u bâ i zymtë, sa s'kishte qenë ndonji herë në jetën e vet: dhe tue iu drejtue Pinokut tha:

— Fëmí i mbrapshtë! Endè nuk je krye mirë e ia fillove mos me e nderue babën tand! Keq, more bir, keq!

Dhe fshini nji pikë loti.

Kishin mbetë endè pa u krye kofshët dhe kâmbët.

Kur Gjepeti u dha fund kambëve, ndjeu se ia kish futë shqelm mû në majë të hundës.

— E meritova! — tha me vetëvehte. — Duhej t'isha mendue përpara! Tashmâ âsht vonë!

Mandej muer kukllën nën sjetullë dhe e lëshoi për tokë, në dyshemen e dhomës, për ta mësue me ecë.

Pinoku i kishte kambët të shtangueme dhe nuk dinte me i lëvritë, por Gjepeti e merrte për dorë për ta mësue me hjedhë hap mbas hapi.

Kur iu shpînë kambët, Pinoku filloi me ecë vetë dhe me ngarendë nëpër dhomë; mâ në fund, tue kalue derën e shtëpís, këcei në rrugë dhe u vû me ikë.

I shkreti Gjepet iu vu mbrapa me vrap pa mujtë me e zanë, sepse rrugaçi Pinoku vraponte tue këcye si nji lepër, dhe tue rrahë kambët e tija të drûjta nëpër kalldram, bante zhurmë si me qenë njizet palë këpucë katundarësh.

— Kapni! kapni! bërtitte Gjepeti; mirëpo njerëzija që ishte në rrugë, tue pá këte kukëll druni, që vraponte si nji kal i shpejtë, ndalej e habitun tue shique e qeshte, qeshte e qeshte sa mos me ta marrë mendja.

Mâ në fund, e për fat të mirë, aty pari qëlloi nji karabinjer, i cili, tue ndëgjue gjithë ate poterë dhe tue mendue se mos âsht ndonji maz që i ka shpëtue prej dorës së zotit, u ngul trimnisht në midis të rrugës me kambë të hapuna, me vullnet të premë që ta ndali dhe të pengojë rastin e njij të keqje mâ të madhe.

Mirëpo Pinoku kur pá prej së largu karabinjerin që kishte zanë tanë rrugën, mendoi me i kalue befas ndërmjet kambëve, por s'ia duel në krye.

Karabinjeri, pa luejtë aspak prej vendit, e kapi lehtë për hunde (ishte nji alamet hunde sa për beteri, e cila dukej sikur t'ishte bâ apostafat që të kapej prej karabinjerësh) dhe ia dorëzoi vetë Gjepetit; i cili, për ta qortue desht me ia ngrehë

mirë veshët. Mirëpo, mendoni se si mbeti, kur tue ia kërkue veshët nuk mujti kurrsesi me ia gjetë: a dini se pse? Sepse, tue u ngutë së tepërmi me e gëdhendë, kish harrue me i bâ.

Atëherë e kapi për zverku dhe, tue e këthye mbrapa, i tha tue luejtë kryet kërcnueshëm:

— Hajde në shtëpí. Veç sa të mërrijmë, se do ta kallzoj qejfin!

Kur ndjeu këte hava, Pinoku u shtri për dhé e s'donte me ecë mâ. Ndërkaq kureshtarët dhe rrugaçët filluen të ndalen rreth e përqark dhe me u bâ grumbull.

Njani thoshte nji send e tjetri nji tjetër.

— E ngrata kukëll — thojshin disa — ka arsye që s'don me u këthye në shtëpi! Kushedi se si do ta rrihte ai farë Gjepet vigâni!...

Të tjerët shtojshin me sherrí;

— Ky Gjepet duket burrë i mirë! por âsht nji mizuer i vërtetë me fëmijt! Po t'i lihet në duer kjo kukëll, âsht në gjendje me e bâ copë e grimë!...

Kaq folën e kaq dhanë e muerën, sa mâ në fund karabinjeri e lëshoi Pinokun, dhe çoi në burg të mjerin Gjepet, i

cili, tue mos gjetë fjalë aty për aty me i dalë zot vehtes, qante me dënesë dhe tue iu afrue burgut belbëzonte tue psherëtue:

— More fëmí i mbrapshtë! E kur mendoj se sa jam mundue për me bâ nji kukëll të nderës! Po mirë e gjeta! Duhet të kisha mendue përpara!...

Se shka ndodhi mâ vonë, âsht nji ngjarje që s'mund të zihet besë, por do t'ua tregoj në kapitujt që vijojnë.

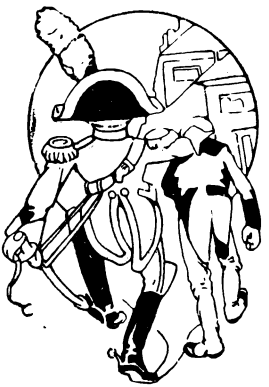

IV

NDODHIJA E PINOKUT ME BULKTH-FOLËSIN, KU SHIHET SE SI FËMIJVE TË KËQIJ U VJEN MARAZ TË QORTOHEN PREJ ATYNE QË DIJNË MA SHUM SE ATA.

Po ju tregoj, pra, o fëmij se, ndërsa të ngratin Gjepet e çuen në burg pa faj të vetin, ai Pinok rrugaçi, kur shpëtoi prej thojve të karabinjerit, ua dha kâmbëve turr-e-vrap nëpër ara, për me mërrijtë sa mâ parë në shtëpi. E n'ate fuqí vrapi kapërcente stome të nalta, gardhiqe therrash dhe hendeqe mbushë me ujë, tamam si kish te me bâ nji kapruell apo nji lepër i ndjekun prej gjuetarësh.

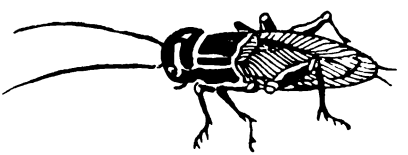

Kur mërrijti te shtëpija gjet derën e oborrit t'avitun. E shtyni, hyni mbrendë dhe porsa ia vuni shulin, u ul për tokë tue lëshue nji të fshame të fortë kënaqsije.

Por kjo kënaqsí pat jetë të shkurtë, sepse ndëgjoi në dhomë dikend që bânte:

— Trr-trr-trr!

— Kush po më thërret? — tha Pinoku i trembun për së tepërmi.

— Unë jam!

Pinoku suell kryet e vuni re nji bulkth të madh, i cili ngjitej ngadalë përpjetë murit.

— Më thuej Bulkth po ti kush je?

— Unë jam Bulkth-folësi, dhe banoj në këte dhomë tash mâ se njiqind vjetë.

— Mirëpo sot kjo dhomë âsht e imja — tha kuklla — dhe ti po të duesh me më bâ nderë të vërtetë, largomu menjiherë prej këndej dhe as mos ta këthejsh kryet mâ.

— Unë s'luej prej këndej — u përgjegj Bulkthi — pa ta thanë nji të vërtetë të madhe.

— Thuejma, e thej qafën.

— Vaj halli për ata fëmij, të cilët çojnë krye kundër prindëve të vet dhe të cilët braktisin kryeneçsisht shtëpín atnore. Nuk do të shohin kurr ditë të mirë në këte botë; dhe heret e a vonë do të pendohen keqas.

— Këndo, more Bulkthi im, sa të duesh e si ta dojë qejfi: por unë e dij, se nesër, në t'aguem drita, do të shkoj prej këndej, pse po të qëndroj këtu, do të më ndodhi ajo që u ndodh edhe të gjithë fëmijvet tjerë, domethanë do të më dërgojnë në shkollë dhe me hatër a me zor do të më duhet me nxanë, kurse unë, po e thom midis nesh, për me nxanë s'kam aspak vullnet dhe mâ fort më pëlqen me u argtue tue ndjekë fluturat dhe me hypë në pemë për me zânë zogjt në çerdhe.

— I shkreti ti për mend! A nuk po e din se, tue veprue kështu, do të bâhesh nji alamet gomari e do të tallet gjith bota me ty?

— Hesht, he Bulkth i ndytë, he ugurzí! bërtiti Pinoku.

Mirëpo Bulkthi, i cili ishte i durueshëm dhe filozof, në vend që t'idhnohet për nji panjerëzí të këtillë, vazhdoi me të njajtin ton zâni:

— Po nëse nuk të pëlqen me shkue në shkollë, pse nuk mëson të paktën ndonji zanat, aq sa ta fitojsh me nderë nji copë bukë?

— A don me ta thanë? — ia priti Pinoku, i cili kish fillue me humbë durimin. — Nga të gjitha zanatet që gjinden në këte botë, veç nji âsht që më pëlqen përnjimend.

— E ky zanat do t'ishte...?

— Me hangër, me pí, me fjetë, me u zbavitë me u endë prej mëngjezi deri në mbramje.

— Ta kesh të qartë, pra, — tha Bulkth-folësi me qetësin e tij të zakonshëme — se të gjith ata, që merren me kësifarë zanati, mbarojnë gati gjithmonë në smuetore ose në burg.

— More rueju, he Bulkth ugurzí... se po më këcei delli, kuku për ty!...

— I shkreti Pinok! Më beso se po më dhimbesh!...

— Po pse po të dhimbem?

— Sepse je nji kukëll dhe, shka âsht mâ zi, sepse e ke kryet prej druni.

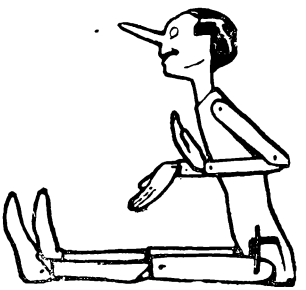

Në këto fjalët e fundit, Pinoku brofi i tërbuem, muer prej tezge nji tokmak dhe ia fërfllloi Bulkth-folësit.

Ndoshta nuk e kish ndërmend me e qëllue, por fatkeqsisht e goditi mû në krye aq fort, sa Bulkth-shkreta memzi pat pak frymë sa me bâ t r r — t r r — t r r, e mandej mbet i shtypun e i ngjitun për mur.

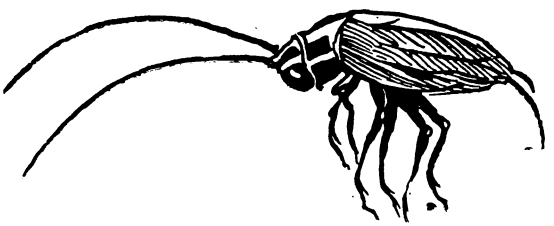

JAVNA KNJIŽNICA
30.015

V

PINOKUN E KA MARRË UJA DHE KËRKON NJI KOKËRR VE PËR ME E FËRGUE; POR PA PRITË E PA KUJTUE, FËRGESA I FLUTURON PËRJASHTA DRITARES

Ndërkaq kish fillue me ra muzgu i natës, dhe Pinoku, mbassi u kujtue se nuk ka hangër kurgjâ ndjeu në stomak nji të pakët që i ngjante shum shijes.

Por shija te fëmijt përparon me të shpejtë; dhe me të vërtetë, mbas pak çastesh shija u bâ ûj, dhe ûja, çile e mëshilë syt u bâ nji ûj ujqsh, ûj që të shtin me hangër gjithshka.

I ngrati Pinok vrapoi me të shpejtë pranë votrës, ku ishte i mvarun nji vegsh që po vlonte, dhe u mat me e heqë kapakun, për me pa çka ka mbrendë, por vegshi na ishte i pikturuem në mur. Merrni me mend se si mbeti. Hunda e tij, e cila, zaten, edhe kështu ishte e gjatë, u zgjatë të paktën edhe për nja katër gishta.

Atëherë muer me bredhë nëpër dhomë dhe filloi me hallakatë nëpër të gjitha kutijat dhe nëpër të gjitha skutat, athue mos po gjen ndopak bukë, qoftë edhe pak bukë të thatë, qoftë pakëz kore ose ndonji asht që i ka teprue qenit, ose pak kaçamak të mykun, ose ndonji halë peshku, ose ndonji bërthamë qershije, pra, dishka që mund të përtypet; por nuk gjeti kurrgjâ, ama, bash kurrgjâ.

Dhe ndërkaq ûja shtohej, e shtohej vazhdimisht: dhe i shkreti Pinok nuk gjeti ngushllim tjetër veçse me hapë gojën dhe e hapte gojën aq shum sa që nga ndonjiherë i mërrinte deri te veshët. Dhe mbassi hapi gojën mirë e mirë, filloi me pshtye — dhe iu bâ sikur po i zhdukej stomaku.

Atëherë plot vaj e idhnim thoshte:

— Bulkth-folësi paskạ pasë arsye. Kam bâ keq që i kam kundërshtue babës tim dhe që kam braktisë shtëpín... Sikur të jetë im át këtu tash do të ndissha tue hapë gojën! Ah! se çfarë sëmundje e keqe qenka ûja.

Kur, qé iu bâ sikur po shihte në maje të nji grumbulli plehu dishka të rrumbullaktë e të bardhë, që i përngjante kryekëput vés së pulës. Me brofë në kambë dhe me vrapue te ajo i duhej vetëm nji çast. Dhe ishte përnjimend vé.

Gëzimi i kuklles âsht i pamundun të përshkruhet; duhet m'e marrë me mend. Tue kujtue se ishte tue pá ândërr, e sillte vén nëpër duer, e prekte dhe e puthte, dhe tue e puthë i flitte:

— E tash si kam me e gatue? Athue ta bâj fërgesë?... Jo mâ mirë ta gatuej në pjatë!... Athue nuk do të jetë mâ e shijshëme sikur ta fërgojsha në fëltere? Apo ndoshta të ziejë? Jo, mâ së shpejti bâhet me e fërgue në pjatë ose në tavë të vogël, më ka hypë marak i madh me e hangër!

Si tha ashtu edhe e bani, vuni nji fëltere mbi mangall plot me prush: qiti në fëltere, në vend të vojit e tlynit, pak ujë: dhe kur filloi uji me avullue, *trak!*... e theu lëvozhgën dhe u mat me e hedhë mbrenda.

Por në vend të të bardhit dhe të kuqit të vés, brofi përjashta zogthi, tanë gëzim e njerzí, i cili, tue u përulë e përshëndetë, tha:

— Të falem nderit shum, zotni Pinok që mâ kurseve mundin për me thye lëvozhgën! Lamtumirë, mbeç me shëndet dhe shum të fala te shpija!

Mbassi tha këto fjalë shtrini kra hët dhe, drejtue nga dritarja që ishte e hapun, fluturoi përjashta e nuk u duk mâ.

E shkreta kukëll mbeti në vend si e magjepsun, me sy të ngulun e me gojë të hapun dhe me lëvozhgat e vés në duer. Kur muer vehten prej kësaj habitjeje, filloi me qá, me bërtitë

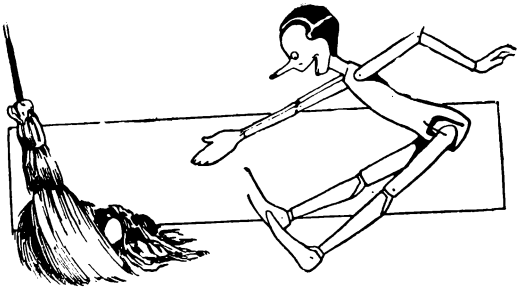

dhe me i përplasë kambët për tokë prej dëshprimit, dhe tue qá flitte:

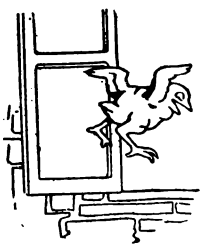

— Pra, Bulkth-folësi paska pasë arsye! Sikur të mos kisha ikë prej shtëpís dhe sikur t'ishte im át këtu, tash nuk do të gjindesha tue vdekë ûje! Ah! se çfarë sëmundje e keqe qenka ûja!

Meqenëse zorrët e barkut i kërsitshin gjithnji e mâ tepër, nuk dinte se si me i qetsue, i ra ndërmend me dalë prej shtëpije dhe me shkue deri në k..tundin e afërt, tue shpresue se do të gjente ndonji njerí të mëshirshëm që do t'i jepte si lëmoshë ndonji copë bukë!

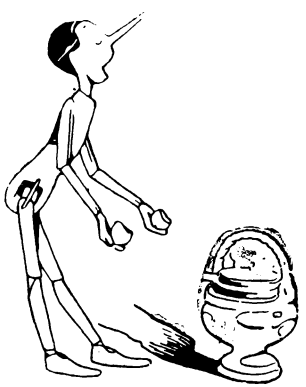

VI

PINOKUN E ZEN GJUMI ME KAMBË NË TANGAR, DHE ÇOHET NË MËNGJES ME KAMBË KREJT TË DJEGUNA

Ishte pikërisht nji natë e keqe dimni. Bumbullonte fuqishëm, vetonte sikur të merret flakë i gjith qielli kurse murlani i ftoftë dhe i ashpër, tue fërshëllue tmerrsisht dhe tue ngrehë rê vigane pluhuni, bante me kërkllue dhe kërsitë të gjith lisat e fushës.

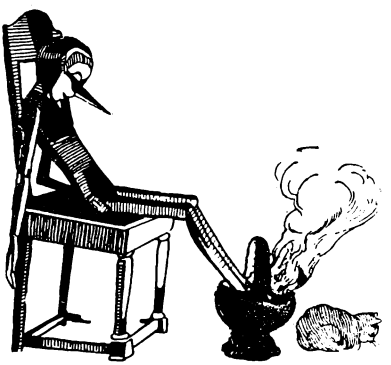

Pinoku kishte frikë të madhe prej bumbullimës dhe vetimës, por ûja ishte mâ e madhe se frika; për këte arsye iu afrue derës, lëshoi vrapin dhe, për nja qind hapa kapërcimesh, mërrijti në katund me gjuhë të nxjerrun dhe tue dihatë si mo qenë zagar gjuetije.

Por gjet krejt errsinë e shkretí. Dyqanet ishin të mbylluna; dyert e shtëpive të mbylluna; dritaret të mbylluna; e në

rrugë asnji qen nuk kishte. Dukej si t'ishte katund i të vdekunve.

Atëherë Pinoku i kapluem prej dëshprimit dhe i ngushtuem prej ûje u var për nji kumbonë të njij shtëpije dhe filloi me i ra sa mujti, tue thanë me vetëvehte:

— Dikush do të dali. —

Dhe përnjimend duel nji plak me nji kacurr nate në krye dhe i bërtiti plot zemrim:

Çka doni në këte kohë.

— Athue kishit me më bâ nderë e me më dhanë nji copë bukë?

— Pritmë aty se po vij me të shpejtë, — u përgjegj plaku, tue kujtue se kishte të bante me ndonji prej atyne fëmijve të paudhë, të cilët zbaviten natën tue i ra kumbonës së shtëpijave, dhe mërzisin njerëzit e ndershëm që flejnë të qetë.

Mbas nji gjysëm minuti përsëri u hap dritarja dhe zani i atij plaku i bërtiti Pinokut:

— Qëndro poshtë dhe shtrije kësulën. —

Pinoku endè nuk kishte kësulë, po vetëm u afrue dhe menjiherë ndjeu se iu derdh mbi krye nji vrushkull i madh uji, që e bâni qull prej majës së krés deri në fund të kambëve, sikur t'ishte ndonji lule e vyshkun.

U kthye në shtëpi qull si pulë e lagun, i raskapitun prej lodhjes dhe ûjës; dhe meqenëse nuk kishte fuqi që të mbahej në kambë u ulë dhe i vuni kambët e laguna e të bame me baltë në nji tangar plot me prush.

E këtu e zû gjumi; e në gjumë, kambët të cilat ishin prej drunit i muerën zjarr dhe pak nga pak iu banë qymyr dhe iu shndërruen në hî.

Dhe Pinoku vazhdonte me fjetë e me kërhatë, sikur të mos i gjente gjâ kambët e tija. Mâ në fund kur agoi, u zgjue se dikush trokiti në derë.

— Kush âsht? — pyeti tue hapë gojën dhe tue fërkue syt.

— Jam unë — u përgjegj nji zâ.

Ky zâ ishte zani i Gjepetit.

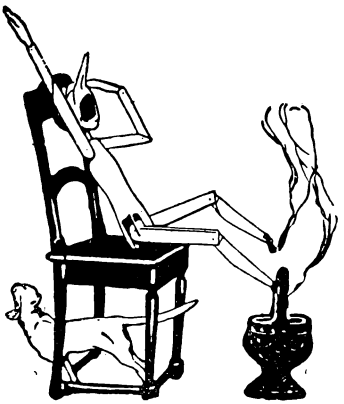

VII

GJEPETIU U KËTHYE NË SHTËPI DHE I DHA KUKLLËS MËNGJESIN, TË CILIN I SHKRETI E KISHTE PASË PRU PËR VEHTE.

Gjepeti u këthye në shtëpí dhe i dha kuklles mëngjesin, të cilin i shkreti e kishte pasë prû për vehte.

I ngrati Pinok ishte kaq shum i përgjumshëm sa nuk vû endè ré se çka i kishte ndodhë në kambët, që i ishin djegë krejtësisht: kështu porsa ndëgjoi zanin e të jatit, brofi prej karrigës që të vrapojë për me ia heq shulin derës, por mbas nja dy tri të hedhunash rá sa gjatë gjanë në dysheme.

Dhe si u përplas për tokë, bâni nji zhurmë t'atillë si do ta bânte nji thes i mbushun me lugë druni po të binte prej katit të pestë.

— Hapma! — bërtitte ndërkaq Gjepeti prej rrugës.

— Nuk po mundem bre babë i dashun — përgjigjej kuklla tue qá dhe tue u rrokullisë për tokë.

— Pse nuk mundesh?

— Sepse mi kanë hangër kambët.

— Kush t'i ka hangër?

— Maca — tha Pinoku, sepse pikërisht në atê çast e vuni re macën se si me gëthapa të shtrime po zbavitej tue shtye disa çakla druni, dhe tue bredhë para tij.

— Hapma, po të thom! — përsëriti Gjepeti, se për ndryshe kur të hyj mbrendë kam me ta kallxue unë macën!

— Nuk mund të qëndroj në kambë, besomë. Ah i mjeri unë, i mjeri unë. gjith jetën do të më duhet t'eci gjunjaz!...

Gjepeti, tue mendue se ky vajtim e këto ankime do t'ishin edhe nji dreqni tjetër e kuklles, vendosi me i dhanë fund punës, u kalavjer për mur, dhe u fut në shtëpí nëpër dritare.

Në fillim deshti me i bërtitë e ndoshta edhe me e rrahë, por kur pá Pinokun e vet të shtrimë për dhé e të sakatuem, ndjeu se si po i lëndohej zemra; dhe tue u rrokë për qafe filloi ta puthi, ta përqafojë dhe ta përkëdheli dhe me lotë rrëkajë, që i rrëshitshin mollzave të faqeve, tha me dënesë:

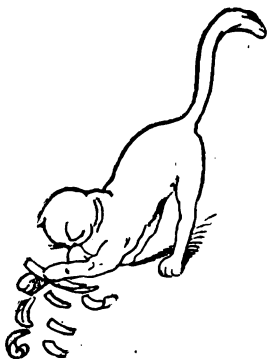

— Pinokthi im i vocërr! Si i paske djegë kështu kambët?

— Nuk e dij, babë, por më beso se që nji natë ferri të cilën do ta mbajë mend deri në ditën e vorrit. Bumbullonte, vetonte dhe unë isha i unshëm e atëherë Bulkth-folësi më tha: „Mirë e gjete; ke qenë sherr, prandej e meriton kështu" e unë iu përgjegja „Kij mendjen, Bulkth!..." kurse ai më tha: „Ti je kukëll dhe e ke kryet prej druni", dhe unë e qëllova me tokmak druni e ai vdiq, por faji që i tij, sepse unë nuk deshta me e vra, këte e provoj se kam vû tavën në prush të tangarit, por zogu iku e më tha: „Lamtumirë... e shum të falа në shtëpi" dhe ûja vazhdimisht më shtohej, prandej ai plak me kacurrin e natës kur duel në dritore, tha: „Qëndro poshtë e shtrije kësulën" e unë lagun me atë vrushkull uji mbi krye — sepse me kërkue pak bukë nuk âsht turp, apo jo? — u këtheva menjiherë në shtëpi, dhe gjithnji isha fort i ûnshëm, dhe prandej i vuna kambët në tangar, që të më teren, e ju u këthyet e më gjetët me kambë të djeguna, e jam i ûnshëm edhe tash e kambët s'i kam kërkund! Ih!... ih!... ih!... ih!...

Dhe i ngrati Pinok filloi me qá e me lëshue klithma aq fort sa me e ndëgjue pesë kilometra larg.

Gjepeti, i cili nga të gjitha ato fjalë të koklavituna muer vesht vetëm nji gjâ, se kuklla po i vdiste prej ûje të madhe, nxuer prej xhepit tri kokrra dardha e ia dha tue i thanë:

— Këto tri kokrra dardha kam dashtë me i hangër unë për mëngjez, por që po t'i jap me gjith qejf. Haj e të bâfshin mirë.

— Po deshtët që t'i ha ma bani nji nder e m'i qëroni.

— T'i qëroj? — ia kthei Gjepeti i habitun. — nuk e kam besue kurr, djal' i im, që je kaq nazli dhe kaq buzëhollë. Keq! Në këte botë qysh në fëminí duhet me u ushtrue në gjithshka dhe me u mësue me hangër shka të qëllojë, sepse kurr s'e din se çka të pret. Gjithshka ban vakí! . . .

— Ju e keni mirë, — shtoi Pinoku — por unë nuk due të ha kurr pemë të paqirueme. Lëkurën nuk mund ta duroj. —

E Gjepét babaxhani nxuerr prej xhepit briskun e me durim të madh qëroi të tri dardhat e i vuni lëkurat në nji qoshe të tryezës. Kur Pinoku me dy kafshata e hangër dardhën e parë, u mat me e hedhë gërdhânën, por Gjepeti ia ndali dorën e i tha:

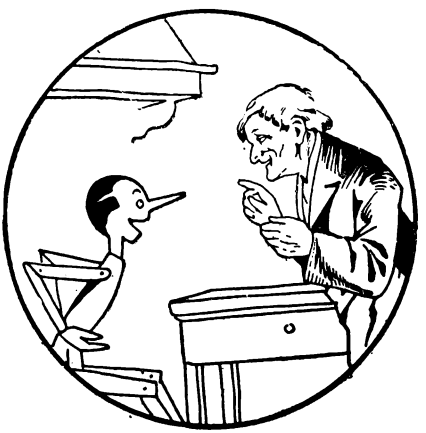

— Mos e hidh: gjithshka në këte botë mund të nevojitet.

— Po unë përnjimend nuk i ha gërdhanët e pemëve! — bërtiti kuklla dhe brofi si t'ishte ndonji neperkë.

— Kush e din! Gjithshka ban vakí! . . . — përsëriti Gjepeti tue mos u zemrue aspak.

Fundi i punës që se ato tri gërdhânë, në vend që të ishin hjedhë përtej dritares u vunë në nji qoshe të tryzës bashkë me lëkurat.

Mbassi i hangër, ose, mâ mirë me thanë, i përlau ato tri kokrra dardha, Pinoku hapi gojën si çarap dhe si tue qá tha:

— Jam ende i ûnshëm!

— Por, more djal' i im, unë s'kam kurrgjâ tjetër me të dhanë.

— Njimend kurgjâ? Kurrgjâ?

— Veç këtyne lëkurave dhe gërdhânëve të dardhave.

— Shka me bâ! — tha Pinoku — mbassi s'ka gjâ tjetër po ha nji copë lëkurë. —

Dhe filloi me përtypë. Së parit disi rrudhte gojën; por mâ vonë njanën mbas tjetrës i përlau të gjitha lëkurat, madjè edhe gërdhanët, e kur i hangër të gjitha, u ra shuplakëve plot kënaqsí për bark, dhe brohoriti:

— Tash jam për mrekullí!

— A shef pra — tha Gjepeti — se pata të drejtë, kur të thash, se nuk duhet me u mësue me qenë fort buzëhollë, as me qenë nazli i madh. Moj e dashtune eme, kurr s'i dihet se çka mund të ngjajë në këte botë. Gjithshka mund të bâjë vakí!...

VIII

GJEPETI IA NDREQ PËRSËRI PINOKUT KAMBËT DHE SHET SETRËN E VET QË T'I BLEJË ABETAREN

Porsa shoi ûjën kuklla filloi me murmurue e vajtue, sepse donte kambët e reja.

Por Gjepeti për ta ndëshkue për dreqnít e bame, e la që të qajë e të dëshprohej për nji gjysë dite, mandej i tha:

— Po pse po kërkon me t'i ndreqë përsëri kambët? Ndoshta për të pá se si ikë edhe nji herë prej shtëpís?

— Po ju jap fjalën, — tha kuklla me dënesë — se tash e mbrapa do të bâhem i urtë...

— Të gjithë fëmijt, — ia kthei Gjepeti, — kur duen me nxjerrë ndonji send, thonë kështu.

— Ju premtoj se do të shkoj në shkollë, se do të mësoj dhe se do të dal me nderë...

— Të gjithë fëmijt, kur duen me nxjerrë ndonji send, përsërisin të njajtin havaz.

— Por unë nuk jam si fëmijt tjerë! Unë jam mâ i mirë se të gjithë dhe flas gjithmonë të vërtetën. Ju premtoj, babë, se do të mësoj nji zanat dhe se do t'ju bâhem ngushllim e shtyllë në pleqnín tuej.

Sado që Gjepeti u vrâ në ftyrë si ndonji mizuer, syt i ishin mbushë me lot dhe zemra ish përmallue tue pá Pinokun e shkretë në nji gjendje kaq të mjerueshme. Ai nuk tha kurrgjâ, por muer veglat në dorë dhe dy copë drûj të thatë dhe ia filloi punës me vemendje të madhe.

Nuk shkoi asnji orë e kambët u mbaruen, dy kambë të zdërvjellta, të holla e të gjalla si t'ishin punue prej mjeshtrit mâ të përsosun.

Atëherë Gjepeti i tha kukllës:

— Mbylli syt e flej!

Dhe Pinoku mbylli syt e bani sikur po flen. Dhe ndërsa ai shtihej se po flen, Gjepeti me pak tutkall të shkrimë në nji lëvozhgë veje, ia ngjiti të dy kambët në vendin e vet, dhe i ngjiti kaq mirë sa mos me u pá as vendi ku ishin bashkue.

Pinoku porsa vuni re se i ka kambët, brofi prej tryezës ku ishte i shtrimë, dhe filloi me bâ nji mijë kapërcime e laradasha, sikur të kishte luejtë mendsh prej gëzimi të madh.

— Për të ju shpërblye të mirat që më keni bâ — i tha Pinoku të jatit — do të shkoj menjiherë në shkollë.

— Të lumtë djalosh!

— Por për të mujtë me shkue në shkollë do të më duhet pak me u veshë.

Gjepeti, i cili ishte i vorfën dhe s'kishte asnji qindarkë në xhep, ia bani teshat prej letrës së larme, nji palë këpucë prej lëkurës së drunit dhe nji kësulë prej tulit të bukës.

Pinoku ngau menjiherë për me u shique në vedër t'ujit dhe qe aq i kënaqun sa tha tue u frye si t'ishte ndonji pallue:

— Dukem taman si me qenë zotni!

— Përnjimend! — ja ktheu Gjepeti — sepse i ra ndërmend se zotnín nuk e ban vesha e bukur, por vesha e pastër.

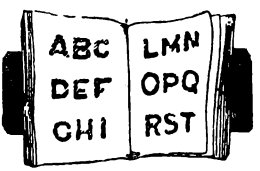

— Sa mirë që ma kujtove — shtoj kuklla — se për me shkue në shkollë dishka më mungon: më mungon gjithashtu ajo që âsht kryesorja.

—E shka?

— Nuk kam abetare.

— Ke arsye: po si me ia bâ me e blé?

— Asht krejt lehtë: Shkohet në nji librari dhe blihet.

— Po të hollat? . . .

— Unë nuk kam.

— As unë, — ia priti plaku zemërmirë, tue marrë nji pamje të zymtë.

Dhe Pinoku, me gjithse ishte nji djalosh gjithmonë shend e verë, u bâ mazun edhe ai: sepse mjerimi, kur âsht mjerim i vërtetë e ndjenjë të gjithë, madjè edhe fëmijt.

— Durim! — ja priti me të madhe Gjepeti tue brofë në kambë; veshi me të shpejtë setrën e pambuktë e cila ishte plot arna, dhe duel tue vrapue prej shtëpís.

Mbas do kohe u kthye: dhe kur u kthye kishte në dorë abetaren për djalin, por setrën nuk e kishte mâ. I shkreti njeri ishte vetëm me këmishë, kurse përjashta binte borë.

— Po setrën babë?

— E shita.

— Po pse e shite?

— Sepse pata vapë.

Pinoku e kuptoi këte përgjegje menjiherë, dhe tue mos mujtë me ndalue galldimin në zemrën e tij të mirë, i brofi Gjepetit në qafë dhe filloi ta puthi në faqe.

IX

PINOKU SHET ABETAREN PËR TË SHKUE ME PA THEATRIN E KUKLLAVE

Kur filloi së reshuni bora, Pinoku me Abetaren e vet të re nën sjetull muer rrugën që të çonte në shkollë; e rrugës në trunin e tij të vogël trillonte mija kështjella në ajr, secilën mâ të mirë se tjetrën.

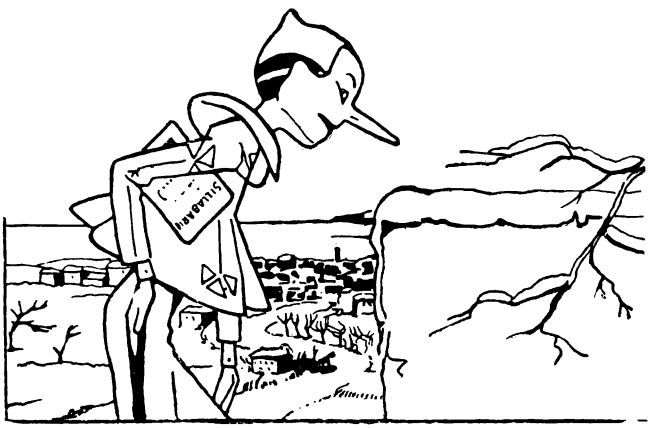

Dhe në bisedim me vetvehte thonte:

— Sot në shkollë due me nxanë menjiherë me lexue; nesër do të mësoj me shkrue, dhe mbasnesër do të mësoj numrat. Atëherë në saje të aftësís sime të madhe do të fitoj shum të holla dhe me të hollat e para që do të më vijnë në xhep, menjiherë do të ia bâj babës nji setër të mirë prej shtofi. Po pse prej shtofi? Do të ja bâj krejt prej argjenti dhe ari me

sumblla brilanti. I shkreti plak për njimend e meriton: sepse për të më ble libra dhe për të më shkollue, ka mbetë fill në këmishë... Në këte të ftohtë! Vetëm baba mund të jetë në gjendje me bâ sakrifica të këtilla!...

Ndërsa flitte me vetëvehtę krejt i gallduem, iu duk sikur, prej së largti, ndigjonte muzikë prej surlesh e tupanesh: pi—pi—pi, pi—pi—pi... dum—e, dum—e, dum.

U ndal dhe ndejti me përgjue. Ato kumbime vijshin nga thellsija e njij rruge të tërthortë e të gjatë, që të çonte në nji katund të vogël të ngrehun në bregdeti.

— Çfarë muzike do të jetë kjo? Sa keq, që më duhet me shkue në shkollë, përndryshe...

Dhe ra në mendim. Por sidoqoftë, njenën dysh duhet ta vendoste! Ja në shkollë ja me shkue me ndëgjue muzikën.

— Sot po shkoj me ndëgjue lodërtít, dhe nesër në shkollë: për shkollë ka gjithmonë kohë — tha mâ në fund ky fëmí rrugac tue i luejtë shpatullat me mospërfillje.

Si tha — ashtu bani. Dredhi tëposhtë në rrugën e tërthortë dhe uą dha kambëve me vrap. Sa mâ tepër vraponte, aq mâ qartë ndëgjonte fishkullimin e surleve dhe bubullimën e tupanit. pi-pi-pi, pi-pi-pi, pi-pi-pi... dum-e, dum-e, dum-e, dum.

Kur qè, u gjet midis nji sheshi plot me njerëz të cilët shtyheshin reth nji barake të madhe drrasash dhe bezi e pikturueme me gjithëfarë ngjyrash.

— Çka âsht ajo barakë? — pyeti Pinoku nji djalosh të atij katundi.

— Lexo se çka shkruen në tabelë, e do ta marrish vesh.

— Kisha me lexue me gjithë qejf, por pikrisht sot nuk dij.

— Se ç'hajvan! Atëherë po ta lexoj unë. Merre vesh pra se në këtê tabelë me shkroja të kuqe si gaca âsht shkrue:

THEATRI I MADH I KUKLLAVE...

— A ka shum që ka fillue komedija?

— Tash fillon.

— E sa pagohet për hymje?

— Katër pare. —

Pinoku, të cilit i kishin hy ethet e kureshtjes, e kish humbë çdo ndjenjë marreje dhe pa kurrfar turpi i tha djaloshit me të cilin flitte:

— A don me m'i dhanë ti katër pare deri nesër?

— Kisha me t'i dhanë me gjithë qejf, — iu përgjegj djaloshi si me tallje — por pikërisht sot nuk mund t'i jap.

— Për katër pare po ta shes xhaketën time, — i tha atëherë kuklla.

— Cka më duhet xhaketa prej letre me lule? Po të bij pak shí kishte me m'ngjitë për shtat e nuk kisha me mujtë me e hjekë mâ.

— A don me t'i shitë këpucët?

— Të mira janë me ndezë zjarmin.

— Sa po më jep për kësulën?

— Përnjimend gjâ e bukur! Kësulë prej tulit të bukës! Taman të ma hanë mijt në krye! —

Pinoku ishte si në ferra. Edhe pak i kishte mbetë me bâ ofertën e fundit; por nuk kishte guxim. Ngurrohej, luhatej dhe vuente. Mâ në fund i tha:

— A po më jep katër pare për këte Abetare të re?

— Unë jam fëmí dhe nuk blej kurrgjâ prej fëmijsh, — iu përgjegj bashkëbiseduesi i tij i vogël, i cili ishte shum mâ i zgjuet se ai.

— Për katër pare ta marrë unë abetaren — bërtiti nji rishitës i sendeve të vjetra, që ndodhej aty pari.

Dhe libri u shit menjiherë. Dhe kur mendon njeriu se i shkreti plak Gjepeti kishte mbetë në shtëpí tue u dridhë prej të ftohtit vetëm me këmishë, për t'i ble djalit të vet Abetaren!

X

KUKLLAT NJOHIN VLLAUN E TYNE PINOKUN DHE E PRESIN ME NJI KËNAQSI SHUM TË MADHE POR SHI NË MA TË BUKRËN KOHË DEL JASHTË I ZOTI I KUKLLAVE ZJARMNGRANSI[1]) DHE PINOKU ASHT NË RREZIK ME MBARUE KEQ

Kur hyni Pinoku në theatrin e kukllave ndodhi dishka që çoi peshë të tanë sallën.

Duhet dijtë se perdja ishte çue dhe se komedija porsa kish pasë fillue.

Në skenë shiheshin Arlekini dhe Pulçinela, që po ziheshin me fjalë dhe, si zakonisht, i kërcnoheshin shoqi-shoqit e dukej se nga nji ças në tjerin do të kriste shuplaka e dajaku.

Publiku, që i ndiqte me vëmendje të madhe, fikej gazit tue ndëgjue se si përlaheshin këto dy kuklla, që hidheshin e përdridheshin, epshin e merrshin me nji mijë të shame aq përnjimend si t'ishin dy frymorë t'arsyeshëm ose dy njerëz të kësaj bote.

Kur që, pa pritë e pa kujtue, Arlekinit iu pre fjala në gojë dhe, tue iu drejtue publikut dhe tue shenue me dorë dikend në fund të sallës, filloi me bërtitë me nji zâ dramatik:

— O zot i hyjnueshëm! andërr po shoh apo jam në zhgandërr? Megjithatê ai atje posht âsht Pinoku!...

— Përnjimend Pinoku qenka! — bërtiti Pulçinela.

— Pikërisht ai âsht! — klithi zonja Rosauratue lëshue veshtrimin nga fundi i sallës.

— Pinoku! Pinoku âsht — bërtitën në kor të gjitha kukllat dhe brofën prej kuintës[2]). — Pinoku âsht! Vllau ynë Pinoku! Rronftë Pinoku!...

[1]) Zjarmngaranës — ital. Mangiafoco

[2]) Kuinta (ital. quinta) — skenë e përanshëme në pod të theatrit

— Eja Pinok këtu te unë — bërtiti Arlekini, — eja e përqafou me vllaznit tu prej druni! —

Kësaj të thirrune plot dashuni Pinoku iu përgjegj tue brofë nga fundi i platés këcei në vendet e para, atëherë me nji brofje tjetër këcei në krye të dirigjentit t'orkestrës dhe prej këndej kcei në palk të shfaqjes.

Asht e pamundun të merren me mend ato përqafime, ato rrokje e shtrengime rreth qafës, ato pickime miqsije, ato të shkrepme krye me krye në shêj vllaznije të vërtetë e të sinqertë që merrte Pinoku prej asaj morije aktorësh e aktoresh të kësaj shoqnije theatrale-bimore.

Ta merr mendja se kjo qe nji pamje e përmallueshme, por publiku i platés, tue pá se komedija nuk po vazhdonte mâ, e humbi durimin dhe filloi me bërtitë:

— Duem komedín, duem komedín! —

Por e gjithë britma ishte e kotë, sepse kukllat, në vend që ta vazhdojnë komedín, dyfishuen poterën e britmën dhe, si vunë Pinokun mbi shpatulla, e e bajtën në triumf para dritave në buzë të palkut.

Atëherë duel përjashta i zoti i kukllave, nji njeri kaq i përçudun, sa që të futte tmerrin soll me e pa me sy. Kishte nji alamet mjekrre si futë e zezë, e aq të gjatë sa i shkonte prej fëtyrës deri në tokë; mjafton me thanë se kur ecte e rrahte me kambë. Gojën e kishte të madhe sa nji grykë furre, syt i dukeshin si dy fenerë me xhama të kuq, mbrenda të cilëve bâjshin dritë llampat, dhe me dorë hidhte e përdridhte nji kamxhik të madh bâ prej gjarpijsh dhe bishtash dhelpne, thurrë së bashku.

Porsa u duk i zoti i kukllave nuk bani mâ kush vër me gojë. Mund të ndihej edhe miza tue fluturue. Ato kuklla të mjera, të gjithë mashkuj e femna, dridheshin si thupra n'ujë.

— Pse ke ardhë këtu me pshtjellue theatrin tim? — e pyeti i zoti i kukllave Pinokun me nji zâ gogoli të zanun keqas në fyt.

— Më besoni, i ndershëmi zotni, se faji nuk âsht i imi...

— Mjaft mâ! Sonte i qërojmë hesapet bashkë. —

Dhe përnjimend, porsa mbaroi komedija, i zoti i kukllave shkoi në shtëpín e zjarmit, ku gatuente për vehte për darkë nji dásh të madh, i cili sillej dalëngadalë në hell. E meqenëse i mungojshin drut me e skuqë dhe me e pjekë si duhet, thirri Arlekinin dhe Pulçinelën dhe u tha:

— Ma sillni këtu ate kukëll, që do ta gjeni vjerrë në gozhdë. Po më duket nji kukëll e bame prej druni të thamë mirë, dhe jam i sigurtë se, po ta qes në zjarm do t'i japi nji flakë të mirë e ta skuqi ferlikun si duhet. —

Arlekini dhe Pulçinela në fillim mbetën të nguruem; por të tmerruem prej nji shikimit të rebtë të zotnís së tyne u bindën. Mbas pak kohe u këthyen në shtëpín e zjarmit, tue sjellë në krah të ngratin Pinok, i cili tue u përpjekë dhe përpëlitë si njala në zall, bërtitte në kupë të qiellit:

— Babë, shpëtomëni, aman shpëtomëni! Nuk due me vdekë. nuk due me vdekë!... —

XI

ZJARMNGRANSI TESHET DHE E FALË PINOKUN, E KY MANDEJ MBRON PREJ VDEKJES MIKUN E VET ARLEKININ

I zoti i kukllave Zjarmgransi (kështu i thojshin) dukej nji njeri i hatashëm; sidomos për ate mjekrrën e tij, e cila si ndonji futë ia mbulonte të gjithë krahnorin e i shtrihej deri në fund të kambëve, por në thelbin e zemrës nuk ishte njeri i keq. Për këtê na dëshmon prova se kur pa se si po ja sillshin atê të ngratin Pinok, i cili hidhej e përpëlitej nga të giitha anët tue bërtitë me të madhe: „Nuk due me vdekë, nuk due me vdekë!" filloi menjiherë me u prekë në zemër e me pasë mëshirë, dhe, mbassi u mundue me qëndrue do kohë, mâ në fund nuk mujti mâ, por shpërthei në nji të teshun me të shurdhue.

Prej kësaj të teshune Arlekini, i cili deri atëherë ishte i zymtë e i strukun si ndonji pulë e lagun, u bâ tanë shend e verë, dhe, tue u sjellë nga Pinoku, i tha me zâ të ultë:

— Lajme të mira, or vllá. I zoti i kukllave teshi dhe ky âsht shêj se âsht prekë në zemër dhe të ka mëshirue, e tash zene veten si të shpëtuem.

Sepse duhet dijtë se të gjithë njerëzit tjerë, kur preken në zemër dhe mëshirojnë ndokend, ose qajnë ose të paktën bâjnë sikur po u kruhen sytë, mirëpo Zjarmngransi çdo herë, kur me të vërtetë prekej në zemër, e kishte zakon që të teshet. Kjo ishte mënyra e tij si janë të gjitha mënyrat që të shfaqet ndishmënija e zemrës.

Mbassi u tesh, i zoti i kukllave, tue e mbajtë vehten edhe mâ tutje të mugtë në ftyrë i bërtiti Pinokut:

— Mjaft, mos qaj mâ! Vajtimi yt mâ turbulloi barkun... ndjej nji farë gërçi, i cili gati, gati... *Etsh! Etsh!* e u tesh edhe dy herë tjera.

— Shëndet! ia priti Pinoku.

— Shëndet paç! Po babën e nanën a i ke ende gjallë? — e pyeti Zjarmngransi.

— Babën po, kurse nanën nuk e kam njoftë kurr.

— Kushedi, sa keq do t'i vinte babës tand plak, sikur të jap urdhën tash me të hjedhë në këte prush! I shkreti plak! Më vjen keq për të!... *Etsh, etsh, etsh* — dhe u tesh edhe tri herë tjera.

— Shëndet! — i tha Pinoku.

— Shëndet paç! Fundi i fundit duhet me t'ardhë keq edhe për mue, sepse, si po shef, nuk kam mâ drû, që të skuqet deri në fund ky fërlik dhe ti, të them të drejtën, më je nevojitë për së tepërmi! Por tash m'u prekë zemra dhe s'kam shka me bâ! Në vend tandin do të hedhë në zjarm ndonji kukëll tjetër prej shoqnís seme... Hej, xhandarë! —

Porsa lëshoi këte rudhën, u paraqitën menjiherë dy gjandarë prej druni, të stërgjatë e të stërthatë, me kapelë dybrijshe në krye dhe me shpata të nxjerruna në dorë prej millit.

Atëherë i zoti i kukllave tha me nji zâ të marrun:

— Rrëmbeni atë Arlekinin, lidhni mirë e mirë, e mandej hidhni të digjet në zjarm. Unë due që dashi im të pìqet e të më skuqet mirë! —

Merrni me mend të ngratin Arlekin! Aq i madh ishte tmerri i tij sa kambët iu lëmekën e rá lëmuç për tokë.

Pinoku tue pa këte skenë trondit-se, shkoi e i rá ndër gjûj të zotit të kukllave dhe tue qajtë me dënesë dhe tue ia lagë me lot të gjitha qimet e asaj mjekrre të gjatë filloi me folë me zâ lutës e të përvajshëm:

— Mëshirë, zotní Zjarmngranës!...

— S'ka zotní këtu! — ia priti me të ashpër i zoti i kukllave.

— Mëshirë — zotní kreshnik!...

— Këtu s'ka kreshnik!

— Mëshirë, zotni komendator!..

— Këtu nuk ka komendator!

— Mëshirë, shkëlqësí!...

Kur ndëgjoi se po e thirrte shkëlqësí, i zoti i kukllave vuni buzën në gaz dhe u bâ menjiherë mâ i njerzishëm dhe mâ i mëshirshëm e i tha Pinokut:

— E mirë, çka don prej meje?

— Ju lutem, që të mëshironi për të shkretin Arlekin!

— S'ka mëshirë këtu, nëse të kurseva ty, duhet ta hedhë në zjarm atê, sepse unë due që të më piqet dashi mirë.

— Mbassi qenka puna kështu, — bërtiti me mburrje Pinoku tue u drejtue dhe tue hedhë tejet kësulën e vet prej tulit të bukës, — mbassi qenka puna kështu, unë e di se cila âsht detyra ime. Përpara zotní, gjandarë! ejani, më lidhni e më hidhni këtu në këte flakë. Jo, nuk âsht e drejtë që i shkreti Arlekin, miku im i ngushtë, të vdesi për mue! —

Këto fjalë, të shqyptueme me zâ të naltë dhe me nji kumbim heroik banë që të shkrehen në vajë të gjitha kukllat, të cilat e soditshin këte skenë. Madjè edhe gjandarët, sado që ishin prej druni, qajshin si t'ishin qingja gjini.

Zjarmngransi në fillim qëndroi i ashpër dhe i palujtshëm si nji copë akulli: por mâ vonë, dalëngadalë, filloi edhe ai me u prekë në zemër e me u teshë. Dhe si u tesh nja katër pesë herë, mâ në fund i hapi krahët përzemërsisht dhe i tha Pinokut.

— Ti përnjimend qenke djalósh i vyeshëm! Eja këtu e më puth.

Pinoku me nji herë vrapoi si kitra dhe iu kalavuer Zjarmngransit për mjekërr dhe i bâni nji të puthun të bukur mû në maje të hundës.

— Pra më falët, a? — pyeti i shkreti Arlekin me nji fije zani që memzi ndëgjohej.

— Po je i falun! — u përgjegj Zjarmngransi: mandej shtoi tue fshâ e tue luejtë kryet: — shka me bâ! Sonte më duhet me

e hangër dashin gjysëm të pjekun, por herën tjetër kuku për ate që do ta ketë radhën!...

Kur ndëgjuen lajmin e faljes të gjitha kukllat vrapuen në skenë dhe ndezën të gjitha qirat e llampat si në netët e kremteve të mëdha, dhe filluen me këcye e me luejtë. Dhe drita kishte ague e ato endè vallzojshin.

XII

I ZOTI I KUKLLAVE, ZJARMNGRANSI, I FAL PINOKUT PESË DUKATË QË TË IA ÇOJË TË JATIT GJEPETIT, POR PINOKU MASHTROHET PREJ DHELPNËS E MAÇORRIT DHE SHKON ME TA

Të nesërmën Zjarmngransi e thirri Pinokun veçmas dhe e pyeti:

— Si ta quejnë babën?

— Gjepet.

— Çfarë zanati ka?

— I vorfun.

— A fiton shum?

— Fiton aqë sa mos me pasë kurr asnji fije meteliku në xhep. Merrni me mend që për të më ble Abetaren për shkollë i âsht dashtë ta shesi të vetmen setër që kishte në truë, setër e cila arna mbi arna ishte bâ që ndihmo zot.

— I shkreti plak! Po më vjen keq. Qe këtu merri pesë dukatë. Shko me njiherë e çoja e bâni shum të fala prej meje. —

Pinoku, si mund të merrej me mend, iu fal nderës nji mijë herë Zjarmngransit, përqafoi njenën mbas tjetrës të gjitha kukllat e shoqnís gjithashtu edhe gjandarët dhe sikur të kishte luejtë mendsh prej gëzimit u nis për rrugë që të këthehet në shtëpín e vet.

Por nuk e bani mirë as nji gjysëm kilometri kur hasi rrugës nji Dhelpën që çalonte në nji kambë dhe nji Maçorr të verbtë në të dy syt, dhe që të dy udhtojshin aty pari, tue i ndihmue njeni tjetrit si shokë të mirë në ditë të ngushta. Dhelpna, që ishte çalamane ecte tue u mbshtet në Maçorrin, kurse Maçorri, me qenë se ishte i verbtë i kishte besue Dhelpnës që ta udhëhiqte.

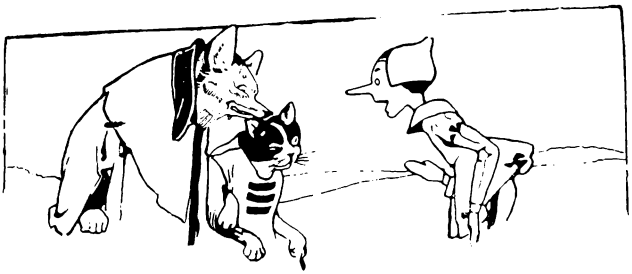

— Mirë dita, Pinok, i tha Dhelpna, tue e përshëndetë me njerzí.

— Si ma din ti emnin? — pyeti Pinoku.

— Ta njof mirë babën.

— Ku e ke pá?

— E pashë dje te dera e shtëpís së vet.

— E shka bante?

— Ishte fill në këmishë e cakllonte prej ftoftit.

— I shkreti babë! Por, me ndihmë të zotit, prej sodit e mbrapa nuk do të dridhet mâ!...

— Pse?

— Sepse unë jam bâ nji alamet zotnije.

— Ti je bâ alamet zotnije? — tha Dhelpna, dhe filloi me qeshë me të madhe e me tallje; edhe Maçorri, por që të mos shihej, kishte çue kambët e para, dhe bante sikur po përdridhte musteqet.

— S'âsht kjo punë për të qeshë — bërtiti Pinoku i zemruem — po më vjen keq me ua çue langun e gojës por kqyrni nji herë këtu, nëqoftëse merrni vesht nga këto punë, pesë copë dukatë ari.

Dhe nxuer paret, të cilat ia kish dhurue Zjarmngransi.

Kur ndigjuen tingllimën e kandshëme të këtyne të hollave, Dhelpna si pa dashje zgjati kambën, e cila dukej e shtangueme, kurse Maçorri hapi që të dy syt si dy llampa të blerta, por i mbylli menjiherë, kështu që Pinoku as që mujti me i vû re.

— E tash — e pyeti Dhelpna — shka do të bâjsh me këto të holla?

— Para së gjithash — u përgjegj Pinoku — do t'i blejë babës nji setër të re, krejt prej ari dhe argjenti, e me pulla brilanti, mandej do të blejë nji abetare për vehte.

— Për vehte?

— Po sigurisht: sepse due të shkojë në shkollë dhe të mësoj si duhet.

— Kqyrë këtu — i tha Dhelpna — për shkak të dëshirës së marrë për studim e kam humbë nji kambë.

— Kqyrë këtu — i tha Maçorri — për shkak të dëshirës së marrë për studim kam humbë dritën e të dy syve. —

N'atë çast nji Mullêjë, që qëndronte e strukun në gardh buzë rrugës filloi me këndue e tha:

— Pinok, mos ndigjo këshillat e këqija të shokëve, përndryshe besa ke me u pendue! —

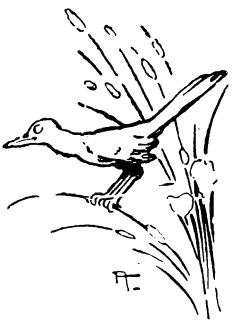

E shkreta Mullêjë, mâ mirë të mos i kishte thanë këto fjalë kurr! Maçorri, me nji të brofun të madh u hodh mbi të dhe tue mos e lanë që të bâjë as oh e kapërdini në nji kafshore me gjithë pupla.

Kur e hangër dhe i fshini buzët, përsëri mbylli syt dhe filloi të shtihet i verbtë si mâ përpara.

— E shkreta Mullêjë! — i tha Pinoku Maçorrit — pse u solle kaq keq me të?

— Deshta me i dhanë mend. Kështu herë tjera do ta ketë mendjen e nuk do të përzihet në bisedim të huej.

Kishin kalue mâ tepër se gjysën e rrugës, kur Dhelpna tue u ndalë pa pritë e pa kujtue i tha kukllës:

— A don me dyfishue numrin e atyne dukatëve?

— Po, si?

— A don prej atyne pesë dukatëve të krymtë me i bâ nji qind, nji mijë, dy mijë?

— Po, ta merr mendja! E në ç'mënyrë?

— Mënyra âsht krejt e lehtë. Në vend që të këthehesh në shtëpín tande, duhet të vijsh me né.

— E ku do të më çoni?

— Në qytetin e Turulluqve. [1]) —

Pinoku u mendue pak mandej tha pa ngurue fare:

— Jo nuk due me ardhë. Tash jam afër shtëpís dhe due të shkoj në shtëpi ku më pret baba im. Kushedi, i shkreti plak sa ka fshâ dje, kur ka pá se nuk po këthehem. Fatkeqsisht, kam qenë nji djalë i keq, dhe Bulkth-folësi kishte arsye kur thonte: „Fëmijt e pa ndëgjueshëm nuk do të shohin ditë të mira në këte botë". Dhe unë e kam provue në vetvehte, sepse më kanë ndodhë shum fatkeqsina, madjè edhe dje kam qenë në rrezik në shtëpín e Zjarmngransit... Brrr! Po më ngjethet shtati vetëm kur po më kujtohet!

— Animâ, tha Dhelpna, po don me shkue në shtëpín tande? Ani mirë, aq mâ keq për ty!

— Aq mâ keq për ty! — përsëriti Maçorri.

— Mendó mirë, Pinok, sepse ti po i bjen me shkelm fatit.

— Fatit! — përsëriti Maçorri.

— Ata pesë dukatë të tu sot a nesër do të bâheshin dy mijë.

— Dy mijë — përsëriti Maçorri.

— Po si âsht e mundun që të bâhen aqë shum? — pyeti Pinoku, tue mbetë me gojë hapun prej habís.

— Tash po ta shpjegoj me të shpejt — tha Dhelpna. — Duhet ta dijsh se në qytetin e Turulluqve gjindet nji fushë e bekueme e quejtun prej gjithkujt Fusha e Mrekullive. Ti çel në këte fushë nji gropëz të vogël dhe ven mbrenda, për shembull, nji dukat ari. Mandej e mbulon gropën me pak dhé, e vadit me nja dy kofa ujë burimi, i hedh sipër nji grusht krypë, dhe në mbramje shkon e flen në shtrat pa kurrfarë kujdesi Ndërkaq gjatë natës, dukatët bulzojnë e lulzojnë, e në mëngjes, kur të ngrihesh, porsa të mrrijshë në fushë çka të gjejsh? Gjen nji alamet pemë plot me aq dukatë ari sa kokrra gruni mund të ketë nji kallî i bukur në muejin e qershorit.

---

[1]) barbagianno — buf; fig. turullak, budallë — shën. i përkth.

— Mirë pra — tha Pinoku gjithnji mâ tepër i habitun — sikur të vej në gropë në atë fushë të pesë dukatët, sa dukata do të gjejë të nesërmen?

— Hesap krejt i lehtë — përgjegji Dhelpna — hesap që mund të bâjsh në maje të gishtave. Merre me mend sikur çdo dukat të të japi nga nji kalavesh me pesëqind dukatë: shumzó pesqindshin me pesë dhe të nesërmen do të gjejsh në xhep dy mijë e pesqind duketë tinglluesë e të shkëlqyeshëm.

— Sa gjâ e bukur! — bërtiti Pinoku, tue këcye prej gëzimit. Porsa t'i vjeli këta dukatë, do të mbajë për vehte dy mijë, kurse pesëqind dukatë do të ju a fali ju të dyve!

— Neve me na falë? — tha Dhelpna tue u vra dhe tue u shti si e fyeme. — Prite zot!

— Prite zot! — tha edhe Maçorri.

— Sa njerëz të mirë! — mendoi me vetëvehte Pinoku: e harroi të jatin, setrën e ré, Abetaren dhe të gjitha premtimet e mira e i tha Dhelpnës dhe Maçorrit:

— Ani, po shkojmë prá. Po vij me ju. —

XIII

HOTELI I „GAFORRES SË KUQE"

Ec, ec, e ec, tekembramja, njaty në të errun mërrijtën te hoteli i „Gaforres së Kuqe".

— Të këthehemi pak këtu — tha Dhelpna — sa të hamë nji kafshatë bukë dhe të pushojmë ndonji orë. Në mesanatë nisemi përsëri për rrugë që të mund të mërrijmë të nesrit në mëngjes në Fushën e Mrekullive. —

Si hynë në hotel, u ulën që të tre pranë tryezës: por asnjeni prej tyne nuk kishte apetit.

Maçorri i shkretë i cili vuente shum prej stomakut, nuk mujti me hangër tjetër veç nja tridhetë e pesë peshq-mustak të mirë me salcë domatesh dhe nja katër pjata planca me djath parmegjan: e mbassi plancat nuk iu dukën të yndyrshëm sa duhet, kërkoi nja tri herë me i qitë tlynë e djath të grimë!

Edhe Dhelpna kishte me shti ndonji send në gojë, por, meqenëse mjeku e kishte porositë me mbajtë perís, iu desht me u kënaqë vetëm me nji lepur të ambël e majhosh me do zogj pulash të majmë dhe me gjela që porsa fillojnë me ia thanë kangës. Mbas leprit urdhnoi t'i bijshin, mâ fort për shije se sa për û, nji çiní me fllanza, shkurta, lepra të butë, bretkoca, hardhuca e rrush të llojit mâ të mirë; e mandej nuk deshti mâ tepër. Kaq fort i ishte neveritë gjella, thonte ajo, sa nuk mundet me shti kurrgjâ në gojë.

Ai që hangër mâ pak se të gjithë ishte Pinoku. Kërkoi nji thelb arre dhe nji kore buke dhe të gjithë e la në pjatë. I shkreti djalosh andrronte vetëm Fushën e Mrekullive, i bluente në bark qysh mâ përpara dukatët e veta.

Mbassi hangrën darkën Dhelpna i tha të zotit të hotelit:

— Na bani gati dy dhoma të mira, njenën për zotní Pinokun dhe tjetrën për mue dhe shokun tim. Përpara se të nisemi do ta bâjmë nji sy gjumë. Por të keni kujdes se në mesnatë duhet të na çoni prej gjumit për ta vazhdue rrugën tonë.

— Si urdhnoni zotní, — përgjegji gjelltori e ia bani me sy Dhelpnës e Dacit si me dasht me thanë: „Mos kini merak se e mora vesh ku âsht puna!..." -

Porsa pat ra Pinoku në shtrat, e zû gjumi menjiherë dhe filloi me pa ândrra. Dhe i dukej si të ishte mû në midis të nji fushe, e kjo fushë mbushë me pemë plot me kalavesha, e këta kalavesha plot me dukatë ari, të cilët tue u luhatë prej erës tingllojshin *tring, tring, tring* si me dashtë me thanë: „Kush të dojë le të vijë e të na marri". Por taman kur po shtrinte dorën për me i marrë me grushta gjithë ata dukatë të mrekullueshëm dhe me i shti në xhep, Pinokut ia nxuerrën gjumin keqas tri krisma të randa që trokitën derën e dhomës.

Ishte i zoti i hotelit i cili kish ardhë për t'i diftue se ishte mesnatë.

— Po shokët e mij a janë gati? — pyeti Pinoku.

— Gati janë, qysh kur! Ata janë nisë tash dy orë.

— Po pse janë ngutë kaq fort?

— Sepse Maçorri ka marrë nji lajm të keq se klyshi i tij mâ i madhi âsht sëmundë keqas prej morthi në kamb, dhe âsht në rrezik me vdekë.

— Po darkën a e kanë pague?

— Po kush me e pague? Ata janë njerëz shum t'edukuem e nuk bâjnë zotnís sate sate nji frymje të këtillë.

— Mëkat! Nji fymje e këtillë do të më shkonte fort për shtat! — tha Pinoku tue e krue kryet. Mandej pyeti:

— Po ku thanë se do të më presin ata miqt e mij?

— Në Fushën e Mrekullive, nesër në mëngjes, porsa t'agojë dita. —

Pinoku pagoi nji dukat për darkën e vet dhe të dy shokëve, e mandej u nis.

Por mund të thuhet se duel si i verbti tue prekë me dorë, sepse përjashta ishte kaq terr i madh sa nuk shihej as gishti para hundës. Në fushë dhe rreth e rrotull nuk ndihej kurrgjâ e gjallë, as gjethi nuk luente. Vetëm disa zogj nate, tue kalue prej nji gardhi në tjetrin, i rrahshin krahët mbi hundën e Pinokut, dhe ai tue u zbrapë prej frige bërtitte: — Kush âsht aty? — dhe jehona prej kodrave rreth e rrotull përsëritte larg e larg: Kush âsht aty? kush âsht aty? kush âsht aty?

Ndërkaq, tue ecë vuni re në trupin e njij peme nji kafshë të vogël e cila ndriçonte me nji dritëz të zbehtë e të mekun, si nji dritë nate mbrenda nji llampe prej porculani të tejdukshëm.

— Kush je ti? — pyeti Pinoku.

— Jam hija e Bulk-folsit — përgegji ky frymor i vogël, me nji fije zani të hollë që dukej sikur vinte prej botës tjetër.

— Shka don prej meje? — i tha kuklla.

— Due me të dhanë nji këshillë. Dredhò rrugë e çoja ata katër dukatë që të kanë mbetë plakut tand të ngratë, i cili po vajton dhe po heqë zi që nuk po të sheh mâ.

— Nesër baba im do të jetë zotní i madh, sepse këta katër dukatë do të bâhen dy mijë.

— Mos u besó, more djalosh atyne që thonë se bâjnë të pasun mbrenda nji dite. Ata janë ose të marrë ose mashtruesa! Ndigjomë mue e këtheu mbrapa.

— Mirëpo unë due me shkue përpara.

— Tash âsht vonë!...

— Due me shkue përpara.

— Nata âsht e errtë...

— Due me shkue përpara.

— Rruga âsht e rrezikshëme...

— Due me shkue përpara.

— Ki mendjen se fëmijt që duen me bâ në krye të vet heret a vonë pendohen.

— I njajti avaz. Natën e mirë, Bulk.

— Natën e mirë, Pinok, e zoti të ruejtë prej të keqes e prej cubave! —

Porsa i tha këto fjalët e fundit, Bulkth-folsi u fik menjiherë, si fiket nji qiri kur i fryen kush nga sipër, dhe rruga u bâ edhe mâ e errtë se ishte.

XIV

PINOKU, NGA SE NUK I NDËGJOI KËSHILLAT E MIRA TË BULKTH-FOLSIT, HASI NDËR CUBA

— Përnjimend — tha me vetëvehte kuklla tue vazhdue rrugën — sa fatkeq që jemi na fëmija! Të gjithë na bërtasin, gjithkush don me na qortue, të gjithë na japin këshilla. Po t'i lash me folë, të gjithëve do t'u mbushej mendja se janë etnit dhe mësuesit tanë; të gjithë: madjè edhe Bulkth-folsit. Qé po e zamë: pse nuk e kam ndëgjue atê Bulkth të mërzitshëm, kush zoti e di se sa fatkeqsina, simbas mendimit të tij, duhet të më ndodhin. Do të ndeshkam edhe në cubat! Aq mâ mirë, sepse cubave nuk u zâ besë as që kam besue ndonjiherë në 'ta. Simbas mendimit tim cubat i kanë trillue

babat tanë pikërisht që të frigësojnë fëmijt e vet, të cilët duen me dalë natën jashtë. Mandej, edhe sikur t'i hasi rrugës, athue se kisha me u tutë, a? As ndërmend nuk do të më shkonte! Kisha me u dalë para fëtyrës tue u bërtitë: „Zotní cuba, shka doni prej meje? A e dini se me mue s'ka shaka! Shkoni pra në punën tuej, e mos e çilni gojën!" Mbas këtyne fjalëve të thanuna përnjimend, ata cuba qyqana — që sikur po i shoh — kishin me ikë si era. Mirëpo nëse janë aq të panjerëzishëm sa mos me dashtë me ikë, atëherë do të iksha unë, dhe kështu kishte me mbarue puna... —

Por Pinoku nuk mujti me i krye mirë këto mendime, sepse n'atë çast iu bâ sikur ndjeu mbas vehtes nji shushuritje gjethësh.

U këthye me pa, kur që në terr vû re dy figura të zeza e të shëmtueme, të futuna në dy thasë qymyri dhe vrapojshin mbas tij me hapa të mëdhaj e në maje të gishtave si dy lugetën.

— Qe përnjimend! — tha me vetëvehte: dhe tue mos dijtë se ku me i mëshefë ata katër dukatët, i mëshefi në gojë dhe pikërisht nën gjuhë.

Mandej provoi me ikë. Por nuk mujti me bâ as hapin e parë, kur ndjeu se e kishin kapë për krahu, dhe ndëgjoi dy zanë të tmershme, që i thanë:

— Ja paret, ja shpirtin! —

Pinoku tue mos mujtë me folë, sepse i kishte të hollat në gojë, ngërdheshej e shtremnonte gojën dhe bânte njimijë të përdredhuna për tu diftue atyne dy cubave të rrasun në thasë, të cilëve u shiheshin vetëm syt prej vrimave të thasëve, se ai ishte vetëm nji kukëll e mjerë, që nuk kishte kurrgjâ mbas shpirtit.

— Hajde, hajde! Leni fjalët e qit paret! — bërtitën kërcnueshëm që të dy cubat.

Pinoku u jipte shêj me duer e me kambë si me dashtë me thanë: „Nuk kam".

— Qiti paret se mbarove, — tha ai cubi që ishte pak mâ i gjatë nga shtati.

— Mbarove! — përsëriti tjetri.

— Dhe mbassi të mbysim ty do të mbysim edhe babën tand!

— Edhe babën tand!

— Jo, jo, jo, të shkretin babën tem! — bërtiti Pinoku me nji zâ dëshprimi: por tue bërtitë kështu, dukatët i tinglluen në gojë.

— Ah, xhakajduer! Paret i paske mëshefë nën gjuhë? Pshtyj shpejt jashtë! —

Por Pinoku s'donte me marrë vesht.

— Ah, po shtihesh i shurdhë, a? Prit, se tash do të bâjmë ne që ti pshtysh me përdhuni! —

Dhe përnjimend njeni prej tyne e kapi kukllën për maje të hundës dhe tjetri për mjekërr, dhe filluen me e ngrehë mizorisht njeni në nji anë dhe tjetri n'anën tjetër për ta shtrëngue që ta hapte gojën: por që punë e kotë. Goja e kukllës dukej si t'ishte e mbërthyeme dhe e gozhdueme.

Atëherë ai cubi që ishte mâ i vogël nga shtati nxuerr prej xhepit nji alamet thike dhe u mundue me ia futë midis buzëve; por Pinoku, i shpejtë si vetima, e kafshoi me dhambë, ia coptoi krejt, dhe e pshtyni; por merrni me mend çudín e tij, kur vûni re se në vend të dorës kish pshtye në tokë gëthapën e maçorrit.

Trimnue prej kësaj fitorje të parë Pinoku shpëtoi prej këtyne cubavet dhe, si kapërcei gardhin përbrî rrugës, u vû në t'ikun nëpër ara. Edhe cubat iu lyen mbrapa, si dy qej mbas nji lepri: dhe ai që kish humbë nji gëthapë, vraponte vetëm me nji kambë, dhe as që dihet se si.

Mbas nja pesëmbëdhetë kilometrash vrapimi, Pinoku nuk mujti mâ. Tue pa vehten të sharruem, u kalavuer për nji pemë pishe dhe u vû me ndejë në maje të degëvet. Edhe cubat u përpoqën me u kacavjerë, por kur mërrijtën në gjysën e

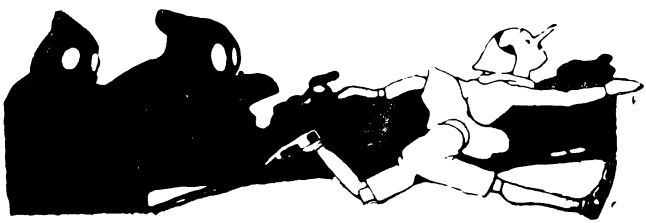

trupit rrëshqitën dhe u rrëzuen për tokë të gërvishtun duersh e kambësh.

Megjithkëtë nuk mendojshin se e kishin humbë luftën: mblodhën nji turrë drûsh të thata dhe ndezën zjarmin në rrânzë të pishës. Sa çel e mëshel sytë pisha filloi të ndizet e të marri flakë si qiriu n'erë. Pinoku, tue vû re se flaka po ngjitej gjithnji përpjetë, për të mos mbarue si pëllumb i skuqun, bâni nji këcim të mrekullueshëm prej majës së pishës dhe u vû përseri në turr të vrapit nëpër ara e vneshta. Dhe cubat mbas tij, gjithnji mbrapa, pa u lodhë aspak.

Ndërkaq drita kishte fillue me ague, kurse ata vazhdimisht vrapojshin; kur që pa pritë e pa kujtue Pinoku has në nji gropë të madhe e të thellë, plot me ujë të ndytë, ngjyrë kafeje me tambël. Po tash? „Nji, dy, tre!" — bërtiti kuklla e, tue marrë turr mirë e mirë, kapërcei n'anën tjetër. Edhe cubat këcyen, por, meqenëse nuk e patën marrë masën mirë, pluf!... e të ranë mû në midis të gropës. Pinoku, i cili ndeju të ramit e tyne dhe të stërpikunit me ujë u bërtiti tue qeshë e tue mos e ndalë vrapimin:

— Ju baftë mirë banja, zotní cuba. —

Dhe ndërsa ishte tue mendue se si ishin mbytë, kur sjellë kryet, ven re se po e ndiqshin me vrap që të dy, gjithnji të zhytun n'ata thasë të tyne, prej të cilëve kullonte uji si prej dy shportash të laguna.

XV

CUBAT E NDJEKIN PINOKUN; E MBASSI E ZANË, E VJERRIN PËR NJI DEGË TË LISIT TË MADH

Atëherë kukllën e lëshoi zemra dhe që gati kah shtrihet për tokë e me u dorëzue, kur tue shikue rreth e rrotull vuni re n'atê blerim t'errtë të pemëvet se si ndriçonte prej së largu nji shtëpizë, bardhë si bora.

— Sikur të kem edhe aq frymë sa të mërrij deri n'atê shtëpizë, ndoshta do të shpëtojsha — tha me vetëvehte.

Dhe tue mos u ngurue asnji çast filloi përsëri me vrapue nëpër pyll me të njajtin turr. Por cubat gjithnji mbas tij.

Dhe mbas nji vrapimi dëshprues prej gati dy orësh, mâ në fund krejt i raskapitun mërrijti te dera e asaj shtëpize dhe trokiti.

Nuk u përgjegj kurrkush.

Trokiti prap mâ me forcë, sepse ndëgjoi se po i afrohej zhaplima e hapave dhe dihatja e thellë dhe e raskapitun e ndjekësavet të tij.

Përsëri heshtje.

Kur pa se trokitja nuk po ka dobí, filloi me i ra dëshpruesh ëm derës me kambë e me krye. Atëherë duel në dritare nji vashë e bukur, me flokë të kaltërt dhe me fëtyrë të bardhë si tambli, me sy të mbyllun e me duer të kryqzueme mbi krahnuer, e cila pa luejtë buzët aspak, tha me nji zâ që dukej sikur të vinte prej botës tjetër:

— Në këte shtëpí nuk gjindet kurrkush. Të gjithë janë të vdekun.

— Çilma, të paktën, ti! — bërtëti Pinoku me nji zâ vajtues dhe lutës.

— Jam e vdekun edhe unë.

— E vdekun? po shka ban atëherë aty në dritare?

— Po pres arkivolin që të vijë me më marrë. —

Porsa tha këto fjalë vasha u zhduk, dhe dritarja u mbyll pa kurrfarë zhurme.

— O vashë e bukur me flokë të kaltërt, — bërtitte Pinoku — mëshiró e ma hap derën! Mëshiro për nji fëmi të mjerë, të ndjekun prej cub... —

Por nuk mujti as me e mbarue fjalën, sepese ndjeu se si e rrokën për qafe, dhe njofti ata dy zane të cilët hungruen kërcnueshëm:

— Tash s'ke me na ikë mâ! —

Tue pá vdekjen me sy, kuklla filloi të dridhet aq fort sa prej dridhjeve i kërsitshin nejet e kambëve të tija prej druni dhe katër dukatët që i kishte mësheh nën gjuhë.

— E tash? — e pyetën cubat — a don ta hapish gojën, apo jo? A! S'po don me u përgjegjë, a?... Prit, prit: se këtê herë do të bâjmë ta hapish me përdhunë!... —

Nxuerrën jashtë dy ąlamét thikash të gjata, të mprehta si brisqe rroje, e ti ranë *paf e paf*... dy herë në midis të shpinës.

Mirëpo kuklla për fat të mirë ishte e bâme prej druni shum të fortë prandej tehat u thyen, e tu banë copë e grimë, dhe cubat tue mbajtë në duer dorëzat e thikave, mbetën tue këqyrë njeni tjetrin.

— Prit, prit; — tha atëherë njeni prej tyne — duhet ta vjerrim!

— Ta vjerrim përseriti edhe ai tjetri.

Shka thanë edhe banë; ia lidhën duert mbas shpine, ia vunë lakun në fyt dhe e vuerën në nji degë të njij peme vigane, të quejtun Lisi i madh.

Mandej u ulën aty afër në bár për me pritë që kuklla të jipte shpirt; por kuklla edhe mbas tri orësh i mbante syt e hapun, kurse gojën e mbyllun dhe përpëlitej mâ fort se kurr.

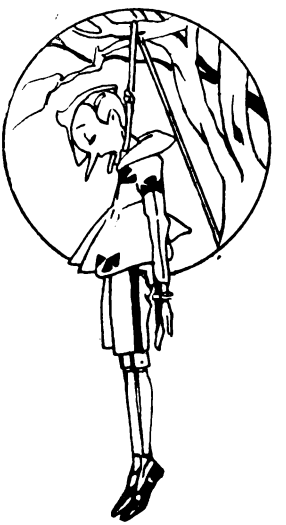

Kur u mërzitën mâ së prituni, iu këthyen Pinokut dhe i thanë tue u ngërdheshë:

— Lamtumirë deri nesër. Kur të këthehemi nesër, shpresojmë se do të jesh aq i njerëzishëm sa të të gjejmë të vdekun e të mbaruem e me gojë të hapun.

Dhe shkuen.

Ndërkaq ishte çue nji murlâ i fortë i cili tue frye e fishkullue me tërbim e përplaste andej-këndej të vjerunin e shkretë, si t'ishte rrumi i kumbonës që valavitetet ditën e kremteve. Ajo luhatje i shkaktonte dhimbje të forta, dhe laku, i cili shtrëngohej gjithnji e mâ fort rreth fytit, ia merrte frymën.

Pak nga pak syt filluen me iu vû ag; dhe ndonse e ndjente se po i afrohej vdekja, prap se prap shpresonte se në nji çast o në tjetrin do të ia behte ndonji shpirtdhimshëm për me i ardhë në ndihmë. Por kur, prit e prit, pa se nuk po dukej kurrkush, ama kurrkush, atëherë i flutroi mendja te i jati... dhe belbëzoi gati si tue hjekë shpirt:

— Ah, baba im, sikur të ishe këtu!...

E nuk pat frymë me thanë mâ tjetër. Mbylli syt, hapi gojën, shtrini kambët dhe, mbassi i dha edhe njiherë sa mujti vehtes, mbeti i shtanguem.

XVI

VASHA E BUKUR ME FLOKË TË KALTËRT ÇON E E MERR KUKLLËN: E SHTRIN NË SHTRAT, DHE THËRRET TRE MJEKË PËR TË PA NËSE ASHT GJALLË A VDEKË

Në kohën, ndërsa i ngrati Pinok i vjerrun prej cubave në nji degë të Lisit të madh dukej mâ tepër i vdekun se i gjallë, Vasha e bukur me flokë të kaltërt duel përsëri në dritare dhe kur pa atê fatzí vjerrun pezull me konop në fyt që përplasej e hidhej e përdridhej në furín e murlanit, i rrahi tri herë shuplakët dhe bani tri krisma të vogla.

Mbas këtij sheji u ndigjue nji zhurmë e madhe krahësh, të cilët fluturojshin me nji shpejtí të rrufeshme, dhe nji skyfer i madh erdh e zû vend në mbështetjen e dritares.

— Çka urdhënoni, Zâna ime i hijshëme? — tha Skyferi tue ulë sqepin në shêj nderimi: (sepse duhet dijtë se Vasha me flokë të kaltërta, fundi i fundit, nuk ishte kurrkush tjetër veçse nji Zânë fort e mirë, e cila prej mâ se njimijë vjetë jetonte n'afërsít e këtij pylli).

— A po e sheh atë kukëll vjerrë pezull në nji degë të Lisit të madh?

— E shoh.

— Mirë fort: fluturo menjiherë atje: këpute me sqepin tand të fuqishëm nynin që e mban pezull n'ajr dhe ule lehtas e shtrije mbi bár nën hije të Lisit.

Skyferi fluturoi dhe mbas nja dy minutash u këthye, e tha:

— Atê shka m'urdhënuet e kreva.

— Po si e gjete, gjallë a vdekë?

— Në të pamë dukej i vdekun, por nuk do të ketë vdekë endè krejtsisht, sepse porsa ia këputa lakun që ia shtrëngonte

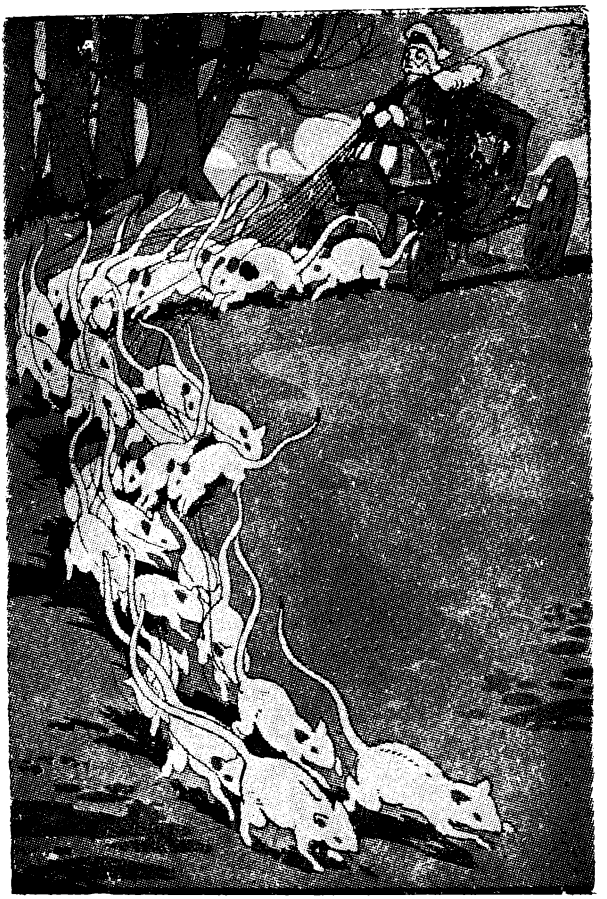

fytin, lëshoi nji të fshame, tue murmurue me zâ t'ultë: „Tash jam mâ mirë!".

Atëherë Zana, tue rrahë shuplakët dha dy krisma, dhe erdhi nji Qen-leshatak, i cili ecte shtatdrejtë në dy kambët e mbrapme, tamam si t'ishte njeri.

Qeni-leshatak ishte i veshun si vishen karocjerët në dit kremtimi të mëdha. Kishte në krye nji kapelë me tri brina, rreth e rrotull prarue n'ar, nji perukë të bardhë me kaçurrela, të cilat i lëshoheshin nën qafë, nji xhybe ngjyrë çokollate me pulla brilanti e me dy xhepa të mëdhej për me shti eshtnat, që ia falte në kohën e drekës zoja e shtëpís, nji palë pantollona të shkurta kadifeje bojë alli, çarapë të mëndafshta, këpucë të shkurta, e përmbrapa nji lloj pëlhure që i ngjante faqes së çadrës, krejt prej mëndafshi të kaltërt për me shti mbrendë bishtin në rast se fillonte me pikue shi.

— Kqyr Medor! — i tha Zana Qenit-leshatak. — Përgatit menjiherë mâ të mirën karrocë prej shtallës sime dhe shko në pyll. Kur të mërrish te Lisi i madh, do të gjejsh atje të shtrimë në bar nji kukëll të ngratë gjysëm të vdekun. Çoje lehtas, vene në jastyqe të karrocës dhe sillma këtu. A more vesht? —

Qeni-leshatak, për me tregue se kishte marrë vesht, luejti nja tri-katër herë pëlhurën e mëndafshit të kaltërt që kishte mbrapa, dhe u nis vrap si nji kal azgan.

Mbas pak kohe u pa tue dalë prej shtallës nji karrocë e vogël bojë qielli, mbushun nga të katër anët me pupla kanarinash dhe përmbrenda lye me kajmak, me krem e me biskota. Karrocën e tërhiqshin njiqind pendë mîj të bardhë, kurse Qeni-leshatak ishte ulun në pope të karocës dhe fishkullonte djathtas e majtas me kamxhik si karocjeri kur ka frigë se mos të vonojë.

Nuk kaloi as nji çerek ore dhe karrocëza u këthye dhe Zana e cila pritte në pragun e derës, e rroku të mjerin Pinok për qafe, e çoi në nji dhomëz me mure sedefi dhe dërgoi me thirrë mjekët mâ të mirë që ishin n'ato vise.

Dhe mjekët ia mërrijtën menjiherë, njeni mbas tjetrit: erdhën nji Korb, nji Hut dhe nji Bulkth-folës.

— Do të dëshirojsha me ndie prej jush zotni, — tha Zana, tue iu drejtue të tre mjekëve të mbledhun krye mbi krye te shtrati i Pionokut — do të dëshirojsha me ndie prej jush nëse kjo kukëll âsht gjallë apo vdekë!...

Kësaj thirrjeje, Korbi, tue u avitë i pari, ia preku Pinokut dellin e dorës mandej ia preku hundën, mandej gishtin e vogël të kambës; dhe kur e preku mirë e mirë, i tha këto fjalë me nji farë madhështije:

—Simbas mendimit tim kuklla ka vdekë e ka mbarue: por nëse për fat të keq nuk ka vdekë, atëherë ky âsht shej i sigurt se âsht gjithnji gjallë!

— Më vjen shum keq — tha Huti — se më duhet me i kundërshtue Korbit, mikut dhe kolegut tim të ndershëm: simbas mendimit tim, përkundrazi kuklla âsht gjithnji gjallë, dhe nëse për fat të keq nuk do të jetë gjallë, atëherë âsht shêj se do të ketë vdekë përnjimend!

— Po ju nuk po thoni kurrgjâ? — pyeti Zana Bulkth-folësin.

— Unë them se nji mjek me mend, kur të dijë se shka flet, âsht shum mâ mirë që mos ta çeli gojën. Fundi i fundit kjo kukëll nuk âsht ndonji fizionomi e ré, unë e njof si paren e kuqe!... —

Pinoku, i cili deri në ate kohë kishte ndejë shtrimë i shtangun si nji copë e vërtetë druni, bani nji përpëlitje dhe e tronditi të gjithë shtratin.

— Kjo kukëll këtu — vazhdoi Bulkth-folësi — âsht nji hajhuj që s'e ka shoqin...

Pinoku i hapi dhe i mbylli syt menjiherë.

— Ky âsht nji fëmí i pa hajr, nji demel, nji rrugaç... —

Pinoku e mshefi fëtyrën nën çarshaf.

— Kjo kukëll këtu âsht nji fëmí i pa ndëgjueshëm, i cili do ta bâjë me plasë zemrën të jatit të ngrat!...

Në këte çast u ndien në dhomë kumbimet e njij vajtimi dhe dënese të ngashnjueme. Merrni me mend se si e ndien vehten të gjithë, atëherë kur e çuen pak çarshafin dhe vuen ré se ishte Pinoku që qante dhe vajtonte me dënesë.

— Kur qan i vdekuni, âsht shêj se gjindet në rrugën e shërimit — tha madhnisht Korbi.

— Më vjen shum keq që duhet t'i kundërshtoj mikut dhe shokut tim të ndershëm — shtoi Huti — por simbas mendimit tim, kur qan i vdekuni, âsht shêj se nuk i pëlqen me vdekë. —

XVII

PINOKU HAN SHEQERIN, POR NUK DON TË PIJË BARIN; MIRËPO KUR SHEF VORREZTARËT QË VIJNË ME E MARRË, ATËHERË E PIN BARIN. MANDEJ THOT NJI RRENË DHE PËR NDESHKIM I ZGJATOHET HUNDA

Porsa duelën prej dhomës që të tre mjekët, Zana iu afrue Pinokut dhe, mbassi ia vuni dorën në ball, vuni re se e kishin kapë nji palë ethe aq të forta, sa nuk spjegohet me gojë.

Atëherë ajo shkrini në nji gjysëm gote ujë nji pluhun të bardhë dhe ia dha Pinokut e i tha me fjalë të ambla:

— Pije këte dhe për pak ditë do të shërohesh. —

Pinoku kqyri nji herë gotën, shtremnoi pak buzët, e mandej e pyeti me nji zâ vajtues.

— A âsht i ambël apo i idhtë?

— Asht i idhtë, por ka me të bâ mirë.

— Nëse âsht i idhtë, nuk e due.

— Më ndëgjo mue: pije.

— Mue nuk më pëlqejnë gjanat e idhta.

— Pije: dhe mbassi ta kesh pi, do të jap nji kokërr sheqer për ta ambëlcue gojën.

— Ku âsht kokrra e sheqerit.

— Qe ku âsht — tha Zana — tue ia nxjerrë prej kutís së sheqerit të prarueme në ár.

— Mâ përpara due kokrrën e sheqerit, mandej do ta pijë atê dreq uji të idhtë.

— Apo mâ jep fjalën?

— Po...

Zana ia dha kokrrën e sheqerit, dhe Pinoku mbassi e grimcoi dhe e përbini menjiherë i tha mandej tue lëpi buzët:

— Sa mirë do të ishte sikur edhe sheqeri të ishte bar! Atëherë do të bajsha kurë për çdo ditë.

— Tash mbaje premtimin dhe pij këto pak pika uji, të cilat do ta këthejnë shëndetin. —

Pinoku e muer gotën qartaqefas në dorë dhe futi në te majën e hundës, mandej ia afroi buzët, mandej ia këthejë përsëri hundës dhe futi në te majën: ma në fund tha:

— Asht shum i idhtë! Shum i idhtë! Nuk mund ta pij.

— Si mund të thuesh kështu kur nuk e ke kërkue?

— E marr me mend! Ia ndjeva erën. Ma jep nji herë edhe nji kokërr sheqer... dhe atëherë do ta pij!... —

Atëherë Zana me të gjithë durimin e njij nane të mirë ia vuni në gojë edhe nji kokërr sheqer e mandej ia suell përsëri gotën.

— Kështu nuk mund ta pij! — i tha kuklla tue u ngërdheshë.

— Po pse? —

— Sepse po më pengon ky jastyku që kam te kambët.

Zana e hoqi jastykun.

— Asht e kot! As kështu nuk mund ta pij.

— E çka tjetër të pengon?

— Më pengon dera e dhomës, sepse âsht gjysëm e hapun — Zana u çue dhe shkoi e mbylli derën e odës.

— Mâ në fund — bërtiti Pinoku dhe shpërthei në vaj — këtê ujë të keq nuk due ta pij, jo, jo, jo!

— Biri im, ke me u pendue...

— Aq më ban...

— Sëmundja jote âsht e randë...

— Aq më bân...

— Ethet për pak orë të çojnë në botën tjetër...

— Aq më ban...

— Nuk ke frigë pre jvdekjes?

— Aspak!... Ma mirë me vdekë se sa me pí këte bar të keq.

Në këtê çast dera e dhomës u hap dhe hynë mbrenda katër lepra të butë, të zí si futa, të cilët bâjshin në krah nji arkivol të vogël.

— Çka doni prej meje? — u bërtiti Pinoku dhe e drejtoi shtatin, i tmerruem ashtu si ishte në shtrat.

— Kemi ardhë me të marrë ty — u përgjegj lepri mâ i madh.

— Me më marrë mue?... Po unë endè nuk kam vdekë!

— Endè jo... por të kanë mbetë vetëm edhe pak minuta, mbassi nuk ke dashtë me pí barin, i cili do të shëronte prej etheve!...

— O, Zana ime, Zana ime — filloi atëherë me bërtitë kuklla, — m'a jepni menjiherë atê gotë... Shpejt, ngutuni, ju lutem, sepse nuk due me vdekë, jo... nuk due me vdekë... —

Dhe e muer gotën me të dy duert dhe e piu deri në fund.

— Durim! — thanë lepujt. — Për këte herë e bamë udhtimin kot.

Ngritën përsëri arkivolin e vogël mbi krahë dhe duelën prej dhomës tue murmurue dhe hungrrue nëpër dhambë.

Sido qoftë âsht e vërtetë se disa minuta mâ vonë Pinoku kcei prej shtratit shëndosh si molla; sepse duhet me dijtë se kukllat kanë atê të mirë se rallë herë sëmuhen dhe shum shpejt shërohen.

Dhe Zana kur pá se si vraponte dhe këcente nëpër dhomë i zhdërvjedhtë dhe plot gazmend si ndonji gjelush që porsa ia thotë kangës, i tha:

— A shef se bari im të bani mirë përnjimend?

— Posi jo! Më bani me le për së dyti.

Po pse atëherë më bane me të lutë aqë shum që ta pijsh?

— Asht puna se na të gjithë fëmijt jemi të këtillë! Má tepër kemi frikë prej barit se sa prej sëmundjes.

— Turp! Fëmij duhet ta dijnë se bari i mirë, të cilin e pijnë në çastin e duhun mund ti shpëtojë prej sëmundjesh të randa e ndoshta edhe prej vdekjes...

— Ah, herën tjetër do ta pij pà më lutë kaq shum! Do të më bijnë ndërmend ata lepuj të butë, me arkivol në krah... E atëherë do ta kap menjiherë gotën në dorë dhe hop!...

— Tash eja pak këtu te unë dhe më kallxò si ke ra në duer të cubave.

— Ishte puna se i zoti i kukllave Zjarmngransi më dha disa dukatë ari e më tha: „Merri dhe çoja babës tand!" Mirëpo unë, rrugës hasa nji Dhelpën dhe nji Maçorr, dy persona shum të njerëzishëm të cilët më thanë: „A don që të hollat të bâhen nji mijë e madjè dy mijë? Eja me né e po të çojmë në Fushën e mrekullive." E unë thashë: „Ani mirë po shkojmë"; e ata thanë: „Po këthejmë këtu në hotelin e Gaforres së Kuqe dhe mbas mesnate do ta vazhdojmë rrugën". Mirëpo kur u zgjova unë, ata nuk ishin mâ aty, sepse ishin nisë: Atëherë unë fillova me ecë natën, e ishte nji terr aq i madh sa âsht e pamundun të besohet, dhe në ate terr hasa në rrugë dy cuba të futun në dy thasë qymyri të cilët më thanë: „Nxiri paret"; e unë u thash: „Nuk kam"; sepse të hollat ari i kisha mshefë në gojë, dhe njeni prej cubave u mundue që të ma fusi dorën në gojë, kurse unë me nji të kafshueme ia këputa dorën mandej e pshtyna, por në vend të dorës pshtyna nji gëthapë maçorri. Dhe cubat m'u vunë mbrapa, e unë vrapo e vrapo deri sa në nji vend më zunë e më lidhën për qafe në nji pemë të këtij pylli, e më thanë: „Nesër do të këthehemi këtu, dhe atëherë do të jeshë i vdekun e me gojë të hapun dhe kështu do t'i marrim ato pare florini që ke mëshefë nën gjuhë".

— Po tash ku i ke lanë të katër dukatët? — e pyeti Zana.

— I kam humbë! — u përgjegj Pinoku; por ia futi rrenë, sepse në të vërtetë i kishte në xhep.

Porsa e tha këte rrenë, hunda e tij që ishte mjaft e gjatë, filloi menjiherë t'i zgjatet edhe dy gishta mâ tepër.

— Po ku i ke humbë?

—Në pyll këtu afër.

Mbas kësaj rrenës së dytë filloi përsëri t'i rritet hunda.

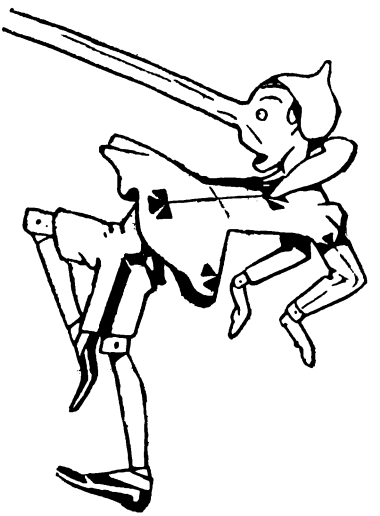

— Nëse i ke humbë këtu afër në pyll — tha Zana — po i kërkojmë dhe do t'i gjejmë, sepse gjithshka që humbë në këte pyll gjithmonë gjindet.

— Ah, tash po më kujtohet mirë, shtoi kuklla tue iu marrë goja, — të katër dukatët nuk i kam humbë, por i kam kapërdi pa dashje kur e kam pi barin.

Mbas kësaj rrene të tretë, hunda u zgjat në nji mënyrë të jashtzakonshme sa që Pinoku i shkretë nuk mundte m'u këthye në asnji anë. Po të këthehej këndej i binte me hundë shtratit ose xhamit të dritares, po të këthehej andej, i binte me hundë murit ose derës së dhomës, po ta çonte pak kryet përpjetë ishte rrezik që ta shponte Zanën në sy.

Zana e shikonte dhe qeshte.

— Pse po qeshni? — e pyeti Pinoku i hutuem dhe i ram në mendime për punë të hundës, e cila po i rritej pa prâ.

— Po qeshi për rrenat që m'i the.

— Ku e dini se kam rrêjtë?

— Rrenat, biri im, njifen shpejt, sepse ka dy lloj rrenash: ka rrena që i kanë kambët e shkurta, dhe rrena që kanë hundën e gjatë. Rena jote âsht prej atyne që kanë hundën e gjatë.

Pinoku nuk dinte mâ se ku të fshihej prej turpit, dhe u përpoq me ikë prej dhomës, por nuk ia duel në krye. Hunda e tij ishte rritë aq fort saqë nuk mujte me kalue në derë.

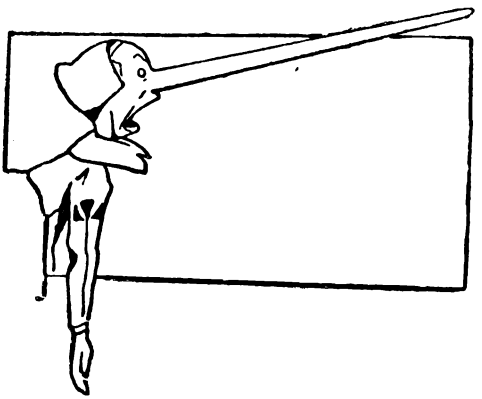

XVIII

PINOKU HAS PËRSËRI DHELPNËN DHE MAÇORRIN DHE SHKON ME TA ME MBJELLË KATËR DUKATËT NË FUSHËN E MREKULLINAVE

Si mund ta merrni me mend Zana e la Pinokun që të qajë dhe të bërtasë nja nji gjysë ore të rrastë, për shkak të hundës së tij të cilën nuk ia zente dera. Këte e bani për t'i dhanë mësim të mirë dhe për t'ia ndreqë vesin e keq të rrenave, sepse rrena âsht mâ i keqi ves që mund ta ketë nji djalosh. Mirëpo kur pâ se po merrte nji dukje tjetër, se sytë i ishin zgurdullue prej dëshprimit e i kishin dalë kokërdhok, atëhere, mëshiroi, u ra shuplakëve dhe me këte shêj u futën në dhomë prej dritares nji mijë zogj, të mëdhej, të quejtun Piktha, të cilët, si u reshtuen mbi hundën e Pinokut filluen me qukatë me sqep pajada kaq sa mbas pak minutash ajo alamet hunde erdh e muer madhë sín e vet të natyrshëme.

— Sa e mirë që jeni, Zana ime, — tha kuklla tue fërkue syt, dhe sa fort ju due!

—Edhe unë ty të due fort, — iu përgjegj Zana — dhe po të duesh me mbetë me mue, ti do të jesh vllau im dhe unë motra jote e mirë...

— Unë do të mbetesha me gjithë qejf... po im at i shkreti?

— Kam mendue për të gjitha. Babës tand tashmâ i kemi çue fjalë: dhe para se të bijë nata, do të jetë këtu.

— Përnjimend a? ... — thiri Pinoku, tue brofë prej gëzimi. — Atëherë Zana ime, nëqoftë se s'të prishet qejfi do të dëshërojsha me i dalë përpara! Nuk mund të pres prej padurimit që ta puth të shkretin plak, që ka vuejtë kaq shum për mue!

— Nisu, por kij kujdes se mos të humbish. Shko në rrugën përmidis pyllit dhe jam e siguertë se do ta hasish.

Pinoku u nis: dhe porsa u fut në pyll filloi me vrapue si nji kapruell. Mirëpo kur mërrijti në nji farë vendi, gati para Lisit të madh, u ndal sepse iu duk se kish ndëgjue zâ njerëzish midis pyllit mbas njij kaçube. Dhe përnjimend pau në rugë, qëlloni se kend? ... Dhelpnën dhe Maçorrin, do me thanë dy shokët e vet, me të cilët kishte hangër darkën te Gaforrja e Kuqe.

— Që Pinoku ynë i dashun! — bërtiti Dhelpna dhe e përqafoi e puthi. — Po ç'të qiti këtu?

— Po ç'të qiti këtu? — përsëriti Maçorri.

— Asht nji ndodhí e gjatë, — tha Pinoku — do t'ua kallxoj kur të kem kohë. Duhet ta dini se parmbramë kur më keni lanë vetëm në hotel kam hasë rrugës në cuba...

— Në cuba? Oh, i shkriti mik! Po çka dojshin?

— Dojshin me m'i vjedhë dukatët.

— Faqezezët! ... — tha Dhelpna.

— Horat! — tha edhe Maçorri.

— Por unë fillova me ikë — vazhdoi kuklla — e ata vazhdimisht më ndiqshin mbrapa: deri sa më zunë dhe më varën në nji degë të këtij lisi...

Dhe Pinoku tregoi me gisht Lisin e madh, i cili ishte aty afër nja dy hapa.

— A ka gjâ mâ zi? — tha Dhelpna. — Në çfarë bote jemi të dënuem të jetojmë? Ku të gjejmë strehë të sigurt na njerëzit e mirë? —

Në kohën kur po flitshim kështu, Pinoku vuni re se Maçorri çalonte në njenën prej kambëve të para, sepse i mungonte e gjithë shputa me gjithë thoj, prandej e pyeti:

— Çka i ka ndodh gëthapës tande? —

Maçorri desh me u përgjegjë dishka po iu muer goja. Atëherë Dhelpna ia priti me të shpejt.

— Miku im âsht shum i përvûjtë dhe prandaj nuk don me u përgjegj. Po përgjigjem unë për tê. Ta dini pra se para nji ore kemi hasë rrugës në nji ujk plak, fikë prej ûje, i cili na kërkoi ndonji lëmoshë. Tue mos pasë se shka me i dhanë, asnji hale peshku, e din se çka bani miku im i cili me të vërtetë ka nji zemër bujari?... Shkëputi me dhambë nji gëthapë të kambës

së tij të parë e ia hodhi kësaj bishe të shkretë që ta hajë e të vijë pak në vehte.

Dhe Dhelpna, tue thanë këto fjalë fshini lotët.

Pinoku, gjiahashtu i prekun, iu afrue Maçorrit dhe i tha në vesh:

— Sikur të gjitha macat t'ishin sikur ti, lum për mijt!...

— Po tash ç'ban këndej pari? — e pyeti Dhelpna Pinokun.

— Jam tue pritë babën, që duhet të vijë mbrenda këtyne minutave.

— Po dukatët ku i ke?

— I kam gjithnji në xhep, përveç njenit të cilin e shpenzova në hotelin e Gaforres së Kuqe.

— Po merre me mend, sikur në vend të katër dukatëve nesër të të bâhen nji mijë apo dy mijë! Pse nuk po më ndëgjon mue? Pse nuk po shkon me i mbjellë në Fushën e mrekullinave.

— Sot âsht e pamundun: do të shkoj ndonji ditë tjetër.

— Ndonji ditë tjetër do të jetë vonë — tha Dehlpna.

— Pse?

— Sepse kjo fushë âsht ble prej nji zotnije të madh, dhe ç'prej ditës së nesërme e këndej nuk do të jetë mâ e lejueshme për kërkend që të mbjelli pare.

— Sa larg âsht Fusha e mrekulive prej këndej?

— As dy kilometra. Apo vjen me né? Për nja 'i gjysë ore do të jesh atje: mbilli shpejt e shpejt të katër dukatët: mbas pak minutash i mbledh dy mijë dhe sonte kthehesh këtu me xhepa plot. Apo vjen me né?

Pinoku nguroi do kohë deri sa u përgjegj, sepse iu kujtue Zana e mirë, plaku Gjepet dhe këshillat e Bulkth-folësit, por mâ në fund vendosi me bâ si bâjnë të gjithë fëmijt pa fijen e arsyes dhe pa zemër; pra luejti kryet në shêj mospërfilljeje dhe u tha Dhelpnës dhe Moçorrit.

—Mirë, po shkojmë pra: po vij edhe unë me ju.

Dhe u nisën.

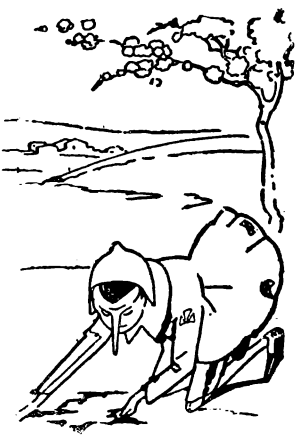

Mbassi udhëtuen nja nji gjysë dite mërrijtën në nji qytet të cilin e quejshin„Kurtha e Tarullakve". Porsa hynë në qytet, Pinoku pá se rrugët ishin plot me qej të rrjepun, të cilëve u hapej goja prej ûje, me dele të qethuna që dridheshin prej së ftoftit, me pula pa lafsha të cilat kërkojshin nji kokër kollomoqi për mëshirë, me flutura të mëdha, të cilat nuk mund të fluturojshin mâ, sepse kishin shitë krahët e tyne të mrekullueshëm lara-lara; palloj pa bishta, të cilëve u vinte turp që t'i shifte kush e me gjela t'egjër të cilët ecshin në vend pa u ndie, tue vajtue për puplat e tyne të arta e të të argjenta, të humbuna nji herë e përgjithmonë.

Midis këtij grumbulli lypsash e zhelanash të mjerë kalonte kohë mbas kohe ndonji karrocë zotnish, në të cilën rrinte ndonji

dhelpën ose ndonji grizhel vjedhacake, ose ndonji zog tjetër grabitës.

— Po Fusha e mrekullive? — pyeti Pinoku.

— Këtu afër, nuk ka as dy hapa.

Sa thanë këto fjalë dhe përshkuen qytetin në anën tjetër dhe si duelën jashta mureve u ndalën në nji fushë, e cila nuk kishte asnji ndryshim prej fushave tjera.

— Qe mërrijtëm, — i tha Dhelpna kukllës. — Tash ulu në tokë e çil me duer nji gropë të vogël në këte fushë dhe futi mbrenda katër dukatët. —

Pinoku i ndigjoi. Mbassi çeli gropën futi në të ata katër dukatët ari që i kishin mbetë: e mandej e mbuloi gropën me pak dhé.

— Tash — tha Dhelpna shkó këtu në vijë dhe merr nji kofë ujë dhe lage vendin ku i ke mbjellë. —

Pinoku shkoi te vija dhe me qenë se nuk kishte kofë hoq njenën këpucë prej kambe e mbushi me ujë dhe lagu dheun që mbulonte gropën. Mandej pyeti:

— A duhet me bâ gjâ tjetër?

— Kurgjâ tjetër, — përgjegji Dhelpna. — tash mund të shkojmë. Ti do të kthehesh këtu mbas nja 20 minutash dhe do të gjejsh pemën e mbime me degë të mbushuna plot me florí. —

I shkreti Pinok, shend e ver prej gëzimi, iu fal nderës nji mijë herë Dhelpnës dhe Maçorrit dhe u premtoi se do t'i japë nji dhuratë të bukur.

—Na nuk duem dhurata — u përgjegjën këta dy sherra. — Për ne mjafton që të kemi mësue se si të pasunohesh pa mundim e djersë dhe të jesh i kënaqun si njeriu në festë. —

Mbassi thanë këto fjalë, u përshëndetën me Pinokun, dhe tue i urue nji vjelje të pasun, shkuen në punën e tyne.

XIX

PINOKUT IA VJEDHIN DUKATËT E ARIT, DHE PËR FAJ E NDESHKOJNË ME KATËR MUEJ BURGIM

Porsá u këthye Pinoku në qytet filloi me i numrue minutat nji nga nji; dhe, kur iu duk se kishte ardhë koha, muer menjiherë rrugën që të çonte në Fushën e mrekullivet.

Dhe ndërsa ecte me hapa të shpejtë, zemra i rrahte mâ fort se zakonisht dhe i bante tik-tak, tik-tak, si nji sahat të vjerun në murin e ndonjij salle, kur punon përnjimend. Dhe ndërkaq shkonte tue mendue me vetëvehte:

— Nëse në vend të nji mijë dukatëve gjej në degët e pemës dymijë?... Po nëse, në vend të dy mijve gjej pesë mijë?... Po nëse, në vend të pesë mijve gjej njiqindmijë? O, se ç'zotni i randë që do t'u bâhesha!... Do të dëshirojsha me pasë nji pallat të bukur, njimijë kuaj druni dhe njimijë shtalla kuajsh, që të mund të zbavitem si duhet, nji podrum plot me likere gjithfarësh, nji raft plot e përplot me pemë sheqeri, torta, fugaca, hallvë me bajame e biskota me mazë.

Tue bâ kështu pallë me mend mërrijti n'afërsín e fushës dhe këtu u ndalue për me këqyrë nëse mund ti ndante ku me sy ndonji pemë me degë të mbushuna me pare: por nuk pau kurrgjâ. Bani edhe nja njiqind hapa të tjerë, e kurrgjâ: u fut në fushë... shkoi fill e te gropëza, ku i kishte shti dukatët e vet dhe kurgjâ. Atëhere ra në mendim të thellë, dhe, tue i harrue rregullat e njerëzís, nxuerr njenën dorë prej xhepit dhe filloi me krue mirë e mirë kryet.

N'atê çast ndjeu si i fishkëlloi në vesh nji e qeshun e madhe: e kur çoi kryet pá në nji pemë nji papagal të madh që po i kruente ato pak pupla që i kishin mbetë.

— Pse po qesh? — e pyeti Pinoku me za t'idhtë.

— Po qesh, sepse tue u krue e gicilova veten nën sjetull. —

Pinoku nuk iu përgjegj mâ. Shkoi te vija e ujit, mbushi prap atë këpucë me ujë dhe filloi me vaditë dheun, me të cilin kishte mbulue dukatët.

Kur qe nji gaz edhe mâ i panjerëzishëm se i pari, u ndie n'atê qetsí vetmije t'asaj fushe.

— Prap ti — bërtiti Pinoku tue u nxé — po a ban me dijtë more Papagal i panjerëzishëm pse po qeshë?

— Po u qeshi atyne torollakëve, të cilët u zanë besë gjithfarë marrëzinave dhe bijnë në kurthë t'atyne që janë mâ dinakë se ata.

— A mos don me thanë për mue?

— Po, besa, për ty more i shkreti Pinok, për ty që je kaq i trashë sa me kujtu se paret mund të mbillen e të korren në fushë, ashtu si mbillen grosha e kungujt. Edhe unë dikur kam besue kështu, por këqyr tash se shka më ka gjetë? Sod (por tepër vonë!) m'âsht mbushë mendja se për me fitue ndonji pare me nder, duhet dijtë me i fitue ose me punë të krahut ose me mend të krés.

— Nuk jam tue të kuptue — tha kuklla, e cila kish fillue me u dridhë prej frigës.

— Kij durim! Po ta sqaroj mâ mirë — shtoi Papagali. — Dije, pra, se ndërsa ti ishe në qytet, Dhelpna dhe Maçorri janë këthye në këtê fushë; kanë marrë dukatët, të cilët i kishe futë nën dhé, e mandej kanë ikë si era. E tash i lumtë atij që mund ti kapi! —

Pinoku mbet me gojë-hapun prej habís, dhe mbassi nuk donte me u zanë besë fjalëvet të Papagalit filloi me gërmihë

me duer e me thoj dhén që kishte pasë vaditë. Dhe gërmih, e gërmih, bâni nji gropë aq të madhe sa mund të futej mbrendë nji dujë kashte: por paret nuk ishin mâ.

Atëherë, i kapluem prej dëshprimit, u këthye në qytet me vrap e shkoi fill në gjyq, për me i paditë te gjykatsi dy grabitësat që e kishin vjedhë.

Gjykatsi ishte nji majmun i familjes së Gorillës: nji majmun plak, i nderuem për moshën e tij të vjetër, për mjekrrën e tij të bardhë e sidomos për nji palë syza ari pa xhama, të cilat ishte i shtrënguem të mbante vazhdimisht për shkak se i ishin âjë sytë dhe e mundojshin tash sa vjetë.

Pinoku para gjykatsit kallzoi fill e për pê se si kishte qenë viktimë e njij mashtrimi të poshtër; tregoi emnin, mbiemnin, përshkroi fëtyrat e vjedhësavet dhe përfundoi tue kërkue drejtësí.

Gjykatsi e ndëgjoi me shum vemendje: u interesue për së tepërmi për ate tregim; u prek në zemër dhe u përmallue dhe kur Pinoku nuk pat mâ se shka me thanë tjetër, shtrini dorën e i ra kumbonës.

N'ate të rame kumbone ia mërrijtën menjiherë dy qej të mëdhej veshun si gjandarë.

Atëherë gjykatsi tue u tregue gjandarëvet Pinokun me gisht, u tha:

— Këtij krahthati i kanë vjedhë katër dukatë ari: parndej merrni e hidhni shpejt në burg. —

Kur ndëgjoi Pinoku nji vendim të këtillë gjyqi mbeti shtang prej habije dhe desht të kundërshtojë, por gjandarmët për të mos bjerrë kohë kot së koti, ia mbyllën gojën dhe e çuen në birucë.

Dhe këtu iu desht me mbetë katër muej: katër muej të stërgjatë, dhe do të kishte ndejë edhe mâ tepër sikur të mos kishte ndodhë nji rast fatbardhë. Sepse duhet dijtë se perandori i ri që mbretnonte në qytetin „Kurtha e torollakëve", kur pat korrë nji fitore të madhe kundra anmiqve të tij, urdhënoi nji kremtim të madh për të gjithë publikun, me drita të mëdha e fushekzare, me vrapime kuajsh e biçikletash dhe në shêj të gëzimit mâ të madh desht që të çilen dyert e burgjeve dhe të lirohen të gjithë keqbamësit.

— Mbassi po dalin prej burgu të tjerët due të dalë edhe unë — i tha Pinoku rojtësit të burgut.

— Ju jo — u përgjegj rojtësi — sepse ju nuk jeni shoku i tyne...

— Më falni — tha Pinoku — edhe unë jam keqbâmës.

— Mbassi qenka puna kështu keni njiqindmijë herë arsye, — i tha rojtësi; dhe tue ia hekë kapelën e tue e përshëndetë me nderim, ia hapi dyert e burgut dhe e la me shkue.

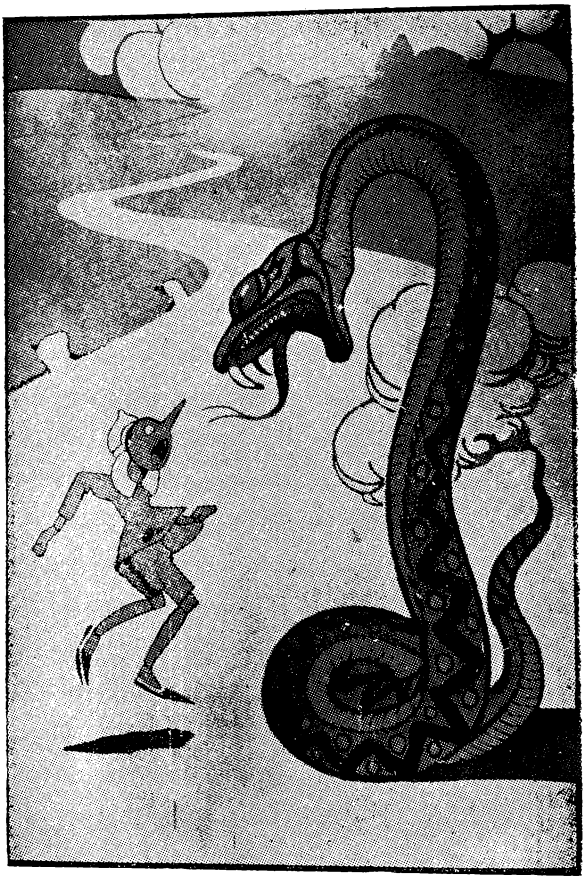

XX

SI U LIRUE PREJ BURGUT, U NIS MË U KËTHYE NË SHTËPIN E ZANËS, POR RRUGËS HASI NË NJI GJARPËN TË TMERSHËM E MANDEJ BJEN NË KURTHË.

Merrni me mend gëzimin e Pinokut, kur e ndeju veten të lirë. Pa u ngurue dhe pa u ndalue aspak, duel menjiherë përjashta qytetit dhe muer rrugën që duhej ta çonte në shtëpizën e Zanës.

Për shkak të shinave të mëdha, rruga ishte bâ si nji brrakë dhe uji vinte deri në gjû.

Por Pinoku nuk çante kryet për këtê.

Nga që e kishte marrë për së tepërmi malli për të pá të jatin e vet dhe motrën e vogël me flokë të kaltërt, vraponte tue u hedhë si nji zagar i mirë, tue vrapue stërpikët i shkojshin përbmi krye. Dhe tue shkue thonte me vetëvete:

— Sa shum të zeza më kanë ra mbi krye... Por i kam meritue! sepse unë jam nji kukëll kryeneçe e mendje në vehte... dhe due gjithëmonë të më shkoj e imja në vend, pa u vû aspak veshin atyne që ma don të mirën e që kanë njimijë herë mâ tepër arsye se unë!... Por tash e mbrapa kam vendosë me ndrrue mënyrën e jetesës e me u bâ nji djalosh i mirë e i ndigjueshëm... Tashmâ kam pá e kam marrë mend se fëmijvet të pandëgjueshëm nuk u prihet kurr e mbara. Po baba athue a do të më ketë pritë?.. Athue a do ta gjej në shtëpin e Zanës? Tash sa kohë që s'e kam pá të shkretin e u shkrina prej mallit me e përqafue e me puthë mirë e mirë! Po Zana a do të ma fali fajin që kam bâ?... e kur po më kujtohet dashunija e kujdesi që ka tregue ajo për mue... e kur më kujtohet se si ma ka shpëtue jetën!... Po a gjindet kund ndonji fëmí mâ bukëpërmbysës e mâ i pazemër se sa unë?... —

Ndërsa po flitte kështu u ndal pa pritë e pa kujtue dhe i tmerruem bâni nja katër hapa mbrapa.

Çka kishte pá?...

Kishte pá nji gjarpën të madh, të shtrimë terthuer midis rrugës, i cili kishte lëkurë të gjelbërt, sy zjarmi dhe bisht me maje, që i qitte tym si t'ishte qyng koftori.

Asht e pamundun të merret me mend friga e Pinokut, i cili si u largue nja nji gjysëm kilometri, u ul me ndejë në nji grumbull gurësh, tue pritë që gjarpni të shkonte në punën e vet dhe ta linte rrugën e lirë.

Priti nji orë: dy orë, tri orë; por gjarpni ishte gjithnji aty, madjè edhe prej së lragu shihej kuqrrimi i syve të tij të zjarrtë dhe shtylla e tymit që dilte prej majes së bishtit.

Atëherë Pinoku, tue mendue se kishte do trimní në vetëvehte, iu afrue tue i qëndrue larg vetëm disa hapa, dhe, tue bâ zanin e ambël, përkëdhelës e të hollë, i tha gjarpnit:

— Ju lutem, zotní Gjarpën, a kishit me më bâ ndërë me u largue pakëz në nji anë të rrugës, sa të mundem me kalue? —

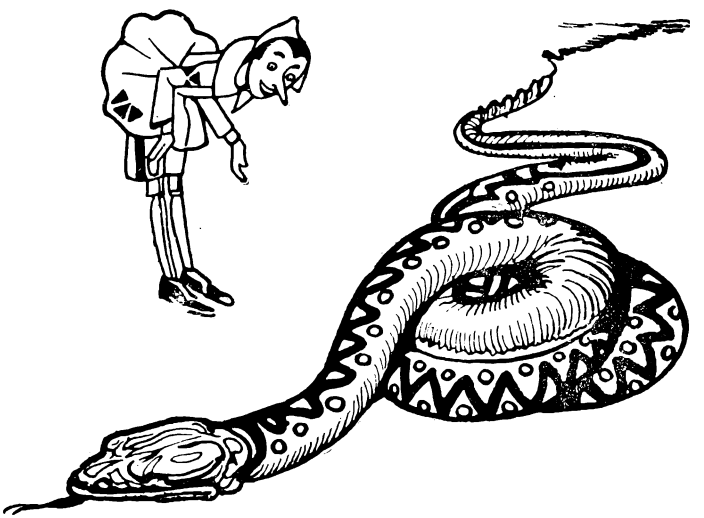

Por, sikur t'i flitte murit, s'luejti aspak prej vendit.

Atëherë filloi përseri me folë me atë zanin e mâparshëm.

— Duhet ta dini zotní Gjarpën, se jam tue shkue në shtëpí, ku âsht baba im që më pret dhe se ka shum kohë që nuk e kam pá!... A kishit me mujtë të më lejoni ta vazhdojë rrugën time? —

Priti se mos po jep shêj përgjegjeje n'ate pyetje; por përgjegje nuk pat, përkundrazi gjarpni, i cili deri n'ate kohë dukej i shkathtë e plot gjallní, u bâ i paluejtshëm dhe gati u shtangue. Syt iu mbyllën dhe bishti pushoi së nxjerruni tym.

— Athue ka cofë përnjimend? — tha Pinoku tue i fërkue duert prej gëzimit të madh, dhe, tue mos pritë asnji çast, u mat me e kapërcye e me dalë n'anën tjetër të rrugës. Por pa e ngritë mirë kambën, gjarpni u ngreh befas si ndonji sustë e lëshueme dhe Pinoku tue u zmbrapsë me turr prej tmerrit u ngatrrue kambësh e u rrëzue përdhé.

Dhe përnjimend u rrëzue aq keq sa mbet me krye të ngulun në baltën e rrugës e me kambë përpjetë.

Kur e pá Pinokun se si po hidhej me nji shpejtí të çuditshëme me krye picingul në baltë, gjarpnit i shpërthei nji gaz që s'tregohet, e qesh, qesh, qesh e mâ në fund prej asaj së qeshune të teprueme iu këput nji damar në krahnuer e këte herë cofi përnjimend.

Atëherë Pinoku muer përsëri vrapin për me mërrijtë në shtëpín e Zanës para se me ra muzgu i natës. Por rrugës, tue mos mujtë me durue dhimbjet e tmerrshëme që e kishin kapë prej ûje së madhe, këcei në nji vneshtë përbrí rrugës për me këputë pak kalavesha rrushi miskadel. Por mâ mirë të mos kishte këcye!

Porsa mërrini në rranzë të hardhís, k r a k... ndjeu se ia shtrenguen kambët dy hekra të mpreftë aq keq sa i qitën sytë xixa. I ngarti Pinok kishte pasë ra në nji kurthë, të ngrehun prej disa katundarësh për me zanë do shqarra të mëdhej, që ishin bâ murtajë për të gjitha pulat e atij rrethi.

XXI

PINOKUN E ZU NJI KATUNDAR, I CILI E SHTRËNGOI TË BAHET QEN ROJTËS NË NJI KOTEC PULASH

Si mund ta merrni me mend Pinoku u shkreh në vaj, tue bërtitë në kupë të qiellit për ndihmë, por vaji e britma ishin të kota, sepse kurrkund rreth e rrotull nuk shiheshin shtëpija, kurse rrugës nuk kalonte njeri i gjallë.

Ndërkaq u err.

Pak prej dhimbjes së fortë që ia shkaktonte kurtha n'ashtin e kambës, dhe pak prej frigës, që gjindej fillkát e vetëm në midis të fushavet, kukllës filloi me i ra të pakët; kur papritmas vûni re që po i fluturonte përmbi krye nji xixillojë, prandej e thirri e i tha:

— O Xixillojë, kij mëshirë e më shpëto prej këtij mundimi?...

— I shkreti djalë! ia priti Xixilloja, tue u ndalue e tue e shique përdhimshëm. — Po si zotin ke ra me kambë n'ata hekura të mpreftë?

— U futa në vneshtë për të marrë nja dy kalavesha kësi rrushi miskadel, dhe...

— Po rrushi a âsht i yti?

— Jo...

— Po atëherë kush të ka mësue me marrë gjanë e huej?

— Isha i unshëm...

— Uja, more djalosh, nuk âsht nji arsye e mjaftueshme me e bâ gjan'e huej për vehte...

— Vertetë, vertetë! — bërtiti Pinoku tue vajtue — tjetër herë nuk kam me bâ mâ.

Në këte çast bisedimi u ndërpré prej nji zhapllime hapash që memzi ndigjoheshin tue u afrue. Ishte pronari i asaj vneshte

i cili ecte në maje të gishtave për me pá a ka ra në kurthë ndonji prej atyne shqarrave, që i hajshin pulat natën.

Habija e tij qe tepër e madhe kur, si nxuerr fenerin që kishte pasë mëshefë nën mallotë, pá se në vend të shqarrrit, kishte mbetë në kurthë nji fëmí.

— Ah, vjedhacak i keq! — i tha katundari me zemrim — ti qenke ai që m'i rrëmben pulat, a?

— Unë jo, unë jo! — bërtiti Pinoku; tue qá me dënesë. — Unë kam hy në vneshtë soll me marrë nja dy kalavesha rrush!...

— Kush vjedh rrush âsht në gjendje me vjedhë edhe pulat. Prit se tash kam me ta ndreqë samarin sa mos me të ra ndërmend për do kohë hajnija. —

E si hapi kurthën, e kapi kukllën për fyti dhe e çoi pezull, si kapet nji qingj tambli, dhe e muerr deri në shtëpi.

Kur mërrijti te lâma pranë shtëpís, e përplasi për tokë, dhe tue ia mbajtë nji kambë mbi qafë, i tha:

— Tash âsht vonë e due me shkue me fjetë. Por nesër do t'i qërojmë hesapet tona. Mirëpo, meqenëse sod më ka cofë qeni që bante roje natën, ti ke m'e zavendësue. Ti do të më bâhesh qen rojtës. —

Si tha, ashtu bani e ia shtini në qafë nji kulár, krejt qindis me thumba latoni, e ia shtrëngoi sa mos me mujtë me e përshkue kryet. Kulari ishte i kapun me nji vargue mbërthye në mur.

— Nëse fillon me ra shi natën — i tha katundari — ti mund të hyjsh e të strukesh në këte kësollë dërasash, ku endè gjindet kashta që për katër vjetë rresht i ka shërbye si shtrat të mjerit qenit tim. E po qe se për fat të keq ia behin hajnat, ti duhesh të përgjojsh mirë e të lehish.

Mbas këtij urdhëni të fundit katundari hyni në shtëpí e mbylli derën me shum shula; kurse Pinoku i ngratë mbeti i strukun në lamë, mâ tepër vdekë se gjallë prej së ftoftit, prej ûjës dhe prej tutës. Kohë mbas kohe shtinte duert plot zemrim në kular, që ia shtrengonte fytin, dhe thonte tue qajtë:

— Mirë e gjeta!... Besa, fort mirë e gjeta! Kam dashtë me u bâ i pahajr, rrugaç... kam dashtë me ndëgjue shokët e këqij, prandej kurrsesi nuk më prihet e mbara. T'isha djalë i hajrit, si janë shum të tjerë; sikur të kisha pasë vullnet me nxanë e me punue, sikur të kisha qëndrue në shtëpi me të shkretin babën tim, tash nuk do të gjindesha këtu, në midis të fushave, me u bâ qen rojtës i njij katundari. Ah, sikur të kisha lé edhe nji herë!... Por tash âsht tepër vonë e duhet me durue! —

Mbassi e shfryni kështu mullanin, që i vinte bash prej zemrës, u fut mbrenda në kësollë dhe e zû gjumi.

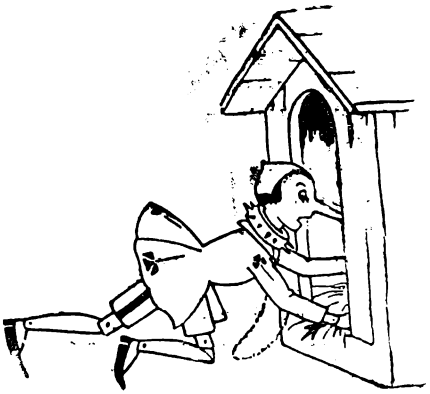

XXII

PINOKU HETON VJEDHËSAT DHE PËR SHPËRBLIM BESNIKIJE LIHET I LIRË

Kishin kalue mâ se dy orë që po bante kokrrën e gjumit, kur aty nga mesnata e zgjoi nji pështëritje zanesh së hueja, të cilët, i bâhej sikur po i ndjente në lamë. Kur nxuer majën e hundës prej këso llës, vuni re të mbledhun në nji kuvend katër kafshë të vocrra me lëkurë t'errtë, që u ngjajshin macave. Por nuk kishin qenë maca: ishin shqarra, kafshë të vocrra mishëngrânëse, lakmuese sidomos për vezë dhe pula të reja. Njeni prej shqarrave u nda prej shokësh, iu afrue derës së kësollës e tha me zâ t'ultë:

— Mirëmbrama Melamp.

— Unë nuk quhem Melamp, — u përgjegj kuklla.

— Po kush je ti?

— Unë jam Pinoku.

— Po shka ban këtu?

— Bâj punën e qenit rojtës.

— Po Melampi ku âsht? ku âsht qeni plak, që rrinte në këtê kësollë?

— Ka cofë sod në mëngjes.

— Ka cofë? E shkreta kafshë! Ka qenë fort e mirë!... Por tue gjykue simbas çehres edhe ti po më dukesh nji qen i njerëzishëm.

— Më falni, po unë nuk jamë qen!...

— Po shka je?

— Unë jam kukëll.

— E ban punën e qenit të rojës, a?

— Mjerisht po; për ndeshkim!...

— Po mirë, unë po të propozoj të njajtën marrëveshtje që kam pasë me të ndjerin Melamp, e do të jeshë i kënaqun.

— E marrëveshtja do t'ishte?

— Si deri tash, na do të vijmë për çdo javë për me pá natën kotecin e pulave dhe të marrim tetë pula. Prej këtyne pulave shtatë do t'i hamë né, kurse nji do ta japim ty, me kusht kuptohet vetëvetiu, që të shtihesh sikur flen dhe kurrsesi as të mos bij ndërmend që të lehish e të zgjojsh katundarin.

— Po Melampi a kështu bânte? — pyeti Pinoku.

— Po kështu bânte dhe midis nesh e atij ka shkue puna mirë. Flej prá qetsisht, dhe të jeshë i sigurtë se përpara se të

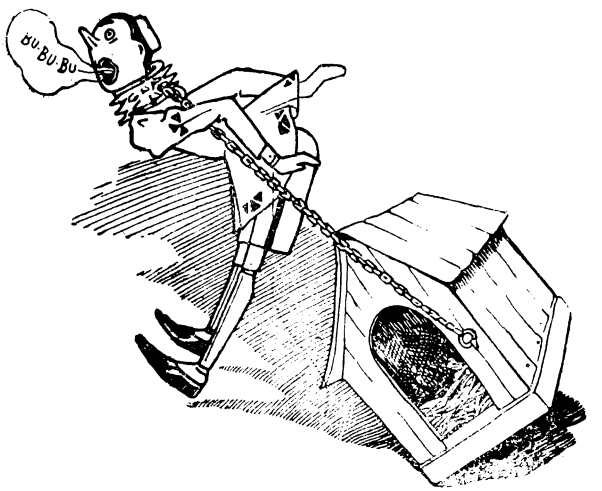

shkojmë prej këndej do ta lamë në këte kësollë nji pulë të rjepun e të bame gati për ta ngranë nesër për mëngjes. A u muerrëm vesh mirë?

— Mirë, që ç'ke me 'te!... — u përgjegj Pinoku e luejti kryet në nji farë mënyre kërcnuese, si me dashtë me thanë: „Dhe pak kohë tash do të bisedojmë!".

Kur të katër shqarrat menduen se e kishin punën e siguerueme, shkuen fill në kotec, që ishte krejtsisht afër kësollës së

qenit, dhe, me dhambë e me kthetra, hapën derën prej dërrase që pengonte hymjen, dhe njeni mbas tjetrit u rrasën mbrendë. Por endè s'kishin hy mirë, kur ndigjuen se si u mbyll dera me nji fuqí shum të madhe.

Ai që e kishte mbyllë derën ishte Pinoku; i cili nuk ishte kënaqë vetëm me mbylljen e derës, por, për të qenë mâ i sigurt, vuni mbrapa saj nji gur të madh.

E mandej filloi me lehë, e shka me lehë! tamam si t'ishte nji qen rojtës, bante *hau-hau-hau-hau.*

E lehmja ia nxori gjumin katundarit i cili këcei prej shtratit, muer pushkën dhe duel në dritare e pyeti:

— Shka âsht?

— Kanë hy hajnat! — u përgjegj Pinoku.

— Ku janë?

— Në kotec të pulave.

— Tash po ulem menjiherë. —

Dhe përnjimend, çil e mëshil syt, katundari u ul poshtë: hyni fill në kotecin e pulave, e mbassi i zuni e i futi në nji thes që të katër shqarrat, u tha me nji farë kënaqsije të madhe:

— Mâ në fund ratë në duert e mija! Mund t'u dënoj, por unë e kam do burrní! Do të kënaqem që të ju çoj nesër te gjelltori i katundit t'afërt, i cili do t'ua rjepë lëkurën dhe do t'u zijë si lepujt, e t'u bâjë gjellë majhoshe. Ky âsht nji nderim që nuk e meritoni, por njerëzit bujarë, si jam unë, nuk këqyrin në cikrrime!...

Mandej, tue iu afrue Pinokut, filloi me e përkdhelë dhe, midis të tjerash, e pyeti:

— Po, si ia dole në krye me zbulue komplotin e këtyne katër hajnave? Kur po më shkon ndërmend se Melampi im besnik nuk âsht kujtue për kurrgjâ!...

Kuklla, atëherë, kishte mujtë me ia tregue të gjithë atê që dinte: kishte mujtë me i tregue marrëveshtjet e turpshme që bâheshin midis qenit dhe shqarrave; por i ra ndërmend se qeni kishte cofë, mendoi menjiherë me vetëvehte: — Pse me e paditë të vdekunin?... Të vdekunit janë të vdekun, dhe gjâja mâ e mirë që mund të bâhet âsht me i lanë të qetë!...

— Kur ia mërrijtën shqarrat a ishe tue fjetë në lamë apo ishe i zgjuem — vazhoi ta pyesi katundari.

. — Isha tue fjetë, — u përgjegj Pinoku, por shqarrat më kanë zgjue tue bisedue njani me tjetrin me zâ t'ultë, dhe njeni erdh afër kësollës e më tha: „Nëse na jep fjalën që të mos lehish për me zgjue të zotin e shtëpís, na do të falim nji pulë të rjepun për bukurí!..." A kuptoni? Dhe s'patën turp me më thanë nji gjâ të këtillë! Sepse duhet dijtë se unë jam kukëll me të gjitha të metat e kësaj bote, por kurr nuk do ta kem atë ves që të shërbej si vegël dhe t'ua mbaj thesin njerëzve të pandershëm.

— Të lumtë he djalosh! — klithi katundari, dhe i ra krahut me përkëdheljeje. — Po këto ndjenja të nderojnë, dhe për ta tregue mirënjohjen time të madhe, po të la të lirë qysh tash që të kthehesh në shtëpí.

Dhe ia hoqi kularin prej fytit.

XXIII

PINOKU QAN PËR VDEKJEN E VASHËS SË BUKUR ME FLOKË TË KALTËRT, MANDEJ GJEN NJI PLLUMB, I CILI E ÇON NË SHPINË NË BREGDETI, E KËTU HIDHET NË UJË PËR ME I SHKUE NË NDIHMË BABËS SË VET GJEPETIT

Posa Pinoku nuk e ndjeu mâ në fyt peshën e randë t'atij kulari të shëmtuet, filloi me vrapue nëpër fusha, dhe nuk u ndal për asnji çast, deri sa mërrijti në rrugën kryesore, që duhet ta çonte në shtëpizën e Zanës.

Kur mërrijti në rrugën kryesore, suell kryet e shikoi fushat që shtriheshin teposhtë, dhe pau krejt kjart, pa nevojë durbish, ku për fatin e keq të tij pat hasë Dhelpnën dhe Maçorrin: pau, midis pemësh të tjera, majen e naltë të atij Lisi të madh, ku e patën vjerrë për fyti; por këqyr këndej, këqyr andej, nuk mujti kurrsesi me pá shtëpin e vogël të Vashës së bukur me flokë të kaltërt.

Atëherë e kaploi nji farë ndjellje e trishtueshme dhe tue vrapue me të gjithë forcën që i kishte mbetë në kambë, mbrenda pak minutash u gjet në livadhin, ku dikur gjindej Shtëpiza e Bardhë. Por Shtëpiza e Bardhë nuk gjindej mâ. Në vend të saj ishte nji pllakë e vogël mermeri, në të cilën me shkronja shtypi ishin shkrue këto fjalë:

KËTU PUSHON
VASHA ME FLOKË TË KALTËRT
VDEKË PREJ DHIMBJEVE
PSE E KISHTE BRAKTISË
I VLLAU I SAJ PINOKU

Si mbeti Pinoku kur memzi i këndoi ato fjalë, po ju lê me e mendue vetë. Ra përmbys përtokë, dhe tue u shkrehë në váj puthte pa pushue ate pllakë vorri. Qau gjithë natën, e të nesërmen n'agim vazhdonte me qá pa pushue sado që në sy iu kishin shterrë lotët: dhe klithmat e gjamët e tija ishin aq të forta e të thekshme sa që të gjitha kodrat rreth e rrotull përsëritshin jehonën.

Tue qajtë flitte:

— Oj Zana ime, pse ke vdekë?... pse s'kam vdekë unë në vend tand, unë që jam kaq i keq, kurse ti ke qenë aq e mirë?... Po baba im ku do të jetë? O Zana ime, Zana ime, më thuej, ku do ta gjejë, të rrij gjithmonë pranë tij, e të mos ta lâ mâ kurr! kurr! kurr!... O Zana ime më thuej se nuk âsht e vërtetë që ke vdekë!... Nëqoftëse më don përnjimend... Nëqoftëse e don përnjimend vllaun tand të vogël, ringjallu... ktheu e gjallë si përpara!... A nuk të vjen keq me më pá të vetmuem e të braktisun prej të gjithve?... Po t'ia mërrijnë cubat, do të më vjerrin përsëri në degën e pemës... e atëherë do të vdes përgjithmonë. Shka të bâj këtu vetëm në këte botë? Tash kur të kam humbë ty e tim at, kush do të më japi me hangër? Ku do të shkoj me fjetë natën? Kush do të më bâj setër të re? Ah njiqindmijë herë mâ mirë do t'ishte sikur të vdissha edhe unë! Po, due me vdekë!... ih! ih! ih!...

Dhe ndërsa po vajtonte në këte mënyrë, u mat me i shkulë flokët e krés por në flokët e tij, tue qenë prej druni, nuk mundte as me i futë gishtat në ta.

Ndërkaq fluturoi përsipër n'ajr nji pllumb i madh, i cili u ndal me krah të shtrimë dhe bërtiti prej nji naltësije të madhe:

— Më thuej more fëmí, shka po bân aty?

— A nuk po sheh, a? po qaj! — tha Pinoku tue çue kryet drejt atij zani tue fshi syt me mangën e setrës.

— Më thuej, shtoi atëherë Pllumbi, a mos e njef midis shokëve tuej, nji kukëll që ia thonë emnin Pinok?

— Pinok?... A the Pinok? — përsëriti kuklla tue u çue menjiherë në kambë. — Unë jam Pinoku!

Pllumbi, mbas kësaj përgjegje u lëshue me të shpejt dhe zû vend në tokë. Ishte mâ i madh se nji pulë deti.

— Atëherë do ta njohish edhe Gjepetin? — e pyeti kukllën.

—E njof! Ai i ngrati âsht im at! A mos ka folë për mue, a? A po më çon te ai? A âsht endè gjallë? Përgjigjmu të lutem: a âsht endè gjallë?

— E kam lanë para tri ditësh në breg të detit.

— Çka bante?

— Po bante nji barkë të vogël me kalue Oqeanin. Qysh prej katër muejsh ai i shkreti njeri planes [1]) nëpër këtê botë e të kërkon ty: dhe tue mos mujtë me të gjetë, tash ka vendosë me të kërkue në vise të largta të botës së re.

— Sa mban prej këtu deri në breg të detit? Pyeti Pinoku si pà frymë prej përmallimi.

— Mâ shum se nji mijë kilometra.

— Nji mijë kilometra ah, more Pllumb, sa punë e mirë do t'ishte, sikur t'i kisha krahët e tu!...

— Po të duesh me ardhë po të çoj unë.

— Si?

— Kaluer, në shpinë time. A je fort i randë?

— I randë? Aspak! Jam i lehtë si nji gjeth. —

Dhe pa çue punën gjatë, Pinoku i hypi Pllumbit në shpinë e vuni nji kambë këndej e nji kambë andej, si bâjnë kalorësit, dhe klithi plot gëzim: „Me të katra, me të katra, more kal i vogël se due me mrrijtë sa mâ parë!..."

Pllumbi u dha krahëve dhe mbrenda pak minutash u ngjit aq nalt sa me i prekë gati edhe rêt. Kur mërini atë naltësí e jashtzakonshëme, kuklla pat kureshtín me këthye kryet e me pa poshtë: por e kapi nji frigë aq e madhe dhe mueren mend aq fort sa, për me iu shmangë rrezikut, iu desht ta shtërngojë mirë me duer rreth qafës kalin e vet me pupla.

Fluturuen gjithë ditën. Aty afër muzgut. Pllumbi i tha:

— Më ka marrë etja fort!

— Edhe unë jam fort i unshëm! — shtoi Pinoku.

— Po ndalemi pak minuta në ate kotec pllumbash, e mandej do ta vazhdojmë rrugën, që nesër në mëngjes të jemi në bregun e detit. —

[1]) Me planesë — me u endë andej - këndej; shën. i përkth.

— Hynë në nji kotec pllumbash të lanun shkret, ku ishte vetëm nji kofë plot me ujë dhe nji shportë plot me bathë.

Kuklla kurr në jetën e vet nuk mundte me i hangër bathët: i vinte neveri me ua ndie emnin e ia turbullojshin stomakun: por atë natë i hangër e u rras deri në fyt, dhe kur ishin aty kah fundi, iu drejtue Pllumbit e i tha:

— Nuk e kisha besue kurr se batha âsht kaq e mirë!

— Duhet me u pajtue me fatin more bir, — iu përgjegj

Pllumbi — se kur kemi ûjë përnjimend e nuk kemi tjetër shka me hangër, edhe batha âsht e shijshëme! Uja nuk njef naze as buzëhollësí! —

Mbassi muerën pak forcë me ngutsí, filluen përsëri rrugën! Në mëngjes mërrijtën në bregdet.

Pllumbi e uli për tokë Pinokun dhe, nga që nuk donte me ndëgjue falnderimet që kishte bâ nji punë kaq të mirë, fluturoi me nji herë e u zhduk.

Bregdeti ishte mbushë plot me njerëz të cilët bërtitshin dhe luejshin duert tue vështrue kah deti.

— Çka ka ndodhë? — pyeti Pinoku nji plak.

— Ka ndodhë që nji farë plaku e ka humbë të birin, e ka dashtë me nji barkëz të vogël me shkue përtej detit e me e kërkue; kurse deti sot âsht fort i keq dhe barkëza âsht tue iu përmbysë...

— Ku âsht barkëza?

— Që, atje posht, drejt me gishtin tim — i tha plaku. tue shënue me gisht nji barkë të vogël, e cila shikue prej asaj

largësije, dukej si nji gëlvozhe arre dhe në të rrinte nji xhuxhimaxhuxh fare — fare i vogël.

Pinoku i drejtoi syt nga ajo anë, dhe mbassi vështroi do kohë me vemendje, lëshoi nji ulurimë të ashpër:

— Atje âsht im at! atje âsht im at! —

Ndërkaq barkëza përplasej prej detit të tërbuem herë zhdukej midis dallgëve vigane, herë dukej prap mbi ujë: kurse Pinoku, u drejtue në maje të gishtave në nji shkamb, dhe vazhdimisht thirrte të jatin e tij në emën e i bante shum shêja me duer dhe me hundë e mâ në fund me kësulën që kishte në krye.

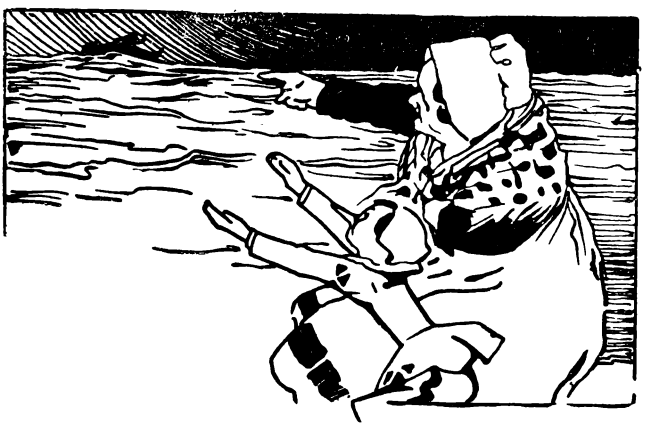

Dhe ndonse Gjepeti ishte shum larg prej bregut dukej sikur e njofti të birin, sepse e hoqi kësulën dhe e përshëndeti dhe i dha shêje sa mujti tue lujtë me duer, e bante me dijtë se kishte me u kthye me gjithë qejf por deti ishte aq i furishëm sa nuk lejonte me lundrue me rrema e me iu afrue bregut.

Pa pritë e pa kujtue ia behu nji valë e tmerrshëme dhe barkëza u zhduk.

Pritën që barkëza të dalë përsëri mbi ujë; por ajo nuk u këthye mâ.

— I shkreti njerí! — thanë atëherë peshkatarët që ishin mbledhë në breg: dhe tue murmurue dishka me zâ të ultë u kthyen në shtëpija të veta.

Kur që u ndigjue nji ulurimë dëshpëruese, kthyen kryet e panë të mjerin djalosh se si nga maja e thepit u hodhë në det tue bërtitë:

— Due me e pshtue babën tim! —

Pinoku, tue qenë kambë e krye prej druni, qëndronte lehtë mbi ujë dhe notonte si nji peshk. Herë zhdukej në thellësí, i rrëmbyem prej dredhave të ujit, herë dilte përjashta me duer e me kambë diku larg, larg bregut! Mâ në fund u zhduk krejt e nuk u pá mâ.

— I shkreti djalosh! — u thanë atëherë peshkatarët që ishin mbledhë në zall; dhe tue murmurue nji farë urate me zâ të ultë u këthyen në shtëpí të veta.

XXIV

PINOKU MËRRIN N'ISHULLIN E „BLETËVE TË ZELLSHËME" DHE GJEN PËRSËRI ZANËN

Pinoku, tue pasë shpresë se do të mërrinte me kohë për t'i ardhë në ndihmë të jatit të tij të ngratë, notoi gjith natën e lume.

E çfarë nate e tmerrshëme qe kjo! Binte shi çurjelë, binte breshën, bumbullonte tmerrsisht e vetonte aq fort sa dukej sikur t'ishte ditë.

Në t'aguem mëngjesi mujti me pá jo fort larg nji rrëpinë toke të gjatë. Ishte nji ishull në midis të detit.

Atëherë bani ç'mos për me mërrijtë në atê breg: Por ishte e kotë. Valët, tue u çue peshë e tue u kapërthye njena me tjetrën luejshin me tê sikur të ishte nji krande o nji fije kashtë. Tekembramja, për fat të mirë të tij ia behu nji dallgë e madhe, e fuqishëme dhe e tmerrshëme, e cila e fërfilloi në ranë të bregdetit.

Dhe ra kaq keq, saqë tue u përplasë për tokë i kërcitën të gjithë eshtnat dhe gjymtyrët e shtatit; por u ngushllue shpejt tue thanë:

— Edhe këtë herë shpëtova për mrekullí.

Ndërkaq, pak nga qielli u kthjell; duel dielli me të gjithë shkëlqimin e tij dhe deti u fashit e u bâ si të ishte voj.

Atëherë kuklla i vuni teshat në diell që të teren dhe shkoi me këqyrë andej këndej nëse rastësisht do të shihet në ate rafshinë të pa kufishme uji barkëzën e vogël me atë xhuxhimaxhuxhin mbrenda. Por mbassi soditi mirë e mirë, nuk pa gja tjetër rreth vehtes veçse qiellin, detin dhe velat e ndonjij anije, por kaq larg sa dukej e vogël si miza.

— Sikur ta dijsha të paktën se si quhet ky ishull! — shkonte tue thanë. — Sikur ta dijsha të paktën nëse ky ishull âsht

i banuem me njerëz të mirë, due me thanë, me njerëz që nuk e kanë për zakon që fëmijt t'i vjerrin në degë të lisave; po cilin mund ta pyes? Cilin, kur nuk shihet njeri i gjallë?... —

Mendimi se gjindej fillkat e vetëm, fare vetëm në mes të atij vendi të madh e të pabanuem, i shtini kaq tmerr në zemër sa përpak që nuk ia shpërthei vajit; kur pa pritë e pa kujtue, pau tue kalue aty pari pak larg bregut, nji peshk fort të madh, i cili shkonte i qetë në punën e vet, me krye krejt përjashta ujit.

Tue mos dijtë si i thonë emnit, kuklla i lëshoi nji zâ të fortë që ta ndëgjonte.

— Ej, zotni Peshk, a më lejoni të ju them nji fjalë?

— Edhe dy po deshte — ju përgjegj Peshku, i cili ishte nji Delfin aq i njerëzishëm, sa mos me iu gjetë kund shoqi në të gjitha detnat e botës.

— A kishit me më bâ nderë me më diftue nëse në këtê ishull ka ndonji vend ku mund të hahet, pa rrezik me të hangër?

— Sigurisht ka — u përgjegj Delfini. — Asht nji vend pak larg prej këndej.

— Çfarë rruge duhet me marrë për me mërrijtë atje.

— Duhet të marrish atë shtegun atje në të majtë, dhe të ecish vazhdimisht drejt me hundën. Nuk ke me gabue.

— Më thuej edhe nji send tjetër. Ju që endeni gjithë ditën dhe gjithë natën e lume nëpër det, a mos keni hasë, rastësisht, nji barkëz të vogël me babën tim mbrenda?

— Po kush âsht baba yt?

— Baba im âsht baba mâ i miri i kësaj bote, si jam edhe unë fëmija mâ i mbrapshti që mund të gjindet kund.

— Në stuhín e kësaj nate — u përgjegj Delfini — barkëza do të ketë shkue në fund të detit.

— Po baba im?

— Babën tand në këte kohë do ta ketë përbî Peshkaqeni i përbindshëm, i cili ç'prej disa ditësh ka ardhë me bâ hatán e me zhdukë gjithshka të gjallë në këto ujna tona.

— A âsht fort i madh ky Peshkaqeni? — pyeti Pinoku — i cili filloi qysh tash me u dridhë prej frigës.

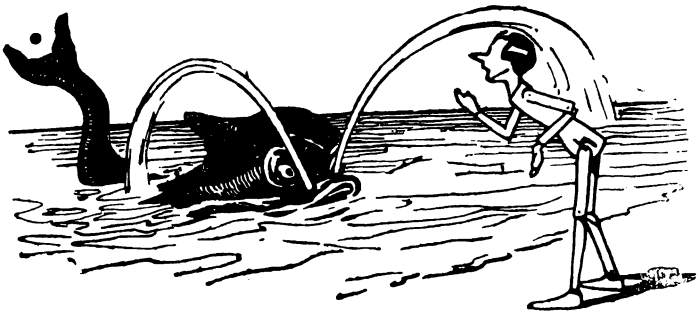

— A âsht i madh! ... — ia priti Delfini. — Që ta marrish disi me mend, po të them se âsht i madh se nji shtëpí pesë katëshe e ka nji alamet goje aq të gjanë e të thellë saqë mund të futej lehtësisht mbrenda nji tren i tanë me llokomotivën e ndezun.

— Kuku moj nanë! — bërtiti kuklla e trembun: dhe si u vesh shpejt e shpejt për ngutshëm iu drejtue Delfinit e i tha:

— Lamtumirë, zotni Peshk: më falni se ju trazova dhe ju falëm nderit shum për njerëzín tuej. —

Mbassi tha këto fjalë u drejtue kah shtegu e filloi me ecë me nji hap të shpejtë, aq të shpejtë saqë dukej sikur vraponte. Dhe për çdo zhurmë të vogël që ndjente, këthente kryet menjiherë mbrapa për të pá, prej frigës se mos e ndiçte ai Peshkaqeni i tmerrshëm, i madh sa nji shtëpí prej pesë katësh dhe me trenin hekur-udhuer në gojë.

Mbassi tha këto fjalë u drejtue kah shtegu e billoi me të quejtun „Qyteti i Bletëve të zellshëme". Rrugët vlojshin me njerëz që nxitojshin andej këndej në punët e tyne: të gjithë punojshin, të gjithë kishin punën e vet. Këtu nuk mund të gjejsh asnji të papunë apo rrugaç, po ta kërkojsh edhe me qirí.

— Mora vesht, — tha me njiherë ky Pinoku dembel — ky âsht nji vend që nuk ban për mue! Unë nuk kam lé me punue! —

Ndërkaq ûja nuk e lente të qetë, sepse kishin kalue tashmâ njizet e katër orë që nuk kishte shti gjâ në gojë, makar asnji pjatëz bathe.

Çka me bâ?

S'i kishin mbetë veç dy rrugë për me shue ate ûjë: ose me kërkue pak punë, ose me kërkue ndonji pare dhe ndonji copë bukë si lëmoshë.

Me kërkue lëmoshë i vinte turp: sepse i jati e kishte këshillue përherë se lëmoshë kanë të drejtë të kërkojnë vetëm pleqt dhe të sëmuetit. Të vobegtit e vërtetë në këtê botë, të cilët meritojnë ndihmë e mëshirë janë vetëm ata, të cilët për arsye moshe ose sëmundjeje, nuk janë të zotët me fitue kafshatën e bukës me punën e krahëve të tyne. Të gjithë tjerët e kanë për detyrë me punue: dhe, nëse nuk punojnë e vuejnë ûje, aq mâ keq për ta.

Në atê çast, kaloi rrugës nji njeri i mbytun në djersë, dhe i dihatun, i cili memzi fill vetëm tërhiqte dy qerre plot me qymyr.

Tue iu dukë Pinokut se ishte nji burrë i mirë, iu avit, e me sy përdhé prej trupit, i tha me zâ t'ultë:

— Kini mëshirë e më falni nji pare, sepse jam tue dekë ûje?

— Jo vetëm nji pare, — u përgjegj qymyrbartësi — por po të jap katër, me kusht që të më ndihmojsh me i tërheqë këto dy qerre qymyri në shtëpí.

— Po çuditem! — iu përgjegj Pinoku disi si i fyem! Po çuditem fort pse unë kurr s'e kam bâ punën e gomarit: unë kurr nuk kam tërheqë qerre!

— I lumi ti! — u përgjegj qymyrbartësi. — Atëherë, lum djali, nëse je tue vdekë përnjimend ûje, haj nja dy fela të mendjemadhësís sate dhe këqyr që mos ta prishin stomakun.

Mbas pak minutash kaloi aty pari nji murator i cili bante në krah nji kosh plot me gëlqere.

— A kishit me më falë nji pare, njerí zemërbujar, mue të shkretit që po më shkyhet goja tue u hapë prej ûje?

— Me gjithë qejf; eja me mue me bajtë gëlqere, — iu përgjegjë muratori — dhe, në vend të njij pareje, po të jap pesë.

— Po gëlqerja âsht e randë — u përgjegj Pinoku — e unë nuk kam qejf me hjekë keq.

— Mbassi nuk don me hjekë keq, atëherë more lum djali, zbavitu tue hapë gojën e të qoftë me shëndet.

Për mâ pak se nji gjysëm ore kaluen edhe nja njizet persona, e të gjithëve Pinoku u kërkonte lëmoshë, por të gjithë i përgjegjshin:

— Si nuk të vjen marre! Në vend që të sillesh nëpër rrugë do të binte shum mâ mirë sikur të kërkojsh ndonji punë, dhe të mësohesh me e fitue bukën!

Tekembramja kaloi nji grue e re dhe e mirë, e cila mbante dy katrova me ujë.

A kishit me më lejue, mori grue e mirë, sa me pí pak ujë prej katrovës suej? — tha Pinoku, të cilit i dilte shkumbë prej etjes.

— Pi sa të duesh, djali im! — i tha grueja, tue i lëshue katrovat për tokë!

Kur Pinoku piu si t'ishte ndonji shpûzë, murmuriti me nji gjysëm zani tue fshi gojën:

— Etjen e shova! Sikur të pshtojsha kështu edhe prej ûje!...

Kur i ndigjoi këto fjalë grueja e mirë ia priti me të shpejtë:

— Po të më ndihmojsh me çue deri në shtëpi — njenën prej këtyne katrovave me ujë, do të jap nji copë të madhe buke.

Pinoku e këqyri katrovën dhe nuk u përgjegj as po as jo.

— Dhe bashkë me bukën do të jap edhe nji pjatë me lulelakën të përgatitun me voj e me uthull, — shtoi grueja bujare.

Pinoku i dha edhe nji sy katrovës dhe nuk u përgjegj as po as jo.

— Dhe mbas lulelaknës do të jap edhe nji ambëlsinë të bame me liker bajamash.

Ngashnjimit të kësaj ambëlsine të fundit Pinoku nuk mujti me iu përballue dhe i dha zemër vehtes, e tha:

— Shka me bâ! Po ta sjell katrovën deri në shtëpí! —

Katrova ishte shum e randë, dhe kuklla tue mos pasë fuqi me e çue në dorë, s'pat si me ia bâ ndryshe po e vuni në maje të krés.

Kur mbërrijtën në shtëpí, ajo grueja bujare e vuni Pinokun me u ulë në tryezë i shtroi përpara bukën, pjatën me lulelakna dhe ambëlsinën me bajame.

Pinoku nuk hante, por përbinte e përlante. Stomaku i tij dukej si t'ishte nji banesë boshe dhe e pabanueme prej pesë muejsh.

Kur pak nga pak shoi ûjën e tmerrshme, çoi kryet që t'i falenderojë bamirsís së saj; por endè nuk i kishte ngulë mirë syt kur lëshoi nji klithmë të gjatë *ohhh!*... prej çudís së madhe dhe mbeti si i shtanguem, me sy të zgurdulluem, me pirû përpjetë dhe me gojë plot bukë e lulelakën.

— Po shka âsht gjithë kjo çudí? — tha tue qeshë grueja bujare.

— Po çuditem — filloi të përgjigjet tue belbzëue Pinoku — po çuditem se ju... i ngjani!... se ju po më dukeni...po, po, po, i njajti zâ... të njajtët sy... të njajtët flokë... po, po, po, edhe ju paskeni flokët të kaltërt... si ajo! O. Zana ime!... o Zana ime! më thoni se jeni ju, se pikërisht ju jini!... Mos më lini me qá edhe mâ! Po ta dini!... sa shum kam vajtue, sa shum kam hjekë!... —

Dhe tue thanë kështu, Pinoku qante me dënesë, dhe tue ra për tokë, ia puthte gjûjt asaj grueje misterioze.

XXV

PINOKU I PREMTON ZANËS SE DO TË BAHET I MIRË E DO TË MËSOJË, SEPSE ASHT MËRZITË TUE KALUE SI KUKËLL E DON TË BAHET DJALË I VYESHËM

Së parit grueja bujare filloi me i thanë se ajo nuk âsht Zana e vogël me flokë të kaltërta: por mâ vonë, tue pa se tashmâ ishte hetue dhe tue mos dashtë që mahija të vazhdonte shum gjatë, përfundoi tue i pohue e tue i thanë Pinokut:

— Kukëll e pa hajr! Si të ra ndërmend se jam unë?

— Dashnija e madhe e zemra që të don më thanë.

— A të kujtohet? Më ke lanë vashë të vogël e tash më gjete si grue; kaq grue sa mund të jem nana jote.

— Më vjen shum mirë, sepse kështu do tu thërras në vend motra ime, nana ime. Kaq kohë që përvlohem prej përmallimi për të pasë nanë si të gjithë fëmijt e tjerë!... Por si jini rritë kaq shpejt?

— Kjo âsht msheftësí.

— Ma tregoni: do të dëshërojsha që edhe unë të rritem pak. A nuk po e shifni? Kam mbetë gjithnji i vogël sa nji mistrec.

— Po ti nuk mund të rritesh — iu përgjegj Zana.

— Po pse?

— Sepse kukllat kurr nuk rriten. Lejnë si kuklla, jetojnë si kuklla dhe vdesin si kuklla.

— Uhë jam mëriztë me këtê jetë kukllash! — tha Pinoku tue i ra vehtes me shuplakë krés. — Tashmâ do të ishte koha që edhe unë të bâhem njerí si gjithë të tjerët.

— Do të bâhesh edhe njeri nëse do të meritojsh...

— Përnjimend, a? E çka duhet të bâj që ta merritoj?

— Nji punë të lehtë fort: me t'u mbushë mendja që të bâhesh nji djalë i hajrit.

— Po pse a thue tash nuk jam?

Besa aspak! fëmijt e vyeshëm janë të ndigjueshëm, kurse ti...

— Dhe unë nuk bindem kurr.

— Fëmijt e hajrit janë të zellshëm për të nxanë e për të punue kurse ti...

— Kurse unë, përkundrazi, planesem dhe sillem rrugash gjithë vjetin e lum.

— Fëmijt e mirë thonë gjithmonë të vërtetën...

— Kur se unë gjithë rrena.

— Fëmijt e hajrit shkojnë me andje në shkollë.

— Kurse mue shkolla më ban që të sëmuhem. Por ç'prej sodit e mbrapa due me bâ jetë tjetër.

— A ma jep fjalën?

— Ta jap. Due të bâhem nji djalë i vyeshëm dhe due të bâhem ngushllimi i tim et... Ku âsht i ngrati im at tash?

— Nuk e dij.

— A do ta kem fatin që ta shoh mâ dhe ta përqafoj?

— Besoj se po: madjè jam e sigurtë.

Prej kësaj përgjegje Pinoku u gëzue aç fort sa rroku duert e Zanës e filloi me i puthë aq përzemërsisht, sa dukej sikur t'ishte lafitë mendësh. Mandej tue çue kryet përpjetë dhe tue shikue me sy të përmallshëm e pyeti:

— Më trego, nana ime: pra nuk e âsht vërtetë se ti je e vdekun?

— Duket se jo — u përgjegj Zana tue qeshë.

— Sikur ta dijsh, se çfarë dhimbje të fortë kam ndie në zemër dhe se çfarë sikleti kam pasë kur pata këndue **këtu pushon...**

— E dij, prandej ta kam falë fajin. Sinqeriteti i dhimbjes sate më ban me kuptue se e paske zemrën e mirë: dhe për fëmijt që kanë zemër të mirë sadoqë janë pak të llastuem e rrugaça, gjithmonë mund të shpresohet dishka: do me thanë mund të shpresohet gjithmonë që të marrin rrugën e mbarë. Që sepse kam ardhë me të kërkue deri këtu. Unë do të jem nana jote.

— Ah! sa mirë! — bërtiti Pinoku tue këcye prej gëzimi.

— Ti ke me më ndëgjue e ke me bâ gjithmonë si të them unë.

— Po, me gjithë qejf, me gjithë loçkën e zemrës!

— Qysh nesër — vijon Zana — ti ke me fillue me shkue në shkollë.

Pinokut menjiherë filloi mos me i qeshë fëtyra.

— Mandej simbas dëshirës tande do të zgjedhish ndonji mjeshtrí apo zanat...

Pinoku u vra në fëtyrë.

— Ç'ke që po murmuron nëpër dhambë? — e pyeti Zana me nji zâ të ashpër.

— Deshta me thanë... — filloi me folë kuklla me zâ të ultë — se po më duket tashmâ âsht pak vonë me ndjekë shkollën...

— Jo mor zotni, Kije parasysh se për me shkue në shkollë e me mësue nuk âsht kurr vonë.

— Po unë nuk due që të merrem as me mjeshtrí as me zanat...

— Po pse?

— Sepse më duket se me punue âsht randë.

— More djali im, — i tha Zana — ata që thonë kështu, mbarojnë gjithmonë ose në burg ose në sëmuetore [1]). Njeriu, ta kesh mirë në krye, leu i pasun ose i vorfun, âsht i detyruem që në këtê jetë të bâjë dishka, të merret me dishka, të punojë dishka. Medet për atê që mësohet me ndejë pa punë! Përtacija âsht nji sëmundje fort e keqe, prandej duhet të shërohet menjiherë, qysh në voglí: përndryshe, kur të rritemi, nuk mund të shërohet mâ. —

Këto fjalë ia prekën shpirtin Pinokut, i cili tue ngrehë kryet hovshëm i tha Zanës:

— Unë kam me nxanë, kam me punue, kam me bâ gjithshka që të më thuesh, sepse, fundi i fundit m'âsht mërzitë kjo jetë kuklle, dhe due të bâhem nji djalë si gjithë tjerët. Më ke premtue, a nuk âsht kështu?

— Të ka mpremtue, e tash mvaret prej teje. —

[1]) Sëmuetore — spital, shën. i përkth.

XXVI

PINOKU SHKON BASHKË ME SHOKËT E SHKOLLËS NË BREG TË DETIT PËR TË PA PESHKAQENIN E TMERSHËM

Të nesermën Pinoku filloi me shkue në shkollën fillore. Merrni me mend ata fëmij dreqën kur panë tue hy në shkollë nji kukëll! Shpërthei nji gaz që s'kishte të pushuem. Njeni i bante nji shaká, tjetri nji shaká tjetër: kush ia rrëmbente kësulën prej dore, kush e ngrehte mbrapa për setre, kush përpiqej me i bâ nji palë musteqe të mëdha nën hundë, e kush orvatej me e lidhë kambësh e duersh për me e shtrëngue që vallëzojë.

Do kohë Pinoku duroi e u lëshoi pê, por mâ në fund, tue pa se do ta humbi durimin, iu drejtue atyne të cilët e ngucshin mâ tepër e e vejshin në lojë e u tha me turî të vrantë:

— Shiqoni, fëmij, unë s'kam ardhë këtu që të bâhem karaxhozi juej. Unë nderoj të tjerët e due që edhe të tjerët të më nderojnë.

— Të lumtë, se qenke dreqi vetë! Ke folë si të kishe lexue në libër! — bërtitën ata fëmij të dreqnuem, tue fikë gazit: dhe njeni prej tyne, mâ faqeziu se të tjerët shtrini dorën për me ia kapë majën e hundës.

Por, nuk ia duel në krye, sepse Pinoku e shtrini kambën nën bankë e t'ia dha nji shqelm në kërçik të kambës.

— Uh, se ç'kambë të forta! — bërtiti ai fëmija tue fërkue vendin e irnosun, të cilin ia kishte qëllue kuklla.

— E çfarë brrylash!... edhe mâ të fortë se kambët! — tha nji tjetër, i cili për shakat e tija, kishte hangër nji të rame brryli mu në bark.

Puna âsht se Pinoku mbas atji shqelmi e asaj të rame me brryl fitoi me të shpejtë nderimin dhe simpathín midis të

gjithë fëmijve të shkollës; dhe të gjithë e përkëdhelshin sa mujshin e të gjithë e dojshin si shpirtin.

Edhe mësuesi e lavdonte, sepse e shifte se ishte i ndëgjueshëm, i censhëm, i squet, gjithherë i pari ia mërrinte në shkollë, gjithherë ngrihej i fundit në kambë kur mbaronte mësimi.

E vetmja e metë që kishte, ishte se vizatonte tepër shpesh shokët, dhe midis tyne shum vetë, të cilët ishin të njoftun shum si fëmij të mbrapshtë për vullnetin e tyne të paktë me nxanë e me dalë faqe bardhë në mësime.

Mësuesi e qortonte për çdo ditë, madjè edhe Zana s'prânte tue i thanë e ia përsëritte:

— Kij mendjen, Pinok! Këta shokë të tu të shkollës heret a vonë do të bâjnë ta humbish dashunín për mësime, e, ndoshta, do ta pësojsh ndonji fatkeqsí prej tyne.

— Nuk ka rrezik! — përgjigjej kuklla, tue rrudhë krahët e tue vû gishtin tregues mu në midis të ballit, si me dashtë me thanë: „Këtu në këtê kokë ka plot mend!".

Ndodhi nji ditë për 'i ditësh që ndërsa shkonte në shkollë, hasi rrugës nji tubë prej atyne shokëve të përditshëm, të cilët tue shkue përball tij, i tha:

— A ke marrë vesht lajmin mâ të rí?

— Jo.

— Këtu afër në det ka dalë nji peshkaqen i madh sa 'i mal

— Njimend? Mos të jetë po ai peshkaqen që âsht dukë atëherë kur âsht mbytë im at i shkretë?

— Na po shkojmë në breg me e pá. A po vjen edhe ti?

— Unë, jo: due me shkue në shkollë.

— Pse çan kryet për shkollën? Në shkollë shkojmë nesër. Me nji mësim mâ shum a mâ pak gomar se gomar mbetet njeriu.

— Po shka ka me na thanë mësuesi?

— Le të thotë mësuesi shka të dojë. Prandej edhe paguhet me qortue gjithë ditën.

— Po nana ime?

— Nanat nuk kanë m'e marrë vesht aspak, — u përgjigjën ata rrezikzez.

— A dini se shka po bâj? — tha Pinoku. — Peshkaqenin due me e pá për do arsye të mija... por do të shkoj m'e pá mbassi të dalim prej shkollës.

— I shkreti ti për mend! — ia priti njeni prej atij grumbulli. A mos po kujton se nji alamet peshku si ai do të rrijë aty me pritë zotnín tande? Porsa të mërzitet çan rrugë për tjetërkah, e atëherë kush ka pá ka pá, kush s'ka pá s'ka pá.

— Po sa kohë duhet me mërrijtë deri në breg të detit? — pyeti kuklla.

— Mbrenda nji ore mund të shkojmë e të këthehemi.

— Atëherë, o burr përpara! e kush të vrapojë mâ tepër, âsht mâ i zoti! — bërtiti Pinoku.

Si u dha shêji i nisjes, ajo tubë haramash, me libra e fletore nën sqetull iu vû vrapit nëpër ara; dhe Pinoku ishte vazhdimisht para të gjithëve: dukej sikur të kishte krahë në kambë.

Kohë mbas kohe, tue sjellë kryet mbrapa, tallej me shokët, të cilët kishin mbetë mbrapa bukur shum, dhe tue pá të dihatun, të djersitun, të pluhnosun dhe me gjuhë përjashta qeshej me gjithë loçkën e zemrës. Rrezikziu nuk e dinte në këte çast se përpara çfarë fatkeqsinash po shkonte!...

XXVII

LUFTË E RREPTË MIDIS PINOKUT DHE SHOKËVE TË TIJ: NJENI PREJ TË CILËVE MBETI I PLAGOSUN, DHE PINOKUN E KAPËN KARABINJERËT

Porsa mërrijtën te bregu, Pinoku menjiherë hodhi nji shikim të mirë në det; por nuk pá asnji peshkaqen. Deti ishte i rrafshtë si nji pasqyrë e madhe kristali.

— Po Peshkaqeni ku âsht? — pyeti tue iu sjellë shokëve.

— Do të ketë shkue me hangër mëngjesin — u përgjegj nji prej tyne, tue qeshë.

— Ose do të jetë shtrie në shtrat me bâ nji sy gjumë — ia priti nji tjetër tue ia shkrepë gazit mâ tepër se kurr.

Prej këtyne përgjegjve të pakrypë dhe prej këtij gazi të marrë, Pinoku kuptoi se shokët e tij kishin dashtë me luejtë me tê, tue i thanë për nji gjâ që nuk ishte e vërtetë; dhe tue marrë këte punë për të keq, iu tha atyne me nji zâ të idhnueshëm:

— E tash? Çfarë kënaqsije gjetët që më mashtruet me prrallën e peshkaqenit?

— Kënaqsí edhe fort bile!... — u përgjegjën në kor ata harama.

— E shka?...

— Pse të bamë me humbë shkollën e të bamë me ardhë me né. A nuk të vjen turp që të shkojsh çdo ditë n'orën e saktë në shkollë e të mësojsh me kaq zell ? A nuk të vjen turp me nxanë kaq shum, ë?

Po nëse unë ia vej veshin mësimit, shka u hyn ju n'udhë?

— Na hynë n'udhë edhe fort bile, sepse na shtërngon né që të skuqemi para mësuesit...

— Po pse?

— Sepse nxansat që ua vejnë vështin mësimeve, gjithmonë korisin ata që nuk kanë vullnet me mësue, të atillë si jemi né. E na nuk duem të koritemi! Edhe na kemi nesër!...

— Po atëherë, shka duhet të bâj që të ju kënaqi juve?

— Duhet që edhe ty të mërzitet shkolla, mësimi dhe mësuesi, që janë tre anmiqt tanë të mëdhej.

— Po nëse unë kam me vijue gjithnji me nxanë?

— Na nuk do ta shohim mâ bojën, dhe me rastin e parë ke me e pague!...

— Përnjimend po më bani me qeshë, — u tha kuklla tue luejtë kryet.

— Kij mendjen Pinok! — bërtiti atëherë mâ i madhi prej atyne fëmijve tue iu afrue te fëtyra. — Mos fillo këtu me rritë mendjen: mos fillo këtu m'u frye si bibâ!... sepse nëse ti nuk ke frigë prej nesh, as ne nuk kemi frigë prej teje! Kij mendjen se ti je vetëm e na jemi shtatë.

— Shtatë, si me qenë shtatë coftina, — tha Pinoku tue u shpërthye në gaz.

— A ndëgjuet? Na ka fye të gjithëve! Po na thotë coftina!

— Pinok! kërko të falun për fyemjen... përndryshe, kuku për ty...

— Mâ kadalë! — u tha kuklla, tue i ra majës së hundës me gishtin tregues në shêj shpotije.

— Pinok — rueju se po të gjen e zeza!...

— Mâ kadalë!

— Po han dajak si gomar!...

— Mâ kadalë!

— Ke mu këthye në shtëpí me hundë të thyeme!...

— Ma kadalë!

— Tash po ta kallxoj unë makadalën! — bërtiti njani prej haramave që ishte ma i guximshmi. — Qè merre këtê e të baftë mirë!

Dhe tue thanë këto fjalë ia dha nji grusht krés.

Mirëpo e gjeti si breshka te nallbani: sepse Pinoku, si mund të pritej, ia kthei menjiherë me nji grusht tjetër: e kështu beteja u bâ e përgjithshëme dhe e rreptë.

Pinoku, sadoqë ishte vetëm, mbrohej si nji fatos. Me kambët e tija prej druni shum të forta, sillte aq mirë saqë i mbante

vazhdimisht anmiqt e vet në largsin e duhun. Ku mërrinte kamba e tij dhe qëllonte, lente për gjithë jetën vendin e irnosun për kujtim.

Atëherë fëmijt, të tërbuem pse nuk mund të ia qitshin në krye me kukllën tue u kapë fytafyt, u kujtuen dhe ia filluen me përdorë gjylet dhe mbassi i zgjidhën torbat e librave të shkollës filluen me e gjuejtë me Abetare, Gramatika, Numratore, libra prrallash, libra këndimi e gjithfarë librash tjerë shkolle: por Pinoku ishte sy shkathtë e i zhdërvijelltë dhe dinte me u pshtue mirë të qëlluemeve, kështu që librat tue i kapërcye mbi krye fluturojshin të gjitha mu në det.

Dhe merrni me mend habin e peshqve! Peshqit, tue kujtue se librat ishin gjâ m'u hangër turreshin në tuba në sipërfaqen e ujit, por mbassi kafshojshin ndonji faqe ose karton të librit, pshtyejshin menjiherë tue shtremnue gojën sikur të dojshin me thanë: „Nuk âsht gjellë për né: na jemi mësue me hangër shum mâ mirë!"

Ndërkaq, beteja acarohej gjithnji e mâ tepër kur që nji gaforre e madhe, e cila kish dalë në sipërfaqe të ujit dhe dalngadalë po merrte bregun, bërtiti me nji zâ të shkyem si zani i njij burije të prishun:

— Pushoni mâ he harama! Këto grindje shoq me shoq rrall herë mbarojnë mirë. Gjithmonë ndodh ndonji e keqe!... —

E shkreta gaforre! Sikur t'i kishte folë murit. Madjè edhe ai Pinoku i pahajr, tue iu këthye mbrapa dhe tue e këthye shtrembët i tha me të keq.

— Hesht he gaforre ugurzezë!... Do të bâjshe mâ mirë sikur të thithish dy ambëlcina lëmashku për ta shërue atë fyt të marrun. Shko mâ mirë në shtrat e përpiqu me u djersitë!

N'atê kohë fëmijt, të cilët i kishin hedhë të gjitha librat tue gjuejtë vunë re aty afër torbën e librave të Pinokut dhe e rrëmbyen menjiherë!

Midis këtyne librave njeni ishte i lidhun me karton të trashë me shpinë e me qoshe prej lëkure. Ishte nji tekst arithmetike. Mund ta merrni me mend se sa i randë ishte!

Njeni prej atyne haramave e kapi atë libër dhe tue u matë që ta qëllojë Pinokun në krye ia hodh me sa forcë që i pat krahu: por në vend që ti binte kukllës shkoi e i ra krés njenit prej shokëve të vet; i cili u zbeh si limon e nuk tha tjetër veçse këto fjalë:

— Kuku nanë, ndihmë... ndihmë se vdiqa! —

E u shtri në ranën e breg-detit.

Kur panë këtê të vdekun, fëmijt u tmerruen e ua dhanë kambëve dhe për pak minuta nuk u panë mâ.

Por Pinoku mbeti këtu dhe, sadoqë prej dhimbjes dhe frigës, edhe atij nuk i kishte mbetë pikë gjaku në fëtyrë, megjithëatê vrapoi për me lagë shamín në ujin e detit dhe ia vuni në tamthat e ballit shokut të vet të mjerë. Ndërkaq tue qajtë me dënesë dhe tue vajtue e thirrte me emën dhe i thonte:

— Eugjen!... i shkreti shoku im Eugjen!... hapi syt, shikomë!... Pse nuk po më përgjigjesh? Ta dijsh nuk të kam ra unë kaq keq! Besomë nuk të kam ra unë!... Hapi syt, Eugjen... po t'i mbajsh syt e mbyllun vdiqa dhe unë... o zot! si kam me u këthye në shtëpi? Me çfarë fëtyre mund ti dal përpara nanës sime të mjerë? Si ka me u bâ puna ime?... Ku të iki?... Ku të mshifem?... Oh, mâ mirë, njiqindmijë herë mâ mirë do t'ishte, sikur të kisha shkue në shkollë!... Pse i ndëgjova këta shokë, të cilët janë e zeza ime? E pra mësuesi më ka thanë!... dhe nana ime ma ka përsëritë njiqind herë: „Rueju prej shokësh të këqij!" Unë jam nji kryeneç... nji kryefort... më flasin të tjerët, e unë gjithmonë timen se timen! E mandej duhet të pendohem... kështu, qysh se kam lé nuk kam pá asnji ditë të mirë me sy. O zot, o zot! Si do të bâhet halli im, si do të bâhet halli im, si do të bâhet halli im?... —

Dhe Pinoku vazhdonte tue qá, tue vajtue, tue i ra krés me grushta dhe tue thirrë me emën të mjerin Eugjen, kur ndjeu pá pritmas, nji zhapllimë shurdhe hapash, që po aviteshin.

Këthei kryet: ishin dy karabinjerë.

—Ç'po ban këtu, i shtrimë për tokë? — e pyeti Pinokun.

— Po i ndihmoj këtij shoku tim të shkollës.

— Pse, a e ndjen vehten keq?

— Duket se po!...

— Keq, e fort besa! — tha njeni prej karabinjerëve tue u

ulë dhe këqyrë Eugjenin prej së afërmi. — Ky djalë qenka plagosë në tamth: kush e ka plagosë?

— Unë jo, — belbëzoi Pinoku që nuk i kishte mbetë pikë frymę në trup.

— Mbassi nuk qenke ti, po kush e ka plagosë pra?

— Unë jo, përsëriti Pinoku.

— Po me çka âsht plagosë?

— Me këtê libër. — Pinoku muer prej toke tekstin e Arithmetikës të lidhun me karton e me lëkurë për me ja kallxue karabinjerit.

— Po ky libër i kujt âsht?

— I imi.

— Kjo mjafton: nuk duhet gjâ tjetër. Ngrehu shpejt dhe eja me né.

— Por unë . . .

— Shpejt me né!

— Po, unë s'kam faj . . .

— Shpejt me né! —

Para se të niseshin, karabinjerët thirrën disa peshkatarë, të cilët n'atê çast kalojshin me barkën e tyne në buzë të detit, dhe u thanë:

— Po ua lamë në kujdes këte djalosh të plagosun në krye. Çonie në shtëpí tuej dhe kujdesuni për tê. Nesër do të vijmë me e pá. —

Mandej iu drejtuen Pinokut dhe mbassi e futën midis, i dhanë urdhën me nji zâ ushtarak:

— Përpara! dhe ecë shpejt! përndryshe medet për ty! —

Pinoku nuk kundërshtoi e filloi me ecë n'atê rrugë që të çonte në qytet. Por i shkreti nuk e dinte as vetë se ku ishte. I dukej sikur shifte ndonji andërr, e çfarë andrre! Ishte si i lafitun. Syt e tij shihshin dyfish: dridheshin kambët: gjuha iu kishte ngjitë për qiellëz dhe nuk bante ciu me gojë. Megjithë-

atê, njashtu si ishte i hutuem e i marrun mendsh, nji gjâ ia brente zemrën fort: mendimi se kështu midis karabinjerëve, i duhej me kalue nën dritaren e shtëpís së Zanës së mirë. Mâ fort kishte me dashtë mos t'ishte gjallë.

Kishin mërrijtë afër qytetit, kur nji erë e fortë, ia rrëzoi Pinokut kësulën prej krés tue ia hjedhë nja dhetë hapa larg.

— A kishit me më lëshue, — u tha kuklla karabinjerëve — sa të shkoj me e marrë kësulën?

— Shko, shko: por ngutu shpejt. —

Pinoku shkoi, muer kësulën... por në vend që ta vejë në krye, e vuni në gojë, ndër dhambë, dhe atëherë u lëshue në pikë të vrapit drejt bregut të detit. Vraponte si t'ishte plumb pushke.

Karabinjerët, tue pá se do të ishte e vështirë me e mërrijtë ia lëshuen mbrapa nji alamet qeni roje, i cili kishte fitue çmimin e parë ndër të gjitha konkurset e qejve. Pinoku vraponte e qeni vraponte edhe mâ tepër: kaq sa të gjithë njerëzit, kush në dritare e kush në midis rrugës kishin dalë prej kureshtís me pá përfundimin e këtij vrapimit të tërbuem. Por s'mujtën me e plotësue këtê dëshirë, sepse qeni rojtës dhe Pinoku kishin ngritë rrugës aq shum pluhun, saqë mbas disa minutash nuk ishte mâ e mundun të shihej kurrgjâ.

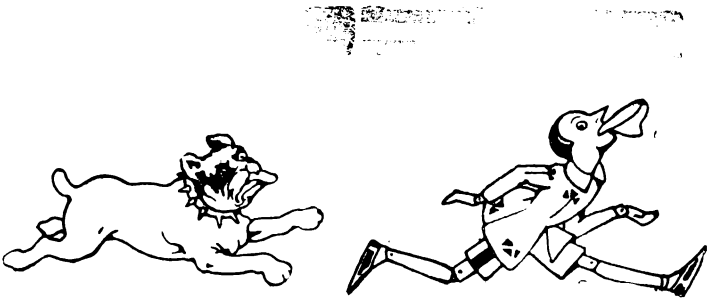

XXVIII

PINOKU ASHT NË RREZIK QË TË FËRGOHET NË FËLTERE SI PESHKU

N'atê vrap dëshprues, ndodhi nji çast tepër i ngushtë, nji çast kur Pinoku mendoi se kish sharrue: duhet dijtë se Alidori (ky ishte emni i qenit—rojtës) në turrin e vrapit përpak sa nuk e kishte zanë.

Mjafton me thanë, se Pinoku nji hap mbas vehtes ndjente tue dihatë me tërbim këtê bishë dhe ndjente madjè edhe nxehtësín e avullit të dihatjes së qenit.

Për fat, tashmâ bregu ishte afër dhe deti shihej aty pak hapa larg.

Porsa mërrijti në buzë të detit. Pinoku u hodh me nji kapërcim të bukur, si do të mund të bante ndonji bretkocë, dhe ra midis ujit. Mirëpo Alidori desht që të ndalet; por i rrëmbyem prej turrit që kishte marrë në vrapim e sipër, u fut në ujë edhe ai. Por i shkreti nuk dinte me notue, prandaj filloi menjiherë me i luejtë kambët që të mbahej në sipërfaqe; por sa mâ tepër i lëviste, aq mâ thellë i futej kryet në ujë.

Kur ia duel me nxjerrë për pak kohë kryet mbi ujë, i shiheshin të shkretit qen syt e zgurdulluem prej frige dhe tue lehë bërtitte:

— U mbyta! u mbyta!...

— Plaç aty!... — iu përgjigj Pinoku prej së largut, i cili tashmâ e shifte vehten të shpëtuem prej rrezikut.

— Ndihmomë Pinok!... Shpëtomë prej vdekjes... —

Kjo britmë vajtuese e preku Pinokun, i cili në të vërtetë kishte nji zemër fort të mirë, dhe kështu mëshiroi dhe tue u drejtue kah qeni i tha:

— Po në qoftë se të ndihmoj që të shpëtojsh, a po më premton që nuk do të më besdisish mâ e nuk do të vrapojsh mbas meje.

— Të premtoj! Të premtoj! Ngutu pashë zotin, se po u vonove edhe nji gjysëm minute, mbarova krejt. —

Pinoku u ngurue pak: por mandej iu kujtue se si i ati i kishte thanë aq herë se nuk duhet me e lanë kurr rastin pa bâ nderë kur duhet, dhe iu afrue në not Alidorit, e kapi me të dy duert për bishti, e çoi shëndosh si molla në zall.

I shkreti qen nuk mund të mbahej mâ në kambë. Sadoqë nuk donte, kishte pi aq shum ujë të krypun, saqë ish frye si bibâ. Por, Pinoku tue mos dashtë me i besue fort, mendoi se âsht mâ e arsyeshme të hidhet përsëri në det dhe kështu tue u largue prej bregut të detit i lëshoi zâ mikut të shpëtuem:

— Lamtumirë — Alidor, të qoftë udha e mbarë e shum të fala te shtëpija.

— Lamtumirë, Pinok — iu përgjigj qeni, — të falemnderit shum që më shpëtove prej vdekjes. Ti më ke bâ nji nderë të madhe; por në këtê botë shka ban atê gjen. Nëqoftëse vjen rasti, do të merremi vesht. —

Pinoku vazhdoi notimin, tue iu mbajtë gjithnji bregut. Mâ në fund iu duk se kishte mbërrijtë në nji vend të sigurtë; dhe mbassi e shkoi mirë e mirë bregun vuni re në thepa nji lloj shpelle, prej nga dilte nji fjollë e stërgjatë tymi.

— Në këtê shpellë — tha atëherë me vetëvehte — duhet të ketë zjarm. Aqë mâ mirë! Po shkoj që të terem e të ngrohem, e mandej? ... e mandej të bâhet shka të bâhet. —

Mbassi vendosi kështu iu afrue thepave; por kur desht m'u kapë, ndjeu dishka nën ujë që po ngrihej, po ngrihej e po ngrihej e po e çonte pezull. U përpoq menjiherë me ikë, por tashmâ ishte vonë, sepse për habín e tij mâ të madhe u gjet i mbyllun në nji rrjetë të madhe midis nji grumbulli peshqish të çdo trajte e madhësije, të cilët hidheshin e përpëliteshin si shpirtna të dëshpëruem.

Në të njajtin çast pá tue dalë prej shpellës nji peshkatar aq të shëmtuet, ama aq të shëmtuet, sa dukej si nij përbindësh deti. Në vend të flokëve kishte në krye nji kaçubë bari të blertë; e blertë ishte edhe lëkura e trupit të tij, të blertë syt, mje-

krra e stërgjatë, që i mërrinte deri në tokë. Dukej si nji hardhucë e madhe, ngrehë në kambët e mbrame.

Kur peshkatari nxuer rrjetën prej detit, bërtiti me kënaqsi:

— I lumi unë! Edhe sot do të mund të ngopem me peshk!

— Shyqyr zotit që unë nuk jam peshk! — tha Pinoku me vetëvehte, tue marrë pak zemër.

Rrjeta plot me peshk u çue në shpellë, në nji shpellë të errtë e të tymosun, midis së cilës kërcitte voji në nji fëltere të madhe, që jepte nji erë shkrumi me t'u marrë fryma.

— Tash do të shohim se çfarë peshku kemi kapë! — tha peshkatari i blertë dhe tue futë në rrjetë atë alamet dore, e cila ishte si teplotja e bukëpjekësit, nxuer jasht nji grusht peshq—mustak.

— Të mirë janë këta peshq—mustak! — tha tue i shikue dhe tue u marrë erë lakmueshëm. Dhe mbassi u mori erë i hodhi në nji legen pa ujë.

Kështu përsëriti shum herë po këtë veprim; dhe ndërsa nxirte jasht edhe peshqit e tjerë, i shkonte lang për goje dhe flitte me gëzim:

— Të mirë janë këto gjuhca!...

— Të shijshëm janë këta qefuj!...

— S'ka mâ të mirë se këta krepën.

— Të mrekullueshëm janë këto kubla!...

— Të hijshëm janë këta mlysha!...

Si mund ta merrni edhe me mend, gjuhcat, qefujt, krepënt, kublat e mlyshat ranë të gjithë bashkë në ate legen e u banë shoqní peshqve—mustak.

I fundi që mbeti në rrjetë qè Pinoku.

Porsa e nxuer përjashta, peshkatari u shtangue prej habís e i zgurdulloi syt e blertë tue bërtitë gati si i frigsuem:

— Çfarë lloj peshku do të jetë ky? Nuk më kujtohet që të kem hangër peshk të këtij lloji ndonji herë! —

Dhe vazhdoi ta sodisi me vemendje dhe mbassi e pá mirë e mirë nga të gjitha anët përfundoi tue thanë:

— E marr vesh: do të jetë gaforre e detit.

Atëherë Pinoku i fyem pse e muer për gaforre i tha qarta-qefas:

— More çfarë gaforre? Shiko si më çmon! Unë s'jam tjetër veçse kukëll.

— Kukëll? — tha peshkatâri. Të them të drejtën, peshku kukëll për mue âsht nji gjâ krejt e re! Dhe mâ mirë që âsht kështu! Do të ha mâ me qejf.

— Me më hangër? por kuptoni se unë nuk jam peshk? A nuk po ndëgjoni se po flas me arsye si ju?

— Po ta zâ besë! — tha peshkatari — dhe me qenë se po shoh se jeni nji peshk që ka fatin me folë e me arsyetue si unë, prandej do të bâj nji nderim të veçantë.

— E cili do t'ishte ky nderim?...

— Në shêj të miqsís e të nderimit të posaçëm, ty po të lâ me zgjedhë vetë mënyrën se si dëshiron me të përgaditë. A don me u fërgue në fëltere, apo don mâ fort me të zie në tenxhere me salcë domatesh?

— Me thanë të drejtën; — përgjigji Pinoku — po më latë mue me zgjedhë, mue më pëlqen mâ tepër me më lanë të lirë e me u kthye në shtëpí time!

— Ti po mahitesh? Shka kujton ti se unë kisha me lanë rastin me shijue nji peshk kaq të rrallë? Nuk ndodh për ditë që të zihet peshku kukëll në këto ujna. Me len ti mue: po të fërgoj në fëltere bashkë me peshq të tjerë dhe do të jesh i kënaqun. Me u fërgue bashkë me shokë, âsht gjithmonë nji ngushllim.

Pinoku nafakzí, kur ia tha peshkatari këto fjalë, ia shkrehu vajit, filloi me bërtitë dhe iu lutë tue bâ bé e tue folë në vaj: — Ç'i bana vehtes që nuk shkova në shkollë!... deshta me ndëgjue shokët e tash, qè, se shka më gjeti!... Ih!... Ih!... Ih!...

E meqenëse përpëlitej si ngjala e mundohej me sa kish fuqí me shpëtue prej thojve të peshkatarit të blertë, ky muer nji thupër të fortë zunkthi e e lidhi kambë e duer, si sallamë dhe e hodhi në legen bashkë me të tjerët.

Mandej nxuer nji vedër plot me miell dhe filloi me i lye me tê të gjithë peshqit; dhe si i lyente me miell nji nga nji i hidhte në fëltere për me i fërgue.

Të parët filluen me këcye në voj gjuhcat e shkreta, mandej u erdhi radha kublave, mandej qefujve, mandej krepënve, mandej mlyshave e mâ në fund i erdhi radha edhe Pinokut. Tue pá vdekjen me sy (e çfarë vdekjeje të tmerrshëme se)! Pinokut i hynë shtatë palë ethe e filloi me u dridhë si thupra n'ujë e s'kishte mâ asnji fije zani, as frymë që t'i lutej për mëshirë.

I shkreti Pinok i lutej me sy! Por peshkatari i blertë, tue mos i vû veshin e suell nja pesë-gjashtë herë në miell, e leu mirë e mirë me miell prej kambëve deri në krye, sikur të ishte bâ nji kukëll allçini.

Mandej e kapi për koke dhe e...

XXIX

KËTHEHET NË SHTËPÍN E ZANËS, E CILA I PREMTON SE QYSH TË NESËRMEN NUK DO TË JETË MÂ KUKËLL, POR DO TË BÂHET NJI DJALOSH SI GJITH TË TJERËT. GOSTÍ E MADHE ME KAFE—E—TÂMBËL PËR ME KREMTUE KËTË DITË TË LUMTUN.

Pikërisht në çastin kur peshkatari ishte tue qitë Pinokun në fëltere, u fut mbrenda në shpellë nji qen i madh, i ngashnjyem prej erës së fortë e të shijshëme të peshqve të fërguem.

— Jasht! — i bërtiti peshkatari kërcnueshëm dhe tue mbajtë vazhdimisht në dorë kukllën e lyeme me miell.

Por i shkreti qen kishte û sa katër vetë, dhe tue lehë me të qame dhe tue luejtë bishtin, dukej sikur donte me thanë:

— Më jep të lutem nji kafshore peshku të fërguem dhe po të la rahat.

— Jasht, po të thom! — përsëriti peshkatari dhe çoi kambën me i ra.

Atëherë qeni, i cili kur ishte përnjimend i ûnshëm, nuk ia kishte kërkujt frigën, iu kthye peshkatarit tue hungrue dhe ia kallxoi dhambët e tij të tmerrshëm.

N'atê çast u ndëgjue nê shpellë nji zâ i marrun që tha:

— Shpëtomë, Alidor! po nuk më shpëtove, mbarova në fëltere!...—

Qeni njofti menjiherë zanin e Pinokut dhe iu kujtue, për çudí të madhe se ajo fije zani, kishte dalë prej atij lulaku të lidhun e të lyem me miell që mbante peshkatari ndër duer.

E ç'bâni atëherë? I dha vehtes me hov dhe rrëmbei atë lulak të bamë me miell dhe tue mbajtë lezem në dhambë, duel me vrap prej shpellës dhe iku si vetima!

Peshkatari u zemrue keq kur pá se ia rrëmbei prej dorës nji peshk të cilin do ta hante me gjithë qejf, u përpoq me ndjekë qenin me vrap, mirëpo porsa bani disa hapa, e kapi kolli dhe iu desht me u këthye mbrapa.

Mirëpo Alidori, mbassi gjet shtegun që të çonte në qytet, u ndal dhe e lëshoi me kujdes mikun në tokë.

— S'kam me ta harrue këtê nderë! — i tha Pinoku.

— Nuk ka nevojë — ia kthei qeni. — Ti më shpëtove mue dhe ndera ka nderën. Dihet: në këte botë të gjithë duhet me i ndihmue shoqi shoqit.

— Shka të pruni ty në atê shpellë?

— Isha i shtrimë këtu në zall, gjallë e për gazep, kur nji fllad i lehtë më solli prej së largut nji erë të kandshëme fërgese. Kjo erë m'a çoi gojën lang dhe u nisa mbas saj. Sikur të kisha ardhë nji minut mâ vonë!...

— Aman mos ma përmend! — bërtiti Pinoku që dridhej ende prej tmerri. Aman mos ma përmend! Sikur të kishe ardhë nji minut mâ vonë deri tash do t'isha i fërguem e i stërfërguem, i ngranun e i bluem. Brrr!... po më rënqethet shtati vetëm kur po e kujtoj!...

Alidori, shtrini gëthapën e djathtë drejt kukllës, tue qeshë, i cili ia shtërngoi fort e fort në shêj miqsije të madhe: e mandej u ndanë.

Qeni muer rrugën kah shtëpija; kurse Pinoku, mbetun vetëm, iu avit njij kësolle aty afër dhe pyeti nji plak i cili rrinte te dera e ngrohej në diell:

— Më thuni, o burrë i mirë, a dini gjâ për nji fëmí që ia patën ça kryet e që ia thonë emnin Eugjen?

— Do peshkatarë e patën prû në këtê kësollë e tash...

— E tash do të ketë vdekë!... — ia preu fjalën Pinoku tue ndie nji dhimbje të madhe në zemër.

— Jo, tash âsht gjallë, dhe âsht këthye në shtëpín e vet.

— A përnjimend, a njimend e ke? — bërtiti Pinoku tue këcye prej gëzimi. — Pra plaga nuk paska qenë e randë?...

— Por mund të ishte e randë, madjè edhe për vdekje — u përgjegj plaku, — sepse i kishin ra në krye me nji libër të madh, me nji libër të lidhun me karton.

— E kush i ka ra?

— Nji shok i tij shkolle: nji farë Pinoku...

— Po kush âsht ky Pinoku? — e pyeti kuklla tue u shti se nuk dinte gjâ.

— Thonë se âsht nji haram, nji rrugaç, nji xhagajduer i vërtetë...

— Shpifje! Të gjitha shpifje!

— A e njef ti këtê Pinokun?

— Në të pamë! — u përgjegj kuklla.

— E shka mendon ti për tê? — pyeti plaku.

— Mue më duket se âsht nji fëmí shum i mirë, plot me vullnet për me nxanë, i ndëgjueshëm, besnik të jatit dhe prindëve të vet... —

Ndërsa kuklla i radhitte plakut njenën mbas tjetrës këto rrena, preku hundën dhe vuni re se ishte zgjatë mâ se nji pllambë. Atëherë tanë frigë filloi me bërtitë:

— Mos u zini besë, more burrë i mirë, të gjitha këtyne fjalëve, se unë e njof Pinokun fare mirë dhe mund të siguroj që s'ka fëmi mâ të keq, se âsht rrugaç, i pa ndëgjueshëm dhe jo i fjalës, në vend që të shkojë në shkollë shkon me shokë e sillet kot.

Porsa i tha këto fjalë, hunda e tij u këthye në madhësín e natyrshëme si ishte mâ parë.

— Po si je bâ kështu kaq i bardhë? — e pyeti me nji herë plaku.

— Po ju kallxoj... nuk kam pasë kujdes dhe jam fshî në nji mur porsa të lyem, — u përgjegj kuklla, tue pasë turp me tregue se e kishin lye me miell si nji peshk, për me e fërgue në fëltere.

— Këqyr si e ke bâ setrën, si i ke bâ pantallonat, dhe si e ke bâ kësulën?

— Kam ndeshë në cuba, dhe më kanë grabitë gjithshka që pata. Më kallxoni, plak i mirë, a mos kini me më dhanë ndonji farë teshe, sa të mundem të paktën me u këthye në shtëpi?

— Biri im, përsa u përket teshave s'kam veçse nji thes, në të cilin mbaj groshën. Po deshte merre, qe ku âsht. —

Dhe Pinoku nuk priti që t'i thonte dy herë: e muer me të shpejtë atê thes groshe, i cili ishte bosh, dhe mbassi bani

nji farë vrime me gërshanë, dhe dy vrima anash, e veshi si këmishë. I veshun kështu lehtë u drejtue për në qytet.

Por, për të gjatë rrugës, nuk e ndjente vehten mirë; kaq e vërtetë sa që bante nji hap përpara e nji hap mbrapa dhe, tue folë me vetëvehten thonte:

— Si do t'i dalë përpara Zanës sime të mirë? Shka do të thotë kur të më shohi?... A thue a do të ma fali këtë dreqní tjetër?... Kisha me u lidhë me kusht se nuk do të ma fali!... ah! nuk do të m'a fali sigurisht... ani, e kam meritue, sepse unë jam nji haram që premtoj gjithnji se do të përmirësohem, e nuk e mbaj fjalën kurr!... —

Kur mërrijti në qytet, ku tashmâ kishte ra natë, dhe me qenë se ishte kohë e keqe e shiu binte me rrshekë, u nis e fill në shtëpí të Zanës me vullnet të premë që të trokasi në derë për me ia çelë.

Por kur ia mërrini atje, ndjeu se e lëshoi zemra dhe në vend që të trokitte u largue me vrap nja njizet hapa! U avit për së dyti në derë dhe nuk bani kurrgjâ: u avit edhe për të tretën herë e kurrgjâ: për të katërtën herë rroku, tue u dridhë, rezen e derës dhe i ra vetëm nji herë fare lehtë.

Priti sa priti, mbas nji gjysë ore u hap dritarja e katit mâ të naltë (shtëpija kishte katër kate) dhe Pinoku pá se si duel në dritare nji kaçamill, i cili kishte në krye nji xixë ndriçuese, e tha:

— Kush âsht në këtê kohë?

— A âsht Zana te shtëpija ? — pyeti kuklla.

— Zana flen dhe nuk don me e zgjue kërkush! Po kush je ti?

— Unë jam!

— Kush unë?

— Pinoku.

— Cili Pinok?

— Kuklla. Pinoku që banon në këtê shtëpi me Zanën.

— Eë! e kuptova — tha Kaçamilli. — Pritmë aty se po ulem tash e po ta hap shpejt.

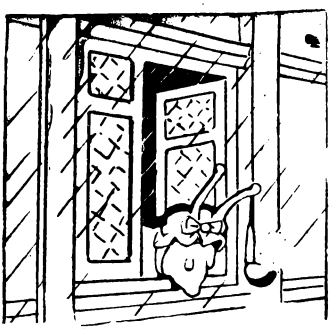

— Nxitoni, ju lutem, sepse vdiqa prej të ftoftit.

— More lum djali, unë jam kaçamill, dhe kaçamijt nuk nguten kurr.

Ndërkaq kaloi nji orë, kaluen dy, e dera nuk u hap, prandej Pinoku, i cili dridhej prej të ftoftit, prej frigës dhe prej lagshtinës që kishte në tesha, muer zemër dhe trokiti përsëri në derë, dhe trokiti mâ fort.

Në këtê të trokitun të dytë u hap përsëri dritarja nji kat mâ posht dhe përsëri nxuer kryet i njajti Kaçamill.

— Lum Kaçamilli — bërtiti Pinoku prej rrugës — kaluen dy sahat që po pres! E dy sahat në këtê natë të vështirë janë mâ të gjatë se dy vjet. Nxitoni, ju lutem.

— Lum djali, iu përgjegj kafshëza fare e qetë dhe me mospërfillje, lum djali, unë jam nji kaçamill, dhe kaçamijt nuk nguten kurr. —

Dhe dritarja u mbyll përsëri.

Mbas do kohe erdh mesnata: e ra sahati nji e mandej dy mbas mesnate e dera ishte vazhdimisht e mbyllun.

Atëherë Pinoku humbi durimin, iu afrue me idhnim dhe rroku rezen për me i ra fort që ta çojë në kambë të gjithë shtëpin, por reza e cila ishtè hekuri, çil e mshil syt u shndrrue në njalë, dhe rrëshqiti pṛej dorës e u zhduk në nji vijë uji në midis rrugës.

— Ah! kështu, ë? — bërtiti Pinoku edhe mâ i tërbuem. — Mbassi u zhduk reza atëherë do të vazhdoj me trokitë tue i ra derës me shqelma. —

Dhe tue u zmbrapsë pak muer turr e t'i dha derës nji shqelm me nji farë madhnije. Shqelmi që aq i fortë sa kamba iu fut në drrasën e derës deri në gjysë, dhe kur kuklla u për-

poq me e nxjerrë përjashta i gjith mundimi që i kot, sepse kamba kish mbetë e gozhdueme mbrenda si nji gozhdë e këthyeme në maje.

Merrni me mend të ngratin Pinok! Iu desht me e kalue të gjithë natën e lume me nji kambë në tokë e tjetrën përpjetë.

Tue u zbardhue dita e nesërme, mâ në fund dera u hap. Kësaj kafshëze të vyeshme — Kaçamillit, për me zbritë prej katit të katërt deri te dera e shtëpisë iu ishin dashtë vetëm nandë orë. Madje duhet thanë se ishte bâ qull me djersë tue u ngutë!

— Shka po bani këtu me këtê kambë të ngulun në derë?

— pyeti kukllën tue qeshë.

— Më ndodhi nji fatkeqsí. Këqyrni lum Kaçamilli, po mujtët me më shpëtue prej këtij sikleti.

— Lum djali këtu u dashka zdrukthëtari, kurse unë nuk kam qenë kurr zdrukthëtar.

— Me iu lutë Zanës prej anës sime!...

— Zana flen dhe nuk don me e çue prej gjumi.

— Po shka të bâj unë këtu gjithë ditën e lume i gonduem në këtê derë?

— Argtou tue numrue mizat e dheut që kalojnë nëpër rrugë.

— Më sillni të paktën dishka me hangër, se e ndiej vehten krejt të rraskapitun.

— Menjiherë! — tha Kaçamilli.

E përnjimend mbas tri ore e gjysëm Pinoku e vuni re që po vinte me nji tabak argjenti në krye. N'atê tabakë ishte nji bukë, nji zog pule i kuqun e katër zerdelija të pjekuna.

— Që ta pruna mëngjesin që po ta çon Zana — tha Kaçamilli.

Kur pá këto të mira të zotit kuklla u kënaq fort.

Mirëpo kur muer me hangër, vuni re se buka ishte prej allçinit, zogu i pulës prej kartoni dhe ato katër zerdelija prej alabastrit me ngjyrë krejt të natyrshëme.

Desht me ia dhanë vajit, e me u molisë fort, me e përplasë atê tabak me gjithshka që kish mbrenda, mirëpo ose prej dhimbës së madhe ose pse i vinte të pakët në bark, i ra të fikët me të vertetë.

Kur e mori vehten përsëri, pa se ndodhej në nji kanapé e Zana rrinte pranë tij.

— Edhe këtê herë po të fali; — i tha Zana — i mjeri ti nëqoftëse do të bâjsh edhe nji herë në krye tandin!...

Pioku dha fjalën dhe u betue se do tua vente veshin mësimve dhe se do të sillej mirë. Dhe përnjimend, e mbajti fjalën gjatë gjithë vjetit. Përnjimend, provimet e fundit e nxuerën faqebardhë e duel i pari i shkollës; dhe sjelljen e tij në përgjithsí e çmuen plot lavdí dhe qenë të kënaqun me tê, kurse Zana plot gëzim i tha:

— Nesër ka me të shkue dëshira jote në vend!

— Shka?

— Qysh me ditën e nesërme nuk do të jesh mâ kukëll druni e do të bâhesh nji djalosh i vërtetë si të gjithë të tjerët.

Kush nuk pau gëzimin e Pinokut kur ndjeu këte lajm të papritun e aq fort të lakmuem, nuk mund ta marri as me

mend. Gjithë miqt e tij dhe shokët e shkollës nesër do të thirren në nji gostí madhështore në shtëpín e Zanës, për me kremtue së bashku ndodhín e jashtëzakonshme, dhe Zana kish urdhënue që të gatuheshin dyqind tasa kafe-tambël e katërqind kulaça buke të lyeme poshtë e nalt me tlyn të freskët. Ishte gjasa që ajo ditë të kalohej shum e bukur e gëzueshme, por . . .

Fatkeqsisht, në jetën e kukllave ka gjithmonë nji por, që prish të gjitha punët.

XXX

PINOKU, NË VEND QË TË BÂHET FËMI NISET MSHEFTAS ME MIKUN E VET FITILIN [1]) PËR NË „QYTETIN E LOJNAVET"

Si kuptohet vetëvetiu, Pinoku iu lut menjiherë Zanës që t'i japi leje për me shkue nëpër qytet dhe me thirrë miqt, dhe Zana i tha:

— Mirë, shko për me thirrë shokët tu në gostín e nesërme, por kij mendjen që të kthehesh në shtëpí para se të bij muzgu i natës. A more vesht?

— Të premtoj se mbrenda njij ore do të kthehem — tha kuklla.

— Kij mendjen Pinok! Fëmijt premtojnë me të shpejtë, por rrallë herë e mbajnë fjalën.

— Por unë nuk jam si të tjerët, unë kur e them nji gjâ, edhe e bâj.

— Do të shohim. Nëse nuk do të ndëgjojsh, aq mâ keq për ty.

— Pse?

— Sepse fëmijt që nuk ua vejnë veshin këshillave t'atyne që dijnë mâ tepër se ata, gjithmonë i gjen ndonji e zezë.

— Po unë e kam provue! — tha Pinoku. — Tash nuk bij mâ në kurth!

— Do të shohim a je tue thanë të vërtetën.

Pa e çue mâ gjatë, Pinoku përshëndeti Zanën e mirë, e cila për të ishte si nanë, dhe tue këndue e tue këcye, duel prej derës së shtëpís.

Në mâ pak se nji orë mërrijti me thirrë gjithë miqt e

[1]) Fitili = ital. Lucignolo — shën. i përkthyesit.

vet. Dikush pranonte menjiherë dhe me gjithë zemër, dikush në fillim lejonte që të lutej; por kur muerën vesh se kuleçët e bukës do t'i ngjyejshin në kafe-me-tambël, e ishin të lyem me tlyn të freskët nga përjashta, atëherë thanë: „Po vijmë edhe né për me ta bâ qefin."

Këtu duhet dijtë se Pinoku, midis miqve dhe shokëve të vet të shkollës kishte nji fort të dashun e të zemrës, i cili e kishte emnin Romeo: por të gjithë e quejshin me llagapin Fitil, për punë të trupit të tij të hollë e të thatë taman si t'ishte nji fitil bishtuku.

Fitili ishte mâ përtaci dhe harami mâ i madh i gjith shkollës, por Pinoku e donte për së tepërmi. Prandej shkoi menjiherë që ta kërkojë në shtëpi dhe ta thërrasi në gostí, por nuk e gjeti: u këthye për të dytën herë, po Fitili kërkund: u këthye edhe për të tretën herë por e bani rrugën kot.

E ku me e gjetë tash? Kërko këtu, kërko atje mâ në fund e hetoi ku ishte mshefë nën derën e shtëpís së nji katundari.

— Çka po ban këtu? — e pyeti Pinoku tue iu avitë.

— Po pres mesnatën që të nisem . . .

— Ku po shkon?

— Larg, larg, larg!

— E unë tri herë të kam qenë në shtëpi me të kërkue! . . .

— Çka deshe prej meje?

Ti nuk e dijke ndodhín e jashtzakonshëme? Nuk e dijke lumnín që po më pret?

— Cila.

— Qysh nesër pushoj së qenuni kukëll druni e bâhem fëmí si ti, si edhe të gjithë të tjerët.

— T'u priftë e mbara.

— Nesër, pra, të pres në gostí në shtëpín time.

— More po të them se nisem sonte.

— Në sa sahati?

— Në mesnatë.

— E ku po shkon?

— Po shkoj me banue në nji qytet... i cili âsht qyteti mâ i bukur i botës: nji vend ku gjinden të gjitha të mirat e dheut!...

— E si quhet?

— Quhet „Qyteti i lojnave". Po pse s'po vjen edhe ti?

— Unë? kurrsesi!

— Gabon pra, Pinok! Më beso mue se, po nuk erdhe, do të pendohesh. Ku gjen ti nji qytet mâ të shëndetshëm se ai për né fëmijt? Atje nuk ka shkolla: atje nuk ka mësuesa: atje nuk ka libra: në atê qytet të bekuem nuk mësohet kurr. Të êjten nuk ka shkollë, dhe çdo javë ka gjashtë t'ejte dhe nji të djelë. Mendo, se pushimet e vjeshtës fillojnë me nji kallnduer dhe mbarojnë në fund të dhetorit. Ky âsht nji qytet që më pëlqen me të vertetë! Të këtilla duhet të jenë të gjitha vendet e qytetnueme!...

— Po si kalohen ditët në „Qytetin e lojnave"?

— Kalohen në lojna e argtime që vazhdojnë prej mëngjesi deri në mbramje. Në mbramje shkohet në shtrat, kurse të nesërmen fillojnë lojnat e argtimet përsëri. Si po të duket?

— Eë!... — bani Pinoku: dhe luejti kryet ngadalë sikur desht me thanë: „Kjo âsht nji jetë të cilën do ta bâjsha edhe unë me gjithë qejf!

— Pra a po vjen me mue? Po vjen apo jo? Vendos.

— Jo, jo, jo, e jo. Tashmâ i kam premtue Zanës sime të mirë m'u bâ nji djalë i mirë dhe duhet ta mbajë fjalën. Madjè, meqenëse dielli po perëndon, po të la e po iki shpejt në shtëpí. Pra lamtumirë e udha mbarë.

— Ku po ngutesh kaq fort?

— Në shtëpí. Zana ime e dashun don që të kthehem para se të erret.

— Prit edhe nja dy minuta.

— Do të vonohem shum.

— Vetëm nja dy minuta.

— E nëqoftëse më bërtet mandej Zana?

— Le të bërtasi. Mbassi të bërtasi mirë e mirë ka me pushue — tha ai Fitili i pahajr.

— E si do të ia bâjsh? Nisesh vetëm apo me shokë?

— Vetëm? Do të jemi mâ tepër se njiqind fëmij.

— Po si do të udhëtoni, në kambë, a?

— Në mesnatë do të kalojë këndej karroca, e cila do të na marri e të na çojë në ate qytet fatlum.

— Gjithshka do të jipsha, që të ishte tashti mesnatë!...

— Pse?

— Për të ju pá se si niseni të gjithë së bashku.

— Rri këtu edhe pak e do të shohish.

— Jo, jo: due të kthehem në shtëpí.

— Prit edhe nja dy minuta tjera.

— Edhe kështu e bana tepër gjatë. Zana do të bâhet me-rak për mue.

— E shkreta Zana! Ndoshta do të friksohet se do të hanë lakuriqat, a?

— Ani, përnjimend, — shtoi Pinoku — a je krejt i sigurtë se në atê qytet nuk ka kurrfarë shkolle?...

— As hije shkolle.

— As mësuesa?...

— Asnji për bé.

— Dhe nuk âsht njeriu i shtërnguem me nxanë?

— Kurr, kurr, kurr!

— Sa qytet i bukur!... — tha Pinoku tue ndie se po i shkonte goja lang. — Sa qytet i bukur! Nuk kam qenë kurr, por e marr me mend!...

— Pse nuk po vjen edhe ti?

— Asht e kotë të ma mbushish mendjen! Tashmâ ia kam dhanë fjalën Zanës sime të dashun që të bâhem nji djalë i arsyeshëm, dhe nuk due me i dalë fjale.

— Lamtumirë pra, m'u ban të fala shkollës, nxansave të gjimnazit!... edhe atyne të liceut, po i hase rrugës.

— Lamtumirë, Fitil: e të qoftë udha e mbarë, argtou e kujtoi ndonji herë miqt.

Si tha kështu, Pinoku bani nja dy hapa, por u ndal, iu këthye mikut e pyeti:

— A je krejt i sigurtë se në atê qytet të gjitha javët janë të përbame vetëm prej gjashtë t'ejtesh dhe nji të djele?

— Krejt i sigurtë.

— Po a je i sigurtë se pushimet fillojnë me nji kallnduer e mbarojnë në fund të dhetorit?

— Mâ se i sigurtë!

— Sa qytet i bukur! — përsëriti Pinoku, tue pshtye prej sikleti.

Mandej, tue marrë nji pamje të vendosun, shtoi përngutshëm dhe përzjarrt:

— Pra, tash përnjimend lamtumirë: e të qoftë rruga e mbarë.

— Lamtumirë.

— Po kur po niseni?

— Mbas dy orësh!

— Dam! Që nuk niseni mbrenda nji ore, do t'isha gati në gjendje me pritë.

— Po Zana?...

— Tashmâ u vonova!... dhe me u këthye në shtëpí nji orë mâ heret o nji orë mâ vonë âsht njisoj.

— I shkreti Pinok! Po nëqoftëse të bërtet Zana?

— S'kam shka me bâ! Le të më bërtasi. Mbassi të bërtasi

mirë e mirë do të pushojë.

Ndërkaq ishte bâ natë e terri kishte mbulue dhén, kur pà prit e pa kujtue vunë re se si prej së largu po lëviste nji farë drite... dhe ndigjuen kumbimin e zileve dhe jehonën aq të hollë dhe të zbehtë të njij burije, sa dukej si t'ishte zukatja e miskojave!

— Që ku janë! — bërtiti Fitili tue u çue në kambë.

— Kush âsht? — pyeti Pinoku me zâ të ultë.

— Karroca që po vjen me më marrë. Pra, a po vjen, po a jo?

— Po a thue përnjimend, — pyeti Pinoku se n'atê qytet fëmijt nuk janë të shtërnguem kurr me nxanë?

— Kurr, kurr, kurr!

— Sa qytet i bukur!... Sa qytet i bukur!... Sa qytet i bukur!...

XXXI

MBAS PESË MUEJSH ARGTIMI TË PAFRE, PINOKU PËR ÇUDI TË MADHE NDJEU SE SI PO I DELSHIN NJI PALË VESHË GOMARI, DHE BÂHET GOMAR ME BISHT E ME TË TANA

Mâ në fund karroca ia mërrini: dhe ia mërrijti pa bâ fijen e zhurmës, sepse rrotat e saja ishin të mbështjelluna me kalptyrë e me lecka.

E tërhiqshin nji varg prej 12 pendë gomarësh, të gjithë të nji madhsije por me qime në ngjyra të ndryshme.

Disa ishin ngjyrë hini, disa të bardhë, disa të murrmë, ngjyrë krype me biber, disa me vija-vija të kaltërta e të verdha.

Por gjâja mâ e çuditshme ishte kjo: se të dymbëdhetë pendët e gomarëve, do me thanë njizet e katër gomarë, në vend që t'ishin të mbathun si gjithë kafshët tërheqse e bartëse, kishin në kambë çizme njerzish prej lëkurës së lopës së bardhë.

Po drejtuesi i karrocës?...

Merrni me mend: nji shkurtabiq mâ i gjanë se i gjatë, i butë dhe i undyrshëm si nji e tundun tlyeni, me fëtyrë si molla, me nji gojë të vogël, e cila gjithmonë i rrinte në gaz, me nji zâ fare të hollë e ledhatues si të macës kur i përkdhelet zemrës së bardhë të zojës së shtëpís.

Gjithë fëmijt, porsa e shihshin, u hynte në zemër dhe vrapojshin se kush do të hypte i pari në karrocën e tij për me i çue në vendin me të gjitha të mirat e zotit, i cili njihej në hartën gjeografike shënue me emnin ngashnjyes „Qyteti i lojnave".

— Dhe për njimend, karoca ishte mbush plot e përplot me fëmij midis moshës 8 e 12 vjeçare, të grumbulluem njeni

mbi tjetrin si sardelet në kuti. Hiqnin keq tue ndejtë të ndrydhun, memzi mujshin me marrë frymë: por askush nuk bânte ah! Kërkush nuk ankohej. Ngushllimi se mbas pak orësh kishin me mërrijtë në qytetin, në të cilin nuk gjindeshin as libra, as shkolla, as mësuesa, i mbante aq të kënaqun dhe të durueshëm, sa që nuk e ndijshin as zorin as mundimin, as ûjën as etjen as lodhjen.

Porsa u ndal karroca, burreci iu drejtue Fitilit me njimijë ledhatime dhe me njimijë lëvizje të hajthëme dhe e pyeti me buzë në gaz:

— Më thuej more lum djali, a don me ardhë ti n'atë qytetin fatlum?

— Sigurisht që due me ardhë.

— Por ta dijsh mori zemër, se nuk ka vend mâ në karrocë. Si e sheh, âsht plot e përplot!...

— Shka me bâ — iu përgjegj Fitili. — Mbassi nuk paska vend mbrenda, unë do të jem i kënaqun të rrij në bigë të karrocës.

Dhe me nji të këcyme u hodh mbi bigë të karrocës.

— Po ti, moj loçka e zemrës?... — tha burreci tue iu drejtue me plot përkëdhelje Pinokut. — Si po ia ban ti? Po vjen me né apo po don me ndejë?...

— Unë po rri — u përgjegj Pinoku — Unë duhet të kthehem në shtëpí time: duhet të nxâ dhe duhet të bâhem ndera e shtëpisë, si bâjnë të gjithë fëmijt e hajrit.

— Tu priftë e mbara pra!

— Pinok — i tha atëherë Fitili. — Ndigjomë mue: eja me né se kemi me bâ kokrrën e qejfit.

— Jo, jo, jo!

— Eja me né se kemi me bâ kokrrën e qejfit, — bërtitën edhe katër zane të tjerë mbrenda karrocës.

— Eja me né se do bâjmë kokrrën e qejfit, — uluritën të gjithë së bashku nja njiqind zane mbrenda karrocës.

— Po nëqoftëse vij me ju, çka do të thotë Zana ime e bekueme? — tha kuklla që kish fillue me lëshue pê e m'u luhatë.

— Pse po bâhesh ti aq fort merak. Mendo se po shkojmë

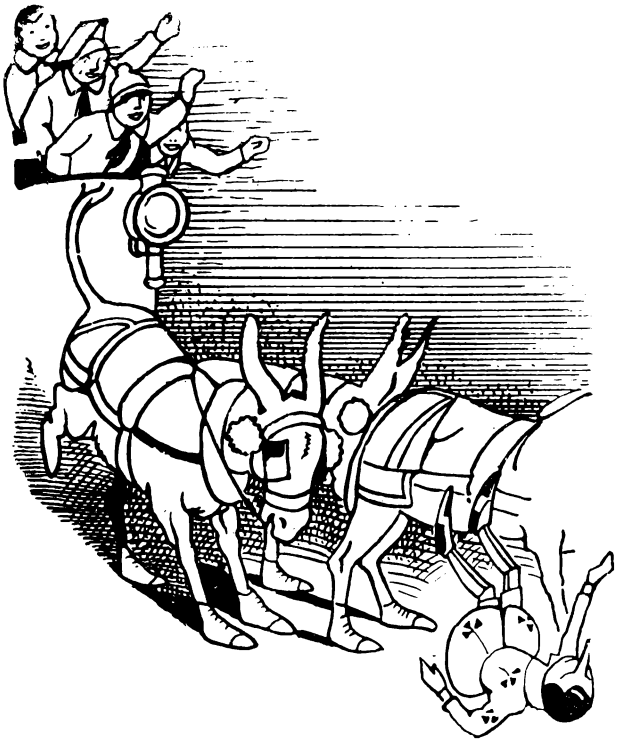

në nji qytet ku do të jemi zotni e me bâ kokrrën e qejfit prej mëngjesi deri në mbramje!

Pinoku nuk u përgjigj: por fshani nji herë, mandej edhe nji herë tjetër: mandej lëshoi edhe nji të fshame të tretë e mâ në fund tha:

— Më bani pak vend: po vij edhe unë!...

— Vendet janë të gjitha të zanuna — ia kthei burreci — por për me të tregue se sa fort të çmoj, po ta lëshoj vendin tim në pope.

— Po ju?

— Unë po e baj rrugën kambë.

— Jo, këtë gjâ unë me të vërtetë s'mund ta lejoj. Mâ mirë kisha me i hypë në shpinë ndonjenit prej këtyne gomarëve! — tha Pinoku.

E si tha ashtu bani, iu avit gomarit në të djathtë të pendës së parë dhe mori hov me i këcye në shpinë: Por kafsha, i ra me turi barkut dhe e hodhi me kambë përpjetë.

Merrni me mend gazin e pa njerëzishëm dhe të pamasë të atyne fëmijve që e panë me sy këtë skenë.

Por vetëm burreci nuk qeshej. Iu afrue njerëzishëm gomarit kryeneç dhe tue bâ se gjoja po e puth ia hangër me dhambë gjysën e veshit të djathtë.

Ndërkaqë Pinoku u ngreh në kambë i zemruem dhe me nji të këcyme iu hodh në shpinë gomarit të ngratë. E kaq bukur i këcej sa që fëmijt pushuen së qeshuni dhe filluen me bërtitë: „Rrnoftë Pinoku!" dhe me brohoritë e me i rrahë shuplakët aq fort sa s'kishte mbarim.

Kur që pà pritë e pà kujtue, gomari çoi të dy kambët e mbrapme dhe tue u dhanë vitheve me hov e hodhi rrakadyl të shkretin Pinok mû në midis të rrugës madhe/në nji grumbull zhuri.

Atëherë përsëri shpërthei gazi. Por burreci, në vend që të qeshi, u prek kaq fort në zemër për atë pulisht të pa nafaktë sa me nji të puthun ia hoq edhe gjysën e veshit tjetër. Mandej i tha kuklles:

— Hypi prap e mos ki hiç frigë. Kushedi se çka i ka këcye në krye këtij pulishti, por unë ia thash nja dy fjalë në vesh dhe shpesoj se tash ka marrë mend e âsht bâ mâ i arsyeshëm. —

Pinoku i hypi dhe karroca filloi të marri udhën. Por ndërsa pulishtat vrapojshin trok dhe karroca shkonte mbi guraleca të rrugës kryesore Pinokut iu duk se po ndjente nji za të shurdhtë, të cilin memzi e merrte vesht që i tha:

— I shkreti ti për mend! Deshte të bâhet simbas rradakes tande e tash ke me u pendue! —

Pinoku shikoi djathtas e majtas pak i habitun për të pá se në ç'anë vijshin këto fjalë; por nuk pá kurrkend: pulishtat

vrapojshin me të katra, karroca shkonte me vrap, fëmijt mbrenda flejshin, Fitili gërhatte si thi, ndërsa burreci, tue ndejë në pope të karrocës këndonte nëpër dhambë:

— Çdokush natën flenë
Veç unë s'mbylli sy kurr... —

Mbassi banë edhe nja gjysë kilometre rrugë, Pinoku ndjeu të njajtin za të hollë që i tha:

— Mbaje në mend, more budallë! Fëmijt të cilët braktisin mësimin dhe ua kthejnë shpinën librave, shkollës e mësuesve, për me u dhanë krejtësisht mbas lojnash e argtimesh, s'mund të mbarojnë ndryshe veçse me fatkeqsí!... E unë këtê e dij se kam sprova!... dhe mund ta them! do të vijë nji ditë që do të qajsh edhe ti, si po qaj unë sod... po atëherë do të jetë tepër vonë!... —

Mbas këtyne fjaleve, të shqyptueme me zâ të ultë. të cilat e friksuen mâ tepër se kurr, Pinoku këcei prej vitheve dhe shkoi e kapi gomarin për turini.

E merrni me mend se si u shtangue, kur vû re se pulishti i tij po qante... e qante taman si nji fëmi!

— Hej, zotni burrec — i bërtiti Pinoku të zotit të karrocës — a din se shka ka të re? Ky pulisht po qan.

— Le të qajë: ka për të qeshë kur të bâhet dhandër.

— A thue a mos e keni mësue edhe me folë?

— Jo: e kam mësue sa me nxjerrë ndonji fjalë mbassi ka kalue tri vjet rresht në shoqní me disa qêj të mësuem.

— E shkreta kafshë!...

— Hajde, hajde — tha burreci — mos të bjerrim kohë tue pá se si qan gomari. Hypi e vazhdojmë rrugën: nata âsht e ftoftë e rruga âsht e gjatë. —

Pinoku u bind pa i kundërshtue. Karroca vazhdoi rrugën: dhe në mëngjes, tue ague, mërrijtën shëndosh' e mirë në „Qytetin e lojnave".

Ky vend nuk i përngjante asnji vendi tjetër në botë. Populli i tij ishte i përbamë vetëm prej fëmijsh. Mâ të vjetrit kishin moshën katërmdhetë vjeçare; mâ të rijt porsa i kishin mbushë tetë vjetët. Në rrugë, gëzim, vikamë, poterë me t'i

qitë mend prej krés! Gjithë andej tuba fëmijsh të pahajr: disa luejnë me arra, disa me rrasa, disa me top, disa vrapojnë me bicikleta, disa me kuaj druni: disa luejshin maca-mini, të tjerët u shkojshin mbrapa: disa të veshun si karagjoza përbijshin kalptyrën e ndezun flakë: disa recitojshin, disa këndojshin, disa këcejshin laradash, disa argtoheshin tue ecë me duer

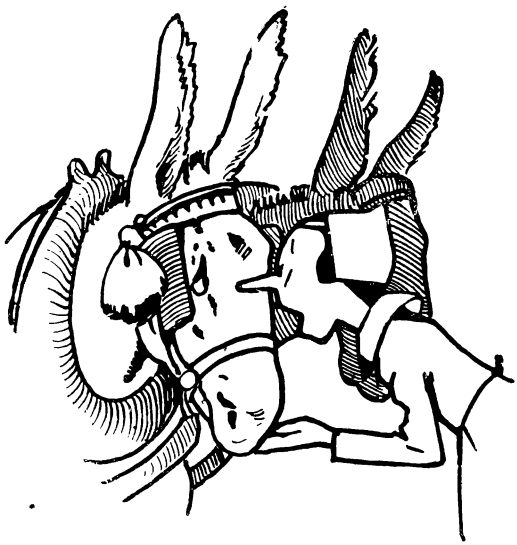

e me kambë përpjetë; disa vrapojshin me rreth përpara, ndokush kalonte i veshun si gjeneral me përkrenare letre e me shpatë kartoni: dikush qeshte, dikush bërtitte, dikush thërrite, dikush i rrahte shuplakat, dikush fishkllonte, dikush bânte si pula kur kokorisë me bâ voe: me nji fjalë kaq shum poterë e madhe kaq pshtjellim, kaq zhurmë sa me të shtërngue me futë pamuk në veshë për mos me mbetë shurdhan. Në të gjitha sheshet shiheshin theatra të vogëla, plot me fëmij prej mëngjesit deri në mbramje, dhe në të gjitha muret e shtëpijave

mund të lexoheshin këso fjalësh të bukura të shkrueme më qymyr: *Rrnofshin lojat!* (në vend *lojnat); nuk i duem mâ skodhat* (në vend *nuk duem mâ shkollat); post Arit Me Tika* (në vend *posht arithmetika*) e të tjera xhevahire të këtilla.

Pinoku, Fitili dhe të gjithë fëmijt e tjerë që kishin bâ udhëtimin me shkurtabiqin, porsa vûnë kambën në qytet, u përzinë me nji herë midis rrëmujës mâ të madhe, dhe mbrenda pak çastesh, si mund të kuptohet lehtë u banë miq me të gjithë. Kush mund t'ishte mâ i lumtun, kush mund t'ishte mâ i kënaqun se ata?

Në shëtitjet dhe në argtimet e ndryshëme të papushim orët, ditët, javët kalojshin si vetima.

— Ah, se ç'jetë e bukur! — thonte Pinoku sa herë që e takonte rastësisht Fitilin.

— E shef pra që kisha arsye?... ia pritte Fitili. — Dhe kur mendon njeriu se ti nuk dojshe me ardhë! Dhe kur mendon se t'ishte mbushë mendja që të kthehesh në shtëpí te Zana jote, me humbë kohë tue nxanë!... Nëse tash ke shpëtue prej librave e shkollës së mërzitshëme, duhet të ma dijsh për nder mue, këshillave të mija, kujdesit tim, a nuk âsht kështu? Vetëm miqt e vertetë bâjnë këso ndere të madhe.

— Asht e vertetë Fitil! Ty duhet me ta dijtë për nder që jam sot nji fëmi me të vertetë i kënaqun. A din se çka më ka pasë thanë mësuesi për ty? Gjithmonë më thonte: „Mos u shoqno me atë Fitilin e pahajr, sepse âsht nji shok i keq e nuk mund të këshillojë tjetër veçse për të zezë tanden!"

— I shkreti mësues, shtoi Fitili tue luejtë kryet. — Unë e dij mirëfillit se më kishte marrë maraz dhe se zbavitej gjithmonë tue folë keq për mue, por unë jam bujar, dhe ja fal!

— Shpirtmadh! — tha Pinoku tue e përqafue mikun me gjithë zemër dhe tue e puthë midis të dy syve.

Kështu kaluen pesë muej që zgjatte kjo jetë e lumtun lojnash e argtimesh për çdo ditë të lum, pa marrë kurr me sy libër, as shkollë, kur nji ditë Pinoku, kur u zgjue prej gjumi, mbet fort keq i habitun, gjâ që e bani me u mërzitë përnjimend.

XXXII

PINOKUT I DALIN NJI PALË VESHË GOMARI, MANDEJ BAHET PËRNJIMEND GOMAR E FILLON ME GARRITË.

E çfarë e pàpritun qè?

— Po ua them unë, lexuesa të mij të vogjël: habitja qè se Pinoku, kur u zgjue, ndjeu atê nevojën e natyrshëme me e krue kryet; mirëpo kur po kruhej vuni re...

A mund të ia qëlloni pak se çka vuni re?

Për habin e tij mâ të madh vuni re se veshët iu kishin rritë mâ se nji pllambë.

Ju e dini se kuklla qysh se kishte le, kishte pasë veshët e vocërr, fare të vocërr: aq të vocërr sa që pà durbi mos me mujtë e me i pá! Merrni me mend pra si u shtangue kur vuni re se veshët e tij gjatë natës ishin zgjatë aq shum sa dukeshin si dy fshesa.

Shkoi shpejt me kërkue nji pasqyrë, për me pá: por mbassi nuk gjeti pasqyrë, mbushi nji kofë me ujë dhe hodhi në legenin ku lante syt, dhe tue u pá në tê vuni re atê që nuk kishte dëshirue me pá kurr: pau, pra, fëtyrën e tij zbukurue me nji palë veshë të mrekullueshëm gomari.

Po ua lamë juve që ta merrni me mend dhimbjen, turpin dhe dëshpërimin e të ngratit Pinok!

Filloi me qá, me bërtitë me i ra murit me krye: por sa mâ tepër që dëshpërohej aq mâ tepër i rriteshin veshët dhe i baheshin me qime në maje.

Zhurma e asaj potere të fortë bani që të futet në dhomë nji Minushë e bukur, që banonte nji kat mâ nalt, dhe që, kur pa kukllën sesi ishte mërzitë, e pyeti me kujdes:

— Shka ke, fqiu im i dashun?

— Jam sëmundë, Minusha ime, shum sëmundë... e jam sëmundë prej nji sëmundje që po ma shtie frigën! A merr vesht ti në punën e damarit?

— Pakëz.

— Prekma pra pak damarin a thue mos kam ethe. —

— Minusha çoi kthapën e djathtë përpara: dhe mbassi e vuni në dellin e dorës së Pinokut, tha tue fshâ:

— Miku im, më vjen shum keq që duhet të të kallxoj nji lajm të keq!...

— Çfarë lajmi?

— Ti ke nji palë ethe të mëdha e të këqija!...

— Çfarë ethe do të jenëkëto?

— Janë ethe gomari.

— Nuk kuptoj se shka janë këto ethe!... — u përgjegj kuklla e cila kish marrë vesh mirëfilli.

— Atëherë do ta spjegoj unë, — tha Minusha. — Ta dijsh pra se mbrenda dy tri orësh, ti nuk do të jesh mâ nji kukëll, as nji fëmi...

— E çka do të jem?

— Mbas dy-tri orësh ti do të bâhesh nji gomar i vërvertetë, si janë ata që ngrehin karrocat ose bajnë lakna dhe sallatë në treg.

— Ah i shkreti unë! i shkreti unë! — bërtiti Pinoku tue i kapë me duert që të dy veshët dhe tue i ngrehë me dëshpërim pa kurfarë mëshire, sikur t'ishin veshët e tjetër kujt.

— More loc i dashun — vazhdoi Minusha që ta ngushlloi, — ç'ka me bâ? Tashmâ kështu âsht shkrue. Tashmâ âsht e shkueme në dekretet e dijenís se të gjithë ata fëmij demela të cilëve u mërziten librat. shkolla dhe mësuesit, të cilët i kalojnë ditët në lojna, argtime e zbavitje, heret a vonë mbarojnë tue u shndërrue në pulishta.

— A me të vertetë kështu âsht? — pyeti kuklla me dënesë.

— Pikërisht kështu! dhe tash vajtimi âsht i kotë. Asht dashtë me mendue mâ parë!

— Por faji nuk âsht i imi; Besomë Minushë, i gjithë faji âsht i Fitilit!...

— Po kush âsht ai Fitili?

— Nji shok i im i shkollës! Unë deshta m'u këthye në shtëpí; unë desha të jem i ndigjueshëm; unë desha me vazhdue mësimet dhe mû bâ i hajrit... por Fitili më tha:

„Pse çan kryet tue nxanë? pse don me shkue në shkollë? eja mâ mirë me mue në Qyetin e lojnave: atje nuk do të mësojmë mâ: atje do të argëtohemi prej mëngjesi deri në mbramje dhe do të jemi gjithmonë të gëzueshëm".

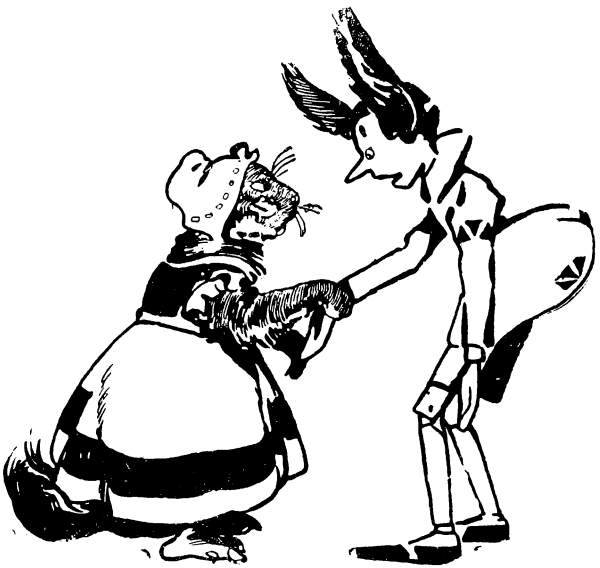

— Po pse ia ndigjove këshillën këtij miku të rrejshëm? Këtij shoku të keq?

— Pse?... Sepse moj Minusha ime, unë jam nji kukëll pa mend... e pa zemër. Ah, sikur të kisha nji copëz zemre, nuk do ta kisha braktisë kurr Zanën e mirë, e cila më donte fort

si nji nanë dhe e cila ka bâ shum për mue!... dhe tash nuk do t'isha mâ nji kukëll... por do t'isha nji fëmí i mirë, si shum të tjerë! ah!... Në bâfsha me e hasë kund Fitilin medet për tê! Kisha me la leshë në tê!...

Dhe u mat me dalë. Por kur erdhi te dera, i ra ndërmend se i kishte veshët e gomarit, dhe tue i ardhë turp me dalë kështu përjashta, e dini se çka trilloi?... Mori nji kësulë të madhe pamuku dhe e vuni në krye e e rrasi deri në maje të hundës.

Mandej duel: dhe u vû me e kërkue gjithkund Fitilin. E kërkoi nëpër rrugë, nëpër sheshe, nëpër theatro, në çdo vend: po nuk e gjeti. Pyeti për tê kêndo që takonte rrugës, por kurrkush nuk e kishte pá.

Atëherë shkoi me e kërkue në shtëpí: dhe kur mërrini te dera trokiti.

— Kush âsht — pyeti Fitili nga mbrendë.

— Unë jam! — u përgjegj Pinoku.

— Prit pak se po ta hapi. —

Mbas nja nji gjysë ore dera u hap: po merrni me mend se sa u habit Pinoku kur pá tue u futë në dhomë, se edhe miku i tij Fitili kishte nji kësulë të madhe pamuku në krye, e cila i mërrinte deri në maje të hundës.

Kur e pá me këte kësulë, Pinoku dishka u ngushllue dhe mendoi menjiherë me vetëvehte:

— Mos vuen miku prej të njajtës sëmundje që vuej edhe unë! Mos të ketë edhe ai ethet e gomarit?... —

Dhe tue u shti se nuk kishte vû re kurrgjâ e pyeti me buzë në gaz:

— Si je, Fitili im i dashun?

— Shum mirë: si mini në shekë të djathit?

— A e ke bash përnjimend?

— E pse me të rrejtë?

— Më fal, lum miku, po atëherë pse mban në krye këtê kësulë pambuku, që t'i paska mbulue krejt veshët?

— Më ka urdhënue mjeku, sepse e kam vra gjûnin. Po ti, lum Pinoku, pse e ban këte kësulë pambuku rrasun deri në hundë?

— Më ka urdhënue mjeku sepse m'âsht gërvishtë kamba.

— Oo, i shkreti Pinok!...

— Oo, i shkreti Fitil!...

Mbas këtyne fjalëve mbretnoi nji heshtje bukur do kohë, gjatë se cilës, që të dy miqt nuk banë tjetër veçse shikuen shoqi-shoqin me qestí.[1]).

Mâ në fund Pinoku me nji zâ t'ambël e të hollë i tha shokut të vet:

— M'a hiq nji merak, lum Fitili; a ke pasë ndonjiherë sëmundje veshës?

— Kurr!... Po ti?

— Kurr! Porse, qysh se sot në mengjes njeni vesh âsht tue më dhimbtë fortë.

— Besa, edhe mue po ashtu.

— Edhe ty?... Po cili vesh âsht tue të dhimbtë?

— Që të dy. E ty?

— Që të dy. Mos të jetë e njajta sëmundje?

— Kam frigë se po.

— A po më ndigjon dishka, Fitil?

— Fol! Me gjithë qejf.

— A po m'i kallxon veshët e tu?

— Pse jo? Po mâ përpara due me t'i pá të tut, lum Pinoku.

— Jo: po i pari të m'i kallxojsh ti.

— Jo, more loc! Përpara ti, e mandej unë!

— Animirë, — tha atëherë kuklla — po bijmë në godí si dy miq të mirë.

— Ta marrim vesht godín.

— Po i heqim kësulat që të dy në të njajtën kohë: a pranon?

— Pranoj. —

Dhe Pinoku filloi me numrue me zâ të naltë:

— Nji! Dy! Tre!

Me të thanë **tre!** që të dy fëmijt kapën kësulat e veta që kishin mbi krye e i fërfllуen përpjetë.

E atëherë ndodhi dishka që mos me mujtë me e zanë besë sikur të mos ishte e vërtetë. Nodhi që Pinoku e Fitili, kur panë

[1]) qestí — tallje, qejnim — shën. i përkth.

se i kishte gjetë e njajta e zezë, në vend që me mbetë të zymtë e të molisun, ia bâjshin me sy njeni tjetrit tue tregue me gisht veshët e rritun tej masës, dhe mbas mahinash të ndryshme përfunduen tue ia shkrepë njij gazi të lezetshëm.

Dhe qesh, e qesh, e qesh sa u desht ta mbajshin barkun me dorë: dhe kur ishin tue ia dhanë së qeshmes mâ të kandshëme, Fitili pa prit e pa kujtue, filloi me u kalamendë e me iu ndrrue fëtyra, dhe i tha mikut:

— Ndihmë, ndihmë, Pinok!

— Shka ke?

— Kuku, nuk po mundem mâ me qëndrue drejt në kambë.

— Nuk po mundem as unë mâ — bërtiti Pinoku tue qa e tue u marrë kambësh.

Dhe ndërsa po thojshin kështu, u lëshuen që të dy për tokë, e tue ecë kambadoras, filluen me u sjellë dhe me ngarendë nëpër dhomë. Dhe ndërsa ngitshin duert e tyne u shndëruen në thundra, kurse fëtyrat e tyne në turij, dhe shpina e tyne u mbush me qime ngjyrë hini, me vija të zeza.

Por çasti mâ i vështirë për këta dy fatzezë a e dini se kur që? Çasti mâ i vështirë e mâ poshtnues që atëherë kur ndien se po u dilte bishti nga mbrapa. Kaplue atëherë prej turpit e dhimbjeve, deshtën me pá e me u ankue për fatin e tyne.

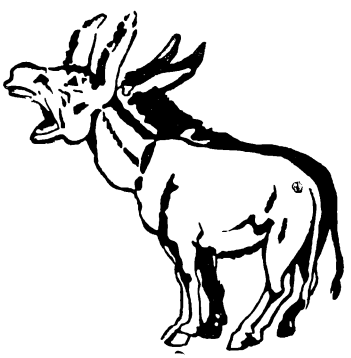

Por nuk ia mërrijtën! Në vend të dënesës dhe ankesës, nxirrshin prej gojës së tyne garritje gomarësh: dhe tue garritë kumbeshëm, bâjshin që të dy në nji zâ: i-â, i-â, i-â.

Në këtê çast dikush troklloi në derë, dhe nji zâ u ndie nga jashtë:

— Hapni! Jam burreci, drejtuesi i karrocës që u kam prû në këtê qytet. Hapni shpejt, se kuku për ju! —

XXXIII

MBASSI PINOKU U BA KAMB' E KRYE GOMAR, QITET ME SHITË DHE E BLEN DREJTORI I NJIJ SHOQNIJE KARAGJOZASH PËR TA MËSUE ME KËCYE E ME KAPËRCYE RRATHËT; POR NJI NATË THEN KAMBËN E MANDEJ E BLEN TJETËRKUSH PËR ME BA, ME LËKURËN E TIJ, NJI TUPAN.

Tue pá se dera nuk po hapej, Burreci e shpërthei me nji goditje — jashtëzakonisht të fortë: dhe mbassi hyni në dhomë iu suell Pinokut dhe Fitilit me buzë në gaz si e kish zakonin:

— Ju lumtë djelmosha! Keni garritë për bukurí, dhe unë ju njofta në zâ. Prandej që ku ia mërrina. —

Kur ndigjuen këto fjalë pulishtat u banë të zymtë, varen kryet, varen vesht dhe futën bishtin ndër kambë.

Në fillim Burreci i lëmoi, i përkëdheli dhe i morri me të mirë, mandej nxuerr nji kashagí e i kashagiti mirë e mirë e i bani si pasqyrë, u vuni kapistrën dhe i çoi në treg me shpresë që t'i shesi e të nxjerri ndonji fitim.

Dhe përnjimend blesát nuk që nevoja me i pritë shum.

Fitilin e bleu nji katundar, të cilit nji ditë má parë i kishte cofë gomari, kurse Pinokun e bleu Drejtori i njij shoqnije karagjozash e pelivanësh litari, i cili i bleu me i mësue që të këcejnë e të luejnë me kafshët e tjera të shoqnís.

E tash a e muerët vesht, lexuesit e mij të dashun se cili ishte zanati që bante Burreci? Ky përbindsh faqezí, që kishte nji fëtyrë të mirë e t'ambël, shkonte herë mbas here me karrocë me u endë nëpër botë: rrugës, me premtime e ledhatime ngashnjente fëmijt e pavullnet, të cilëve u ishin mërzitë librat dhe shkolla: dhe mbassi i ngarkonte në karrocën e tij, i çonte

në „Qytetin e lojnavet" që ta kalojshin të gjithë kohën në lojna, në poterë e n'argtime. E kur këta fëmij të mashtruem, nga që luejshin pajada e nuk merrshin kurrgjâ me nxanë, bâheshin tamam gomarë, atëherë tanë gëzim e kënaqsí bâhej i zoti tyne dhe i qitte me i shitë në pánaire ose në tregje. E kështu, mbrenda pak vjetësh kishte fitue nji grumbull paresh dhe ishte bâ miljoner.

Se si u bâ puna e Fitilit nuk e di: di vetëm se Pinokut qysh në fillim i ra me bâ jetë të vështirë e të mundimshëme.

Kur e futën në ahër, pronari i rij ia mbushi grazhdin me kashtë: por Pinoku, mbassi e kërkoi nji kafshatë, menjiherë e pshtyni.

Atëherë, i zoti, tue i murmurue, ia mbushi grazhdin me sanë, por as sana nuk i pëlqente.

— Ah nuk po të pëlqen as sana, a? — i bërtiti i zoti me zemrim. — Hajt se po ta kallxoj qejfin unë, more pulisht bukurosh, n'e paç kryet e fort, tash pa ta zbus unë! . . .

Dhe për qortim i ra mirë me kamxhik kambëve.

Prej dhimbjes së madhe Pinoku filloi me qá e me garritë, dhe tue garritë bante:

Î-â, i-â, i-â kashtën s'ma bluen stomaku!...

— Atëherë ha sanë! — i tha i zoti, i cili e kuptonte fare mirë gjuhën e gomarëve.

— I-â, i-â, i-â prej sanës më dhemb barku!...

— Mos don që nji gomar si ti ta ushqej me pula të pjekuna e me mish kaponi? — shtoi i zoti tue u zemrue gjithnji e mâ tepër dhe tue ia dhanë edhe nji kamxhik tjetër.

Mbassi i ra për të dytën herë Pinoku mendoi mâ mirë me ndejë i qetë dhe nuk e çeli gojën mâ.

Ndërkaq i zoti e mbylli ahrin dhe Pinoku mbeti vetëm: dhe mbassi kishin kalue shum orë që nuk kishte hangër fare, filloi me e hapë gojën prej ûjes së madhe. Dhe hapte sa nji furrë.

Tekembramja, tue mos gjetë tjetër gjâ në grazhd, u shtrëngue që të përpiqet me përçapë pak bar: dhe mbassi e përçapi mirë e mirë, mbylli syt e e kapërdini.

— Kjo sanë nuk qenka e keqe; — tha mandej me vetëvehte — por shum mâ mirë do të ishte sikur të kisha vazhdue mësimet!... Tash në vend të sanës do të kisha hangër nji copë bukë të fresktë dhe nji thelë të mirë sallame!... Po shka me bâ!...

Të nesërmen, kur u zgjue, kërkoi me të shpejtë në grazhd edhe pak sanë; por nuk gjeti asnji fije, sepse e kish hangër për gjatë gjithë natës. Atëherë mori nji kafshatë kashtë: por ndërsa e përtypte iu desht me vû re se shija e kashtës së rrahun nuk i përngjante aspak as pilafit si gatuhet në Milano, as makaronave si gatuhen në Napoli.

— Por durim! — tha tue vazhdue përtypjen. — Le t'u shërbejë të paktën fatkeqsija ime si mësim gjith atyne fëmijve të pandigjueshëm që nuk kanë vullnet për me nxanë në shkollë. Por durim, durim!

— Tash po ta kallxoj unë durimin! — bërtiti i zoti tue u futë n'atê çast në ahër. — Mos po kujtoni, more lum gomari, se të kam blé vetëm me të dhanë me pí e me hangër? Unë të kam blé për punë e që të më nxjerrish në fitim shum pare. Ngreu, pra, e banu i vyeshëm! Eja me mue në Cirkus, dhe atje kam me të mësue me kapërcye rathët dhe me thye fuçija prej

letre me krye, me luejtë valcer dhe polka, me qëndrue thik në kambë të mbrame.

I shkreti Pinok, deshti s'deshti, u shtrëngue me mësue gjitha këto gjana të bukura; por për me i mësue iu deshtën tre muej mësimi, dhe shum kamxhika ia çuen lëkurën kakujë.

Mâ në fund erdhi dita në të cilën i zoti mujti me lajmrue:

ÇFAQJE MADHESHTORE
E JASHTZAKONSHME

sonte

do te bahen kecime te zakonshme dhe ushtrime

INTERESANTE, TE CILAT I LUEJNE TE GJITHË ARTISTAT DHE KUAJT E DY GJINIVE TË SHOQNIS

E per ma"teper

do te paraqitet per here te pare

i famshmi

PULISHT PINOKU

i quejtun

YLLI I VALLEVE

THEATRI DO TË NDRIÇOHET SI DITËN PËR DIELL.

Si mund ta merrni me mend, atë mbramje, nji orë përpara se të fillonte çfaqja, theatri ishte mbushë plot e përplot.

Nuk mund të gjindej mâ asnji kulltuk, asnji vend i mirë, asnji llozhë, edhe sikur ta paguejshe me flori.

Vendet shkallë- shkallë, që ishin për ulje, ishin mbushë me fëmijë vajza e djem të çdo moshe të cilët përvloheshin prej

dëshirës së madhe për të pá se si vallzon i famshmi Pinok Pulishti.

Kur mori fund pjesa e parë e programit të çfaqjes, Drejtori i shoqnís, veshë me setër të zezë, me pantalona të bardhë e të ngjeshuna mirë për kofshë e me çizme që i mërrijshin përmbi gjû iu paraqit publikut të madh, përuli kryet deri në tokë në shêj nderimi, dhe me shum madhështi shqiptoi këtê fjalim pa bishte e pa krye:

„ I ndershmi publik, zotni e zoja!

I nënshkruemi i përvujtun tue qenë në kalim nëpër këtê qytet të lavdishëm metropolitan, kam dashtë që të kem nderin dhe kënaqsín që këtij publiku inteligjent e aristokát t'i paraqes pulishtin e lavdishëm, i cili tashmâ ka pasë nderin me këcye para Madhnisë së Tij Perandorit të gjithë Oborreve mbretnore t'Evropës.

„Ju falem nderit, për pranín tuej trimnuese dhe ju falem nderrit për kujdesin!"

Ky fjalim u përcuell me shum të qeshuna e duer — trokitje: por duer trokitjet u dyfishuen dhe bâheshin si nji farë uragani, kur midis cirkusit u paraqit pulishti Pinok. Ai ishte i veshun kam'e krye si në ditë kremtimi. Kishte nji frê me lëkurë të shkëlqyeshëme, me pulla prej latoni; dy lule kamelje të bardha në veshë: krifet të ndame tufa-tufa e të bame kaçurela, të lidhuna me fjonga mëndafshi të kuq; nji brez i madh ngjyrë ari e argjenti për nën barkëse, e bishtin krejt stolisë e thurë me shirita kadife ngjyrë vjollce dhe të kaltërt. Me pak fjalë, ishte nji pulisht që me të pasë andja me e pá.

Drejtori, tue ia paraqitë publikut, shtoi edhe këto fjalë:

„Ndigjuesa të mij të ndershëm! Nuk po due të shpif për vështirsít e mëdha që m'âsht dashtë me i përballue për me e bâ që të marri vesh dhe të zbutet këtê kafshë sisore, ndërsa kullotte lirisht prej mali në mal e prej fushe në fushë në brezin e zjarrtë. Shikoni, ju lutem, sa energjí ka kjo bishë në syt e saj, meqenëse të gjitha masat ishin të kota që ta mësoj me jetue si të gjitha kafshët tjera katërkambëshe e shtëpijake, m'âsht dashtë herë mbas here me përdorë fjalën e kandshme të kamxhikut. Por çdo njerëzí e imja në vend që të ma sigurojë bindjen e ti, ia ka prishë shpirtin edhe mâ tepër. Mirëpo unë

tue ndjekë sistemin e Gallës, gjeta në rradaken e tij nji bërthamë të vogël ashti, të cilën Fakulteti i mjeksí e njofti si rrâjën përtrîse të flokëve dhe të valles pririke. Për këtê arsye deshta me e ushtrue në valle si edhe në këcime relative të rathëve të fuqive të mbulueme me letër. Adhuroni dhe çmoni! Mirëpo përpara se të ndahem prej jush, më lejoni, o zotní, që të ju ftoj për nesër në nji çfaqje të ditës që do të bâhet në mbramje: po në rast se koha e keqe mund të na kërcnojë me shi, atëherë çfaqja në vend të nesërmen në mbramje do të shtyhet për në mëngjes, në orën 11 të para ditës mbasdite."

Dhe këtu drejtori bani nji përulje tjetër të thellë: mandej tue iu drejtue Pinokut i tha:

— Qëndro Pinok!... Përpara se të filloni ushtrimet e jueja, përshëndetni këte publik të ndershëm, zotnit zonjat dhe fëmijt! —

Pinoku, i ndëgjueshëm, u ul në dy gjûjt e kambëve të para deri në tokë dhe qëndroi kështu deri sa Drejtori tue fishkëllue me kamxhik i bërtiti:

— Ec! —

Atëherë pulishti u ngrit në të katër kambët dhe filloi të sillet nëpër cirkus tue ecë gjithnji me hap të lirë.

Mbas pak kohe drejtori i bërtiti:

— Trok! — dhe Pinoku tue iu bindë urdhnit, nisi me ecë trok.

— Galop! — dhe Pinoku ia dha vrapit.

— Vrap! — dhe Pinoku u lëshue në pikë të vrapit. Por ndërsa vraponte si nji àt i mirë, Drejtori tue ngritë dorën përpjetë, ia dha nji të krisme revolveri.

N'atê të qitme, Pinoku tue u shtie gjoja i varruem, ra lmuç midis cirkusit, sikur me dhanë shpirt përnjimend.

Tue u ngritë në kambë, në nji breshën duertrokitjesh e brohorinash të cilat mërrijshin në kupë të qiellit, iu dha me çue kryet përpjetë dhe me shikue... dhe tue shikue, vuni ré në nji llozhë nji zojë fort të hijshëme, e cila kishte në qafë nji gjerdan të trashë ari, prej të cilit varej nji medalje e madhe. Në medalje ishte e pikturueme fëtyra e nji kuklle.

— Ajo fëtyrë âsht fëtyra ime!... ajo zojë âsht Zana! — tha me vetëvehte Pinoku, tue e njoftë menjiherë: dhe tue mos mujtë me e mbajtë vehten prej gazmendit të madh, u mundue me bërtitë:

— Oh, moj Zana ime! Oh moj Zana ime! —

Por, në vend të këtyne fjalëve i duel prej goje nji garritje e zgjatueme dhe e kumbueshme, sa që i bani me shpërthye të gjith ndigjuesit në gaz, e sidomos të gjithë fëmijt që gjindeshin në theatër.

Atëherë Drejtori për me e qortue dhe për me e bâ me kuptue se nuk âsht punë e njerzishme me garritë përpara publikut, i ra hundës me dorëz të kamxhikut.

I shkreti pulisht e nxuer gjuhën jasht sa nji pllambë dhe filloi me lëpí hundën të paktën nja pesë minuta, tue besue ndoshta se kështu do ta lehtësonte dhimbjen që ndjente.

Por sa i madh që dëshprimi i tij kur çoi kryet për të dytën herë e pá se llozha ishte bosh dhe se zana ishte zhdukë!...

E ndjente vehten si tue hjekë shpirt: sytë iu mbushën me lot dhe filloi me qá me sa mujte. Mirëpo askush nuk e vuni re

këtê, e aq mâ pak Drejtori, i cili, përkundrazi tue fishkllue me kamxhik bërtiti:

— Hajde, Pinok! Tash le të shohin këta zotnij se me sa shkathtësi din me i kapërcye rathët. —

Pinoku u orvat nja dy tri herë: por posa mërrinte përpara rethit, në vend që të përshkohej tue e kapërcye, kalonte nën 'të, pa ça fort kryet. Mâ në fund u hodh dhe u përshkue në për reth: por fatkeqsisht kambët e mbrapsme i mbeten të ngatrrueme në reth: për të cilën arsye ra në tokë në anën tjetër si nji thes.

Kur u ngrit, shkeponte dhe memzi mujti me u kthye n'ahër.

— Le të dali Pinoku! Duem pulishtin! le të dali pulishti! — bërtitshin fëmijt prej platés, të prekun prej këtij rasti të trishtueshëm.

Por pulishti atê natë nuk u duk mâ.

Të nesërmen veterinari, do me thanë mjeku i kafshëve, kur e vizitoi, deklaroi se kishte mbetë i çalët për gjithë jetën.

Atëherë drejtori i tha seizit:

— Si thue ti, çka të bâj me gomar të çalë? Sa të më hajë bukë badihava mâ mirë me e qitë në pazar me e shitë. —

Kur mërrijtën në treg, gjetën menjiherë blesin, i cili pyeti seizin:

— Sa kërkon për këte pulisht të çalë?

— Njizet lira.

— Po të jap dhetë pare. Mos mendo se e marr për me më bâ shërbim: e blej vetëm për lëkurën e tij. Po shoh se ka lekurën shum të fortë, dhe me lëkurën e tij due me bâ nji tupan për muzikën e katundit tim.

Fëmij, po ju la juve vetë të mendoni se çfarë kënaqsije të bukur ka ndie Pinoku, kur muerr vesh se qenka caktue të bâhet tupan!

Me siguri, âsht, se blesi posa i pagoi njizet pare, e muer pulishtin dhe e çoi në nji shkamb të madh që gjindej në breg të detit, ja lidhi me konop nji gur në qafë e mandej edhe kambën, dhe befas e shtyni n'uj.

Pinoku, prej peshës që kishte në qafë, për njiheri sharroi; kurse blesi, tue mbajtë fort konopin në dorë, u ungj në shkamb për me pritë që pulishti të mbytet e ai mandej t'ja rjepi lëkurën.

XXXIV

PINOKUN E QITUN NË DET E HANË PESHQIT E BAHET PËRSËRI KUKËLL SI PËRPARA; POR NDËRSA NOTON PËR TË SHPËTUE, E KAPËRDIN NJI PESHKAQEN I TMERRSHËM

Mbas nj'a njizet minutash që gjindej pulishti nën ujë. blesi, tue folë me vetëvehte tha:

— Tashmâ i shkreti pulishti im i çalë do të jetë mbytë krejtësisht. Ta nxjerrim pra dhe ta bajmë nji tupan të mirë me lëkurën e tij.

Dhe filloi me tërheqë litarin, me të cilin e kishte lidhë për njanën kambë: tërhiq, tërhiq, e tërhiq dhe mâ në fund pá se në sipërfaqen e ujit u duk... qëllonja se shka? Në vend të pulishtit të ngordhun pau se kish dalë në sipërfaqen e ujit nji kukëll e gjallë e cila përpëlitej si nji ngjalë.

Tue pa atê kukëll druni, i shkreti njeri kujtoi se po shifte andërr dhe mbeti fare i hutuem, me gojë haptë dhe sy jasht të zgurdulluem.

Si erdhi dishka në vehte tha tue vajtue e tue iu marrë goja:

— Po pulishti që hodha në det ku âsht?...

— Unë jam ai pulishti! — u përgjegj kukëlla, tue qeshë.

— Ti?

— Unë.

— Ah, faqezi! A mos kujton se mund të tallesh me mue?

— Me u tallë me ju? Përkundrazi, more zotni: unë po ju flas me gjithë mend.

— Po si âsht e mundun, ti qi para pak kohe ishe nji pulisht, tash, tue ndejë në ujë, u bane nji kukëll druni?...

— Do të jetë efekti i ujit të detit. Deti ban këso lojnash

— Ki mendjen, kukëll, ki mendjen!... Mos mendo se mund të zbavitesh tue luejtë me mue. Vaj halli për ty po të qe se humbi durimin!

— Animirë, pra, zotní,: a doni me dijtë ndodhín time të vërtetë? Ma zgjidhni këtê kambë dhe po ua tregoj. —

Ky blesi i pá të keq e sylesh kureshtës për me dijtë ndodhín e vertetë, ia zgjidhi menjiherë nynin litarit, që e mbante të lidhun: e atëherë Pinoku, tue qenë i lirë si zogu në qiell, filloi me i thanë këto fjalë:

— Ta dini pra se dikur unë kam qenë nji kukëll druni si jam tash: e isha gati-gati tue u bâ nji fëmi si janë shumë fëmij të tjerë në botë: sikur për shkak të vullnetit tim të dobtë për mësim e për me i ndëgjue shokët e këqij, të mos kisha braktisë shtëpín dhe nji ditë prej ditësh, kur u zgjova e gjeta vehten të shndërrueme në gomar me veshë kaq të mëdhej... me me bisht kaq të gjatë!... Çfarë turpi që ka qenë ky për mue!... Nji turp, i dashun zotní, se mos ia lëshoft zoti në krye as Shën Ndout as juve. Më çuen në pazarin e gomarëve, dhe atje më bleu drejtori i njij shoqnije të cirkusit, të cilit i ishte mbushë mendja që mue të më bante nji vallzues dhe kërcimtar të famshëm rathësh; por nji mbramje gjatë çfaqjes, bana në theatër nji këcim të keq, dhe mbeta i çalë në të dy kambët. Atëherë drejtori tue mos dijtë se shka me bâ me nji gomar çalaman, më çoi për të më shitë e ju më patët blé!

— Fatkeqsisht! Dhe kam pague për ty njizetë pare. E tash kush do të m'i këthejë mue të mjerit njizet pare?

— Po pse më bletë? Ju më keni ble që të bani tupan me lëkurën time!... Të bani tupan!...

— Fatkeqsisht! E tash ku kam me gjetë lëkurë tjetër?...

— Mos u dëshpëroni, zotni? Gomar ka sa të duesh në këtê botë!

— Më thuej more i pahajr: po ndodhija e jote a këtu mbaron?

— Jo — u përgjegj kuklla. — Edhe nja dy fjalë e merr fund. Mbassi më blet, më keni prue këtu për me më mbytë: por mandej i prekun nga ndjenja mëshire njerëzore, menduet se âsht mâ mirë të më lidhní nji gur në qafë e të më qitni në fund të detit. Kjo ndjenjë ndishmënije ju nderon për së te-

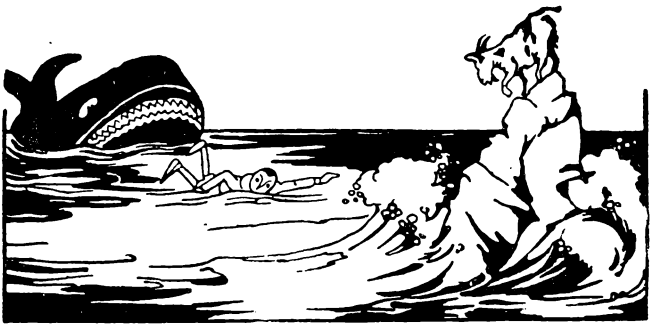

permi dhe unë do të kem ndaj jush mirënjohjen e përhershëme. Mirëpo, more zotní, këtê herë ju keni bâ hesapet pa Zanën time...

— E kush âsht kjo Zana?

— Asht nana jeme, e cila i përngjan të gjitha atyne nanavet të mira që ua duen të mirën me gjithë zemër fëmijvet të vet e nuk i harrojnë kurr, e u ndihmojnë me dashní në çdo fatkeqsí madjè edhe kur këta fëmij për mendjelehtsín dhe sjelljen e keqe të tyne, meritojnë që të braktisen e të lihen me u kujdesë vetë për vehten e tyne. Si kesh tue të thanë, pra, se Zana e dashun, porsa pau se isha në rrezik me u mbytë, dërgoi te unë nji morí peshqish, të cilët tue kujtue se isha me të vertetë nji pulisht i mbytun përnjimend, filluen të më hanë. E çfarë kafshatash? Nuk kisha besue kurr se peshqit ishin edhe ma grykësa se fëmijt! Dikush ma hante veshin, dikush ma hante turinin, dikush qafën dhe krifën, dikush lëkurën, e kambëve, dikush gëzofin e shpinës... dhe, midis të tjerëve, ishte nji peshk i vogël, por aq i njerëzishëm, sa me u denjue me më hangër edhe bishtin.

— Prej ditës së sodit e këndej — tha blesi i tmerruem — bâj bé se nuk do ta shti mâ në gojë mishin e peshkut. Do t'ishte nji punë e papëlqyeshme sikur të hapi ndonji qefull ose krap të fërguem dhe të gjejsha në trupin e tyne bishtin e gomarit!

— Edhe unë mendoj si ju, — u përgjegj Pinoku, tue qeshë. — Mâ në fund duhet ta dini se kur peshqit e hangrën të gjithë atê gëlvozhë gomari që më mbulonte prej krés e de-

ri në fund të kambëvet, natyrisht mërrijtën edhe në eshtna... ose mâ mirë me thanë mërrijtën, deri në dru, sepse, si po e shihni, unë jam i bamë prej njij druni jashtzakonisht të fortë. Por mbassi më kafshuen disa herë, ata peshq gopça vûnë re menjiherë se druni nuk ishte ushqim për dhambët e tyne dhe, të neveritun prej këtij ushqimi të pablueshëm, u shpërndanë dikush me nji anë, dikush n'anë tjetër, pa u këthye të paktën me më thanë faleminderës... Dhe qè ua kallxova punën se si e tek, ju tue ngrehë litarin, në vend të njij pulishti keni gjetë nji kukëll të gjallë.

— S'më hyn në punë mue ndodhija jote — bërtiti blesi i tërbuem. — Unë e di se kam shpenzue njizet pare për me të ble e unë i due tash paret e mija. E din shka? Po të dërgoj përsëri në treg e po të shes për drû të thatë për me ndezë zjarmin e oxhakut.

— Vetëm më shit, se unë do të jem i kënaqun — tha Pinoku.

Por tue i thanë këto fjalë i dha vehtes e u hudh në mes të ujit. Dhe tue notue plot gëzim e tue u largue prej bregut të detit, i bërtitte blesit të shkretë:

— Lamtumirë, zotní; po patët nevojë për lëkurë me bâ tupan, le të ju shkoj mendja te unë. —

E mandej qeshte e vazhdonte me notue: e mbas pak kohe, tue u këthye mbrapa, bërtitte mâ me të madhe;

— Lamtumirë, zotní; po patët nevojë për pak drû të thatë për me ndezë votrën, le të ju shkojë mendja te unë. —

Mâ në fund, mbrenda pak çastesh, u largue aq shum sa që gati nuk dukej mâ: ose mâ mirë me thanë, shihej në sipërfaqen e detit vetëm nji pikë e zezë, që herë mbas herë qitte kambët jasht ujit e hidhej e përdridhej si delfini kur âsht në qejf.

Ndërsa Pinoku po notonte pa dijtë se ku po shkonte, pau në midis deti nji shkamb, i cili dukej si t'ishte prej mermeri të bardhë: dhe në maje t'atij shkambi nji dhi të bukur e cila vekrronte fort kandshëm dhe i bante me shej për me u avitë.

Puna mâ e çuditshëme ishte kjo: se leshi i asaj dhije të vogël, në vend që t'ishte i bardhë, ose i zi, ose në dy ngjyra të përzieme, si âsht leshi i të gjitha dhive të tjera, ishte i kal-

tërt, por nji ngjyrë e kaltërt e ndritshëme, që të çonte fort mallin e flokëve të Vashës së bukur.

Po ua lâ juve të mendoni vetë se si filloi me rrahë mâ fort zemra e të shkretit Pinok. Tue dyfishue fuqín dhe përpjekjet filloi me notue me të shpejtë drejt atij shkambi të bardhë: dhe ishte tashmâ në gjysëm të rrugës, kur që duel prej ujit e u lëshue drejt atij nji krye i tmerrshëm i njij përbindshi deti me nji gojë të hapun, si nji shpellë dhe me tre rreshta dhambësh, që të shtijshin tmerrin me i pá edhe të pikturuem.

E a dini se kush ishte ai përbindësh deti?

Ai përbindsh deti nuk ishte kurrkush tjetër veçse njaj Peshkaqeni vigâ, i përmendun sa e sa herë në këtê ndodhí, i cili për shkak të kërdinave që bante dhe të lakmís së tij të pangopshëme, kishte marrë emnin „Atila e peshqve dhe peshkatarëve".

Merrni me mend tmerrimin e të ngratit Pinok kur pau përbindshin. U mundue me dredhue rrugë: u mundue me ikë: por kjo gojë e tmerrshëme vigane e ndiqte vazhdimisht me shpejtësí shigjete.

— Ngutu, Pinok, pash hatrin tim! — bërtitte dhija e bukur tue vekrrue.

Dhe Pinoku i dha vehtes me sa mujti tue notue me krah, me gjoks, e me kambë.

— Shpejt, Pinok, se ta mërrini, përbindshi!...

Dhe Pinoku, tue përmledhë të gjitha fuqit e veta, dyfishoi përpjekjen në të vrapuem.

— Rueju, Pinok!... të kapi përbindshi!... Qé!... Qé!... Ngutu pash hatrin e zotit se mbarove!... —

Dhe Pinoku morri turr tue notue mâ shpejt se kurr e ik, e ik, e ik, si të shkonte plumbi i pushkës. Dhe tashmâ i ishte avitë shkambit, dhe dhija e vogël, tue u përkulë mbi ujë ia shtrinte kambët e veta të para përpara për me i ndihmue që të dilte prej ujit!...

Por tashmâ ishte vonë. Përbindshi e kishte mërrijtë: Përbindshi, tue marrë frymë, e piu kukllën, sikur të kishte pi nji kokërr ve pule: dhe e kapërdini me nji turr dhe lakmí t'atillë sa që Pinoku, tue ra posht në trupin e Peshkaqenit, u vra aq fort e pamëshirshëm, sa mbeti i trulluem nja nji çerek ore.

Kur erdh në vehte prej këtij tmerrimi, nuk mundte me kuptue se në ç'botë gjindej. Rreth-e-rrotull vehtes nga të gjitha anët terr i zi: dhe nji terr aq i zi e i dendun sa dukej sikur kishte ra picingul në nji shishe boje shkrimi të zezë. Ndej me përgjue por nuk ndjeu asnji zhurmë: vetëm se herë mbas here ndjente tue iu fërfllue për fëtyrë rryma të forta t'erës. Në fillim nuk mujti me kuptue se kah vinte kjo erë; por mandej i ra ndër mend se vinte prej mushknive të përbindshit. Sepse duhet dijtë se Peshkaqeni vuente shum prej njij gulshimi, e tue marrë frymë dukej se me të vertetë frynte murrlani.

Në fillim Pinoku u mundue me i dhanë zemër vehtes: por kur u bind dhe u stërbind se gjindej mbyllun në trupin e njij përbindshi të detit atëherë ia nisi me qá e me piskatë: dhe tue qá thonte:

— Ndihmë! ndihmë! Oh, medet për mue! A s'gjindet kush me më shpetue?

— Po kush me të shpetue, more fatzi?... u ndie n'atê errësinë nji fije zani i çjerrun si i njij kitare të shtinglluem.

— Kush flet kështu? — pyeti Pinoku, tue ndie se po ngrihej e bâhej akull prej tmerrimit.

— Unë ja! jam nji To ni mjerë, i kapërdímë prej Peshkaqenit bashkë me ty. Po ti çfarë peshku je?

— Unë jam! jam nji Ton i mjerë, i kapërdímë prej Peshkukëll.

— Po atëherë, mbassi nuk je peshk, pse e le përbindshim me të përbî?

—Unë s'desha me e lanë me më përbî; ai vetë më përbîu! E tash shka të bâjmë këtu në terr?...

— Me iu dorëzue fatit e me pritë që Peshkaqeni të na bluej që të dyve!...

— Por unë s'due me u blue! — këlthiti Pinoku tue ia shpërthye prap vajit.

— As unë s'due me u blue; shtoi Toni — por unë jam njifarë filozofi dhe ngushllohem tue mendue se, mbassi kam lé Ton, jam mâ i denjë me mbarue nën ujë se në voj!...

— Marrzina! — bërtiti Pinoku.

— Ky âsht nji mendim imi, u përgjegj Toni — dhe mendimet, si thonë Tonat diplomatë, duhet të nderohen!

— More, fundi... unë due me dalë prej këndej.. unë due me ikë...

— Ikë, po mujte!...

— A âsht shum i madh ky Peshkaqen i cili na ka kapërdi? — pyeti Pinoku.

— Merre me mend se trupi i tij âsht i gjatë nji kilometër, pa e llogaritë bishtin. —

— Ndërsa bâjshin këtê bisedim n'errsinë, Pinokut iu duk se diku larg-larg pá njifarë drite.

— Shka do të jetë ajo dritë atje larg? — tha Pinoku.

— Do të jetë ndonji shok i yni qe e ka zanë fatkeqsija si né, i cili pret, si na, çastin që të bluhet!...

— Due të shkoj me e pá. Kushedi mund të jetë ndonji peshk plak që do të jetë i aftë me më kallxue rrugën se nga me ikë prej këndej?

— Unë uroj me gjithë zemër, more Pinok loci.

— Lamtumirë, Ton!

— Lamtmirë Pinok: e t'u prift e mbara.

— Ku do të shihemi prap?...

— Kushedi?... Mâ mirë mos me mendue!

XXXV

PINOKU GJEN NË TRUPIN E PESHKAQENIT... KEND GJEN? LEXONI KËTE KAPITULL DHE DO TA MERRNI VESH

Porsa i pat thanë lamtumirë mikut të vet të mirë Tonit, Pinoku u nis tue i shtri duert nëpër atê errsinë dhe tue prekë, filloi me ecë nëpër trupin e Peshkaqenit, tue u afrue hap mbas hapit asaj drite të zbehtë, të cilën e shihte se si kapsitte atje larg-larg.

Dhe tue ecë ndjeu se kambët e tij shkelshin nëpër ujë si t'ishte baltë e ndytë dhe rëshqitëse, dhe këtij uji i vinte era e fortë e peshkut të fërguem, kështu që i dukej sikur të ishte në midis të kreshmëve.

Dhe sa mâ larg që shkonte ajo, drita dallohej gjithnji e mâ e qartë: deri sa, ec e ec, mâ në fund mërrini: e kur mërrini... çka gjeti? Po ju jap sa të doni në mujshi me ia qëllue... gjeti nji tavolinë të vogël të shtrueme, me nji qiri të ndezun, vû mbi nji shishe kristali të verdhë, dhe pranë tavolinës nji plak krejt të bardhë sikur t'ishte prej bore e prej kajmakut të rrahun, i cili përtypte disa peshq të vegjël të gjallë, po aq të gjallë sa që herë-herë, ndërsa hante, i shpëtojshin prej goje.

Porsa pá këtê Pinokun e kaploi nji gazmend kaq i madh e kaq i papritun sa që përpak nuk i ra të fikët prej gëzimi. Donte me qeshë, donte me qajtë, donte me thanë shum-shum sende; mirëpo vetëm murmuriste dhe belbëzonte ngatrrueshëm disa fjalë pa bisht e pa krye. Mâ në fund ia duel që të nxjerri nji klithmë gëzimi dhe tue i shtrie krahët dhe tue iu hedhë plakut në qafë, filloi të bërtasi:

— Oh, baba im! mâ në fund të gjeta prap, a? Çprej tashit e mbrapa nuk do të ju la mâ kurr, kurrmâ, kurrmâ!

— A thue syt po më bâjnë apo âsht e vërtetë? — u përgjegj plaku tue i fërkue syt. — Pra përnjimend ti qenke, Pinoku im i dashtun?

— Po, po, unë jam, bash unë! Po ju a më keni falë, a âsht e vertetë? Ah? baba im, sa i mirë që jeni!... e kur po mendoj për vehte, krejt ndryshe... Ah po ta dini se çfarë fatkeqsina më kanë ra mbi krye dhe si më kanë shkue punët krejt përsëmbrapshti! Merrni me mend se unë atë ditë kur ju, i shkreti baba im, mbassi shitët setrën tuej më bletë abetaren për me shkue në shkollë, unë shkova me i pá kukllat, e ai i zoti i kukllave deshi me më qitë në zjarr, që t'i piqej e t'i skuqej dashi, e po ai qé që atëherë më dha pesë dukatë ari që t'ua sjellë juve, por unë hasa në Dhelpnën dhe Maçorrin, të cilët më çuen në gjelltoren e Gaforres së kuqe ku hangrën si t'ishin ujq, dhe mbassi u nisa natën hasa në cuba, të cilët m'u vûnë e më ndoqën mbrapa e unë ikë, e ata turr mbas meje, deri sa më zunë e më varën në nji degë të Lisit të madh! ku Vasha e bukur me flokë të kaltërt çoi e më muer me nji karrocë, dhe mjekët, kur më vizituen thanë menjiherë: në qoftë se nuk âsht i vdekun âsht shêj se âsht gjithnji i gjallë" — e atëherë më pshtoi nji rrenë, dhe hunda filloi të më rritet e nuk ma nxinte mâ dera e dhomës, prandej shkova me Dhelpnën dhe Maçorrin me i mbjellë katër dukatët e arit, sepse nji e kisha shpenzue në gjelltore, po papagali filloi me qeshë, dhe në vend të dymijë dukatëve nuk gjeta asnji, dhe gjykatsi kur mori vesh se më kanë vjedhë urdhnoi menjiherë që të më fusin në burg që të ju japi kënaqsi hajnave, kur ika prej andej rrugës pash në vneshtë nji kalavesh rrushi e rash në kurthë e katundari mendjehollë ma vuni kularin e qenit që t'ia rujsha kotecin e pulave, por pau se isha i pafajshëm e më la të lirë të shkoj, mirëpo gjarpni me bisht, prej të cilit dilte tymi, filloi me qeshë dhe i plasi delli në gjoks, e kështu u këtheva në shtëpí te Vasha e bukur, e cila kishte vdekë, mirëpo Pllumbi tue pá se po qajsha më tha — „Ta kam pá babën që po bante nji barkë për me u nisë e me të kërkue", e unë i thash: „Ah, sikur të kem edhe unë krah?" e ai më tha: —

„A po vjen te baba yt?" — e unë i thash: „Me gjithë qejf! po kush të më çoj!" e ai tha: — „Po të çoj unë" e unë thash: — „Si?" e ai më tha: — „Hyp në shpinë time" dhe kështu kemi flutrue gjithë natën, e mandej të nesërmen në mëngjes të gjithë peshkatarët këqyrshin në det e më thanë: — „Qe nji plak i shkretë, në nji barkë âsht tue u mbytë" — dhe unë prej së largu ju njofta menjiherë, sepse mâ thonte zemra dhe ua bâjsha me shêj që të ktheheni në breg...

— Edhe unë të pata njoft ty, — i tha Gjepeti — dhe do të isha këthye me gjithë qejf në breg: po si t'ia bâjsha? Deti ishte i tërbuem dhe nji dallgë e madhe ma përmbysi barkzën, atëherë nji Peshkaqen i tmerrshëm që ishte aty afër, porsa më vuni ré në ujë u turr drejtë meje dhe nxuer gjuhën e më mori fare-fare lehtë e më përbini si nji kokërr fik.

— E qysh se kur gjindesh mbrenda? — e pyeti Pinoku.

— Qysh prej asaj dite e këndej, do të jenë ndoshta dy vjetë: dy vjetë, Pinoku im, që më janë dukë si dy shekuj!

— Po si keni mujtë me jetue? Po ku e keni gjetë këtê qiri? Po shkrepsat për me e ndezë kush u ka dhanë?

— Tash kam me ti tregue të gjitha. Duhet ta dijsh pra se po ajo stuhí, e cila përmbysi barkzën time, mbyti edhe nji anije tregtare. Detarët shpëtuen të gjithë, por anija shkoi në fund të detit dhe po ky peshkaqen që ate ditë kishte nji apetit të shkëlqueshëm, mbassi më përbini mue, përbini edhe anijen...

— Si? E përbini të gjithë me nji kafshore?... — pyeti Pinoku i çuditun.

— Të gjithë në nji kafshore: dhe nxori me pshtymë vetëm dyrekun e anijes, sepse i kishte mbetë nëpër dhambë si nji spicë. Për fatin tem të madh, kjo anije ishte e ngarkueme me konserva mishi n'arka llamarine, me biskota ose me bukë të thekun, me shishe vene, me rrush të thatë, me kaçkavall, me kafe, me sheqer, me qira stearik dhe me kutija shkrepse prej dylli. Me gjithë këto të mira të zotit kam mujtë me e kalue jetën tash dy vjet, por sot janë thërmijat e fundit: sot nuk ka mbetë mâ kurrgja, dhe ky qirí që e sheh të ndezun âsht qiriu i fundit që më ka mbetë...

— E mandej?... —

— E mandej, loçka ime, do të mbesim që të dy në terr.

— Atëherë, babë i dashun, — tha Pinoku, — s'duhet me humbë kohë. Duhet mendue me ikë sa mâ shpejt...

— Me ikë?... po si?

— Do t'ikim nëpër gojën e Peshkaqenit e do të hidhemi më not në det.

— Ty të lumtë goja: por i dashun Pinok, unë nuk di me notue.

— S'ka gjâ... Ju do të hypni kaliboç në shpinën time dhe unë, që di të notoj mirë, do të ju çoj shëndosh si molla deri në breg..

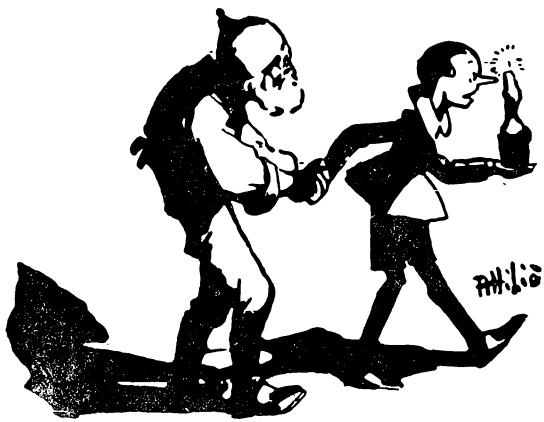

— Andrra, djali im! — iu përgjegj Gjepeti tue luejtë kryet dhe tue qeshë dëshpërueshëm. — Si âsht e mundun që ti, nji kukëll, memzi nji metër i gjatë, të mund të kesh kaq fuqí sa të më çojsh në not mbi shpinë?

— Provoni e do të shihni! Sido qoftë po të jetë shkrue në qiell se duhet të vdesim, të paktën do të kemi nji ngushllim të madh me vdekë të përqafuem së bashku. —

Dhe pá e zgjatë mâ, Pinoku muer në duer qirín, dhe tue bâ dritë përpara i tha të jatit:

— Ejani mbas meje e mos kini frikë. —

Dhe kështu ecën bukur do kohë, dhe kaluen gjithë trupin e gjithë stomakun e Peshkaqenit. Por kur mërrijtën në pikën ku fillonte goja e madhe e përbindshit, u menduen mirë që të ndalen pak për me pritë çastin e volitshëm për me ikë.

Tash duhet dijtë se Peshkaqeni, tue qenë shum plak dhe tue vuejtë prej gulshimit dhe prej të rrahmes së zemrës, ishte i shtërnguem me fjetë me gojë hapët: prandej Pinoku tue shikue aty ku fillon fyti dhe tue veshtrue nalt, mujti me vû ré përtej asaj goje vigane nji copë bukur të madhe të qiellit me yje dhe me hanën shum të bukur.

— Ky âsht çasti mâ i volitshëm për të ikë — i tha në vesh Pinoku të jatit. — Peshkaqeni po flen si nji thi: deti ishte i qetë dhe shihej si me qenë ditë. Ejani pra, babë, ejani mbas meje dhe përpak kohë do të shpëtojmë.

Si thanë ashtu banë. U ngjitën nëpër fyt të përbindshit të detit, dhe kur mërrijtën n'atê gojë vigane të tij, filluen me ecë në maje të gishtave, tue i hjedhë hapat nëpër gjuhë: nëpër atë gjuhë aq të madhe aq të gjatë, sa i përngjante njij rrugine të ndonji kopshti, dhe porsa ishin, hë, hë tue u hjedhë në det me bâ not, kur pa pritmas, Peshkaqeni teshi dhe tue teshë u trondit aq fort sa Pinoku dhe Gjepeti u hodhën rrakadyl përsëri në fund të stomakut të këtij përbindshi.

Për shkak se rrëzuen keq, qiri u fik dhe babë e bir mbetën në terr.

— Po tash?... — pyeti Pinoku tue ra në mendim.

— Tash, lum biri, kemi mbarue.

— Pse mbarue? Ma jepni dorën, babë, dhe kini kujdes që të mos ju rrëshqasi kamba!...

— Ku po më çon?

— Duhet të përpiqemi përsëri me ikë. Ejani me mue e mos kini firgë. —

Kur tha këto fjalë, Pinoku e kapi të jatin për dore dhe, tue ecë gjithnji në maje të gishtave, u ngjitën përsëri nëpër fytin e përbindshit: mandej kaluen nëpër gjithë gjuhën dhe kaluen tre reshtat e dhambëve. Mirëpo përpara se me u hjedhë në det Pinoku i tha të jatit:

— Hypni kaliboç në shpinën time dhe më rrokni fort ngrykë. Për të tjerat do të mendoj vetë. —

Porsa Gjepeti zu vend mirë e mirë në shpinën e të birit, Pinoku i sigurtë për punën e vet, u hodh në det dhe filloi me notue. Deti ishte i qetë si voj: hana shkëlqente me të gjithë shkëlqimin e saj, ndërsa Peshkaqeni vazhdonte nji gjumë aq të randë saqë as topi nuk mund ta zgjonte.

XXXVI

MA NË FUND PINOKU PUSHON SË QENUNI NJI KUKËLL E BAHET NJI DJALOSH

Ndërsa Pinoku notonte me shpejtsí për me mërrijtë bregun, vuni ré se i jati, i cili kishte hypë kaliboç në shpinën e tij dhe i kishte kambët deri në gjû në ujë, dridhej pa pra, sikur të kishte njiqindmijë palë ethe në trup.

A dridhej prej së ftofti e prej tutës? Kush e din?... Ndoshta pak prej njenës e pak prej tjetrës. Por Pinoku, tue besue se këto të dridhme ishin prej tutës i tha që ta ngushllojë:

— Gajret, babë! mbrenda pak minutash do të mërrijmë në tokë e kemi pshtue.

— Po ku âsht ky breg i bekuem? — pyeti plaku tue u trondítë gjithnji e mâ tepër dhe tue i ngulë syt si bâjnë robaqepsit kur duen me shtie penin në gjylpanë. — Qe po shikoj nga të gjitha anët, e nuk po shoh kurrgjâ tjetër veçse qiellin e detin.

— Po unë po shoh edhe bregun — tha Pinoku. — Ta dini unë jam si macat: shoh mâ mirë natën se ditën. —

I shkreti Pinok bante kinse ishte në qef: mirëpo... Mirëpo filloi me i hi frika: kish fillue me e lëshue fuqija, marrja frymë i bâhej mâ e zorshëme... fundi i fundit nuk kishte mâ fuqi, dhe bregu ishte ende fort larg.

Notoi sa notoi deri sa pat frymë, atëherë e këthei kryet kah Gjepeti e i tha me fjalë të ndërpreme:

— Babë, ndihmo... ndihmo se vdiqa! —

Dhe babë e bir tashmâ ishin kah mbyteshin, kur ndëgjuen nji zâ gitare të çakordueme që thonte:

— Kush po vdes?

— Unë dhe i shkreti im at!...

— Ky zâ m'âsht i njoftun! Ti je Pinoku!...

— Po vetë jam: po ti?

— Unë jam Toni, shoku yt i burgut në barkun e Peshkaqenit.

— Po si mujte me ikë?

— Shkova mbas shembullit tand. Ti ma kallxove rrugën, dhe mbas teje ika dhe unë.

— Toni im i dashun, ia ke mërrijtë në çastin e duhun! Pash kryet dhe dashunín që ke për fëmijt tu Toninët na ndihmon se mbaruem.

— Me gjithë qejf e me gjithë zemër. Kapuni të dy për bisht temin dhe më leni që të ju çoj unë. Për nja katër minuta do të ju qes në breg. —

Gjepeti dhe Pinoku, si mund ta merrni edhe me mend, pranuen menjiherë thirrjen: por në vend që me u kapë për bisht menduen se âsht mâ mirë me hypë në shpinë të Tonit!

— A jemi shum të randë? — pyeti Pinoku.

— Të randë? Aspak; po më duket sikur të kem në shpinë dy goca deti — u përgjegj Toni, i cili kishte nji trup aq të madh e të fuqishëm sa dukej si t'ishte nji viç dy vjeç.

Kur mërrijtën në breg. Pinoku këcei i pari në tokë për t'i ndihmue të jatit që të zbresi edhe ai: Mandej iu drejtue Tonit dhe me nji zâ të përmallueshëm i tha:

— Miku im, ti ma shpëtove babën! Prandej nuk mund të gjej fjalë me të falnderue! Më lejo të paktën që të jap nji puthje në shêj të mirënjohjes së përjetshëme!... —

Toni qiti turijt jasht ujit dhe Pinoku tue u përkulë me gjûj në tokë i dha nji puthun të përzemërt në gojë. Mbas këtij shêji përzemërsije të sinqertë e të ngroftë i shkreti Ton, i cili nuk ishte mësue, u përmallue aq fort, sa tue i ardhë turp me qajtë si fëmí, zhyti kryet në ujë dhe u zhduk.

Ndërkaq agoi drita.

Atëherë Pinoku, tue ia dhanë krahun Gjepetit të cilit i kishte mbetë edhe pak fuqí sa me mujtë me u mbajtë në kambë, i tha:

— Mbështetuni mirë në krahun tem, babë i dashun, e të nisemi. Do të ecim kadalë-kadalë si mizat e dheut, e kur të lodhemi, do të pushojmë gjatë rrugës.

— E ku do të shkojmë? — pyeti Gjepeti.

— Të kërkojmë ndonji shtëpí ose kësollë, ku do të na japin për mëshirë ndonji kafshore bukë dhe pak kashtë që ta shtrojmë në vend të shtratit. —

Nuk kishin bâ endè as njiqind hapa, kur vunë ré buzë rrugës dy turij të ndytë, të cilët ishin ulë aty me kërkue lëmoshë.

Ishin Maçorri dhe Dhelpna: mirëpo ishte e pamundun me i njoftë tash si i kishte rrue dreqi e si kishin qenë dikur. Merrni me mend se Maçorri, tue u shti gjithmonë si i verbtë, ishte verbue përnjimend: kurse Dhelpna plakë, e bâ repacake ishte rrënue aq shum sa që s'kishte mâ as bisht. Kështu âsht. Kjo hajneshë e ndytë, tue ra në mjerimin mâ të zi ishte shtërngue nji ditë me ia shitë edhe bishtin e vet të bukur njij tregtari shtegtar, i cili ia bleu me përzanë mizat me tê.

— O Pinok, — bërtiti Dhelpna me nji za vajtues — ki mëshirë pak për né dy të mjerët!

— Për né dy të mjerët! — përsëriti Maçorri.

— Lamtumirë, rrenacakë! — u përgjegj Pinoku. — Më keni mashtrue nji herë, e tash s'do të mundeni me më mashtrue mâ.

— Besomë, Pinok, se sot jemi të vorfën dhe me të vertetë fatkëqij!

— Me të vertetë fatkëqij! — përsriti Maçorri.

— Nëqoftëse jeni të vobegtë, e keni meritue. A ju kujtohet fjala e artë që thotë: „Gjâja e vjedhun nuk ka fryt".

— Lamtumirë rrenancakë!

— Ki mëshirë për né!...

— Për né!...

— Lamtumirë rrenacakë! A ju bjen ndërmend fjala e artë që thotë: „Kush ia ban shoqit ia ban edhe vehtes".

— Mos na le kështu!...

— ... kështu — përsëriti Maçorri.

— Lamtumirë rrenacakë! ju kujtohet fjala artë që thotë: „Kush ia vjedh shokut pallton, vdes vetë pa këmishë". —

E mbassi thanë kështu, Pinoku dhe Gjepeti vazhduen, të qetë rrugën e tyne: deri sa mbas nja njiqind hapash të tjerë panë në fund të nji shtegu në midis të njij fushe nji kësolle të bardhë, prej kashte, mbuluem me tjegulla.

— Në këtê kësollë sigurisht banon ndokush — tha Pinoku. —Të shkojmë e të trokasim në derë.

Dhe me të vërtetë shkuen e trokitën në derë.

— Kush âsht? — u ndie nji zâ përmbrenda.

— Nji babë i mjerë me nji bir të mjerë, pa bukë e pa strehë — u përgjegj Pinoku.

— Rrotulloni çelsin dhe dera do të hapet — u ndie i njajti zâ.

Pinoku e rrotulloi çelsin dhe dera u hap. Porsa u futën mbrenda shikuen këndej, shikuen andej e nuk panë kurrkend.

— Po ku âsht i zoti i kësollës? — tha Pinoku me çudi.

— Qe ku jam, këtu nalt! —

Babë e bir ngritën kryet kah tavani dhe vunë re në nji landë Bulkth-folësin.

— Ah, i dashuni Bulkth-folësi im, —

— Tash po më thërret „i dashuni Bulkth-folsi im", a s'âsht kështu? po a të kujtohet kur më ra me tokmak druni?...

— Ke arsye, Bulkth-folës! Më qëllo edhe ti mue... më qëllo edhe ti mue me tokmak druni: por kij mëshirë për të shkretin babën tim...

— Unë kam mëshirë edhe për babën edhe për të birin: por deshta me ta kujtue sjelljen e keqe që pate tregue ndaj meje, me të mësue se në këtê botë sa herë mundesh duhet me

u tregue i njerëzishëm ndaj të gjithëve, nëse dëshiron që në ditët e fatkeqsís të gjejsh sjelljen njerëzore.

— Ke të drejtë, Bulkth-folës, ke të drejtë që të më qortojsh dhe unë do ta mbaj mend mësimin që më ke dhanë. Po më thuej si ke bâ që ke mujtë me ble këtê këwhile të bukur.

— Këte këwhile m'a ka falë nji dhí fort e hijshëme, që kishte nji lesh fort të bukur ngjyrë të kaltërt.

— Po ku ka shkue dhija? — pyeti Pinoku, me nji kureshtí të gjallë.

— Nuk e di.

— E kur këthehet?

— Nuk do të këthehet mâ. Dje âsht nisë krejt e dëshpërueshëme, dhe tue vekrrue, dukej sikur thonte: — „I shkreti Pinok... tashmâ nuk do ta shoh kurr... Peshkaqeni deri tash do ta ketë bâ copë e grimë!..."

— Bash kështu ka thanë?... Pra, paska qenë ajo!... paska qenë ajo! paska qen Zana ime!... — filloi me bërtitë Pinoku tue piskatë dhe tue qa me dënesë.

Mbassi qau e vajtoi mirë e mirë, fshiu syt dhe mbassi ndreqi shtratin prej kashtës, e shtrini në tê Gjepetin pal. Atëherë e pyeti Bulkth-folësin:

— Më thoni Bulkth: ku do të mujsha me gjetë nji gotë tambël për të shkretin babë?

— Tri ara larg prej këndej gjindet kopshtari Gjangji, i cili mban lopë. Shko te ai e do të gjejsh tamblin që po kërkon. —

Pinoku shkoi me vrap në shtëpín e kopshtarit Gjangji: por kopshtari i tha:

— Sa tambël po don?

— Po due nji gotë të plotë.

— Nji gotë tambël kushton nji pare. Fillo e nxirre até pare.

— Nuk e kam asnji fije meteliku, u përgjegj Pinoku tue iu ndrrue fëtyra prej dëshpërimit.

— Keq, more loc — vazhdoi kopshtari. — Nëqoftëse ti nuk ke pare, nuk kam as unë asnji pikë tambël.

— Durim atëherë! Tha Pinoku dhe u mat me shkue.

— Prit pak, tha Gjangji. — Na mund të ujdisemi ndërmjet vedi. A don me shkue me e luejtë çikrikun?

— Çfarë çikriku?

— Që, ate vegël druni, që shërben me nxjerrë ujin prej pusit, me vaditë perimet.

— Po e provoj...

Pra, më nxirr nja njiqind kofa ujë dhe unë po të fali nji gotë tambël.

— Mirë. —

Gjangji e çoi Pinokun në kopsht dhe i kallxoi se si duhet me e sjellë çikrikun. Pinoku filloi menjiherë punën; mirëpo përpara se me nxjerrë njiqind kofët e ujit, ishte djersitë kambë e krye e bâ qullë. Nji mundim të këtillë nuk e kish provue kurr në jetë.

— Deri tash këtê mundim për me sjellë çikrikun — thà kopshtari — e ka bâ pulishti, im; por sot kjo e shkreta kafshë âsht tue dhanë shpirt.

— A kishit me dashtë me ma kallxue ta shoh? — tha Pinoku.

— Me gjithë qejf. —

Possa Pinoku u fut në ahër vuni re të shtrimë në kasht nji pulisht të bukur i cili kish mbarue prej ûjes dhe mundimit të madh. Mbassi e shikoi dhe e soditi mirë e mirë tha me vetëvehte i shqetsuem:

— More, këtê pulisht unë e njof sigurisht! Nuk m'âsht fëtyrë e re!

Dhe tue iu afrue atij e pyeti në gjuhën e gomarëve:

— Kush je ti?

Kur ia bani këtê pyetje pulishti hapi syt të cilët ishte tue i shkimë, dhe iu përgjegj tue belbëzue në të njajtën gjuhë:

— Unë jam Fi... ti... li... —

E mandej i mbylli syt e dha shpirt.

— Oh! i shkreti Fitil! — tha Pinoku me gjysëm zani: dhe mbassi muer nji grusht kashtë, fshiu nji kokërr loti që iu rrokullue nëpër faqe.

— Kaq fort po të dhimbet nji gomar që nuk të kushton kurgjâ — tha kopshtari. — Çka duhet të bâj unë që e kam ble me pare të numërueme?

— Po ua them... ka qenë miku im!...

— Miku yt?

— Po, nji shok shkolle i imi...

— Si?! — bërtiti Gjangji dhe ia plasi gazit. — Si?! âsht mundun që të kesh pasë gomarë për shokë shkolle!... E marr me mend se çfarë mësime të mira do të kesh bâ!...

Pinoku e ndjeu vehten të fyem në këto fjalë, e nuk u përgjegj, por muer gotën me qumësht të ngrohtë dhe u këthye në kësollë.

Dhe ç'prej asaj dite e tutje, vazhdoi mâ tepër se pesë muej me u çue në çdo mëngjes para agimit, për me shkue me sjellë çikrikun e me fitue kështu nji gotë qumësht, që i bante aq mirë shëndetit të dobtë të të jatit. Dhe nuk kënaqej vetëm me kaq: sepse mbas do kohe mësoi me punue gjithashtu edhe kosha dhe shporta zunkthi, dhe me paret e fitueme kryente me shum zell e kujdes të gjitha shpenzimet e ditës. Midis të tjerave ndërtoi vetë nji karrocë të bukur për me e nxjerrë në shëtitje të jatin, që të merrte pak ajr të freskët.

Në kohë të mbramjes ushtrohej me lexue e me shkrue. Kishte ble në qytetin afërt me pak pare nji libër të trashë, të cilit mungojshin faqet e titullueme dhe pasqyra e landës, dhe me këtê bante leximin e vet. Përsa i përket shkrimit, shkruente me nji ashkë me maje, si maje pende dhe nga që nuk kishte as shishe boje as bojë shkrimi, e ngjynte në nji shishe mbushë me lang manash e qershijash.

Asht e vertetë se me vullnetin e tij të mirë për me mësue, me punue dhe me shkue përpara, jo vetëm që i kishte mërrijtë me mbajtë gati në bollëk prindin e vet që vuente prej sëmundjes, por për mâ tepër kishte mërrijtë me kursye nja katërdhetë pare për me ble nji palë tesha të reja.

Nji mëngjes i tha të jatit:

— Po shkoj këtu në nji treg të afërt me ble nji setër, nji kësulë dhe nji palë këpucë. Kur të këthehem në shtëpí (shtoj tue qeshë) do të jem i veshun aq mirë saqë do të më merrni për nji zotni të madh. —

Dhe mbassi duel prej shtëpije filloi me vrapue plot gëzim e kënaqsí. Kur papritmas ndigjoi se dikush po e thirrte me e-

mën: Kur kthei kryet pau nji kaçamill të bukur, i cili kish qitë kryet prej nji gardhi.

— A nuk po më njef? — i tha Kaçamilli.

— Po më bâhet e nuk po më bâhet...

— A nuk të kujtohet ai Kaçamilli, që shërbente si shërbëtor te Zana me flokë të kaltërt? A nuk të kujtohet atëherë, kur u ula me të bâ dritë, kurse ti kishe mbetë me kambë të ngujueme në derën e shtëpís?

— Po më kujtohen të gjitha, — bërtiti Pinoku. — Më trego shpejt, o Kaçamill i bukur: ku ma ke lanë Zanën time të mirë? Çka ban? A më ka falë? A âsht shum larg prej këndej? A mund të shkoj me e pa? —

Këtyne pyetjeve të bame përngut me nji frymë, Kaçamilli u përgjigj me qetsín e vet të zakonshëme:

— More Pinoku im! E shkreta Zanë po dergjet në shtrat në nji spital!...

— Në spital?...

— Fatkeqsisht! Mbassi i ranë kres njimijë fatkeqsína, u sëmue keq dhe nuk ka mâ me ble asnji kafshore bukë.

— A përnjimend?... Ah! sa keq po më vjen për këte lajm! Ah! e shkreta Zanë! E shkreta Zanë! E shkreta Zanë!... Sikur të kisha nji miljon do të shkojsha me ia çue me vrap... nuk kam veçse katërdhetë pare... që ku i kam: po shkojsha me ble pikërisht nji palë tesha. Merri Kaçamill, dhe shko e çoja menjiherë Zanës sime së dashun.

— Po teshat e reja për ty?...

— Çka më duhen teshat e reja? Do t'i shes edhe këto lecka që kam në trup që të mundem me i ndihmue!... Shko, Kaçamill, e ngutu: mbas dy ditësh këtheu këtu dhe shpresoj se do të mund të jap edhe ndonji pare. Deri tashti kam punue me mbajtë tim at: prej sodit e këndej do të punoj pesë orë mâ tepër për me mbajtë edhe nanën time të mirë. Lamtumirë, Kaçamill, dhe mbas dy ditësh të pres. —

Kaçamilli, me gjithë se nuk e ksihte zakon, filloi me vrapue si nji hardhucë e madhe në vapën e gushtit.

Kur u këthye Pinoku në shtëpí, i jati e pyeti:

— Po teshat e reja?

— Nuk pata mundësí me i gjetë asnji palë që më bijshin mirë. Po duroj!... do t'i blej nji herë tjetër. —

Atê mbramje Pinoku në vend që të punoj deri në dhetë, punoi deri në mesnatë; dhe në vend që të bante tetë shporta prej zunkthi bani gjashtëmbëdhetë.

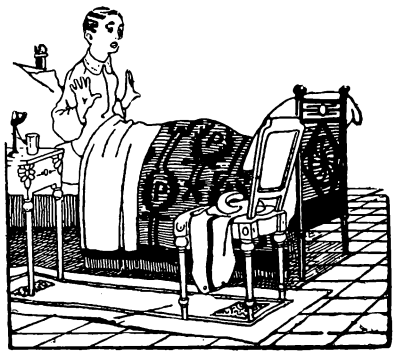

Mandej shkoi në shtrat e fjeti. Në gjumë iu bâ se e shihte n'andërr Zanën, të bukur e të qeshun, e cila mbassi i kishte dhanë nji të puthun, i kish thanë kështu:

— „Të lumtë Pinok! Mbassi e ke zem rën e mirë unë po t'i fali të gjitha dreqnít që ke bâ deri më sot, Fëmijt, të cilët ndihmojnë me dashuní prindët e vet në ditët e vështira dhe në fatkeqsina, meritojnë gjithmonë lavdim dhe dashuni të madhe, edhe nëqoftëse nuk mund të merren si shembull bindjeje dhe sjelljeje të mirë. Kij mendjen për të ardhmen e do të jesh i lumtun". —

Këtu andrra mbaroi dhe Pinoku u zgjue me sy të zgurdulluem.

Tash merrni me mend vetë se sa e madhe ishte habija e tij kur porsa u zgjue prej gjumi vuni ré se nuk ishte mâ nji kukull druni por ishte bâ nji djalosh si gjithë të tjerët. Shikoi rreth e rrotull vehtes dhe në vend të mureve të zakonshëme të kësolles së kashtës, pau nji dhomëz të mobilueme dhe të stolisun me nji thjeshtësí gati elegante.Tue këcye prej shtratit gjeti të gatshëme nji palë tesha të reja, nji kësulë të re dhe nji palë këpucë lëkure të cilat i rrijshin fort mirë.

Porsa u vesh si padashje i erdh me futë duert në xhepa dhe nxuer përjashta nji kuletë të vogël prej lëkurës së ele-

fantit, mbi të cilën ishin shkrue këto fjalë: „Zana me flokë të kaltërt ia këthen Pinokut të vet të dashtun edhe të katërdhetë paret dhe i âsht shum mirënjohtëse për zemrën e tij të mirë". Kur hapi kuletën, në vend të katërdhetë pareve prej bakrit, shkëlqejshin katërdhetë dukatë ari, flakë të rij.

Mandej shkoi me u kqyrë në pasqyrë dhe iu duk se t'ishte nji tjetër. Nuk shihte mâ reflektin e zakonshëm të kuklles prej druni, por shihte ftyrën inteligjente të njij djaloshi të bukur me flokë të gështêjtë, me sy të larmë dhe me nji çehre të gëzueshme e kremtuese si ditën e pashkëve.

Midis të gjitha këtyne mrekullive të cilat i ndodhshin njena mbas tjerës, Pinoku nuk dinte mâ nëse me të vërtetë ishte n'andërr apo zhgandërr me sy çelë.

— Po baba im ku âsht? — bërtiti pa pritmas: dhe kur u fut në dhomën përbri, gjeti plakun Gjepet të shëruem të kthjellë e në qef, si dikur, i cili menjiherë i ishte përveshë punës në zanatin e tij të zdrukthëtarit dhe ishte tue përgatitë nji kornizë të stolisun me gjethë, me lule dhe me krena kafshësh të ndryshme.

—Babë, pështomëni prej nji kureshtjeje: si mund të spjegohet gjithë ky shndrrim i papritun? — pyeti Pinoku tue i këcye në qafë e tue mbulue me të puthuna.

— Ky shndrrim i papritun në shtëpín tonë padyshim âsht krejt meritë e jotja, — iu përgjegj Gjepeti.

— Pse meritë e jemja?

— Sepse kur fëmijt e këqij bâhen të mirë, ata kanë aftësin që të japin nji pamje të re e të qeshun edhe gjithë familjes së tyne..

— Po Pinoku i vjetër prej drunit ku do të jetë mshefë?

— Që ku âsht, Q — u përgjegj Gjepeti: dhe i tregoi me gisht nji kukëll të madhe të mbështetun në nji karrige me krye të këthyem në nji anë, me krahë të vjerrun e me kambë të kryq-

zueme dhe të këthyeme në dysh, saqë dukej nji mrrekullí si rrinte në kambë pa u rrëzue.

Pinoku këthei kryet me e pá; dhe mbassi e pa pak, tha me vetëvehte me nji kënaqsi shum të madhe:

— Sa qesharak që kam qenë kur isha kukëll! E sa i kënaqun jam tash që jam bâ nji djalosh i vertetë e i mirë!... —

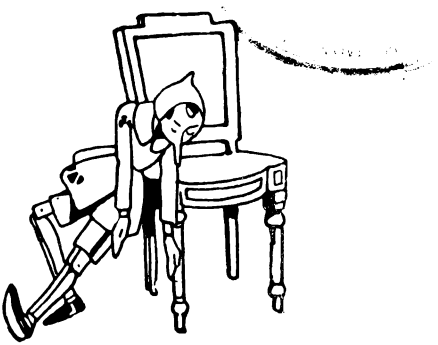

PASQYRA E LANDËS

		Faqe
I	Si ndodhi që mjeshtër qershija, zdrukthëtar, gjeti nji copë drû, e cila qante e qeshte si fëmija. — — —	3
II	Mjeshtër qershija ia fal mikut të vet Gjepetit, copën e drunit i cili e merr për me e bâ nji kukëll të mrekullueshme që të dijë me vallzue, me bâ dyluftim me shpatë e këcime të rrezikshëme për vdekje. — —	6
III	Porsa mërrijti Gjepeti në shtëpi filloi menjiherë punën me bâ kukllën e ia ngjiti emnin Pinok. Sherrit e para të Pinokut. — — — — — — — — —	10
IV	Ndodhija e Pinokut me Bulkth-folësin, ku shihet se si fëmijve të këqij u vjen maraz të qortohen prej atyne që dijnë mâ shum se ata. — — — — — —	15
V	Pinokun e ka marrë ûja, dhe kërkon nji ve për me e fërgue; por pa pritë e pa kujtue fërgesa i del fluturimthi përjashta dritares. — — — — — — —	18
VI	Pinokun e zen gjumi me kambë në tangar dhe çohet në mëngjes me kambë krejt të djeguna. — — —	21
VII	Gjepeti u këthye në shtëpi e i dha kukllës mëngjesin, të cilin i shkreti e kishte pasë prû për vehte. — —	24
VIII	Gjepeti ia ndreqi përsëri Pinokut kambët dhe e shiti setrën e vet që t'i blejë abetare. — — — — —	28
IX	Pinoku shet Abetaren për me shkue me pá theatrin e kukllave. — — — — — — — — — — —	31
X	Kukllat e njofin vllaun e tyne Pinokun dhe i përgatisin nji festë të madhe; por shi në mâ të bukrën kohë del jasht i zoti i kukllave Zjarmngransi dhe Pinoku âsht në rrezik me mbarue keq. — — — — —	35
XI	Zjarmngransi teshet dhe e fal Pinokun, ky mandej mpron prej vdekjes mikun e vet Arlekinin. — —	38
XII	I zoti i kukllave, Zjamngransî, i fal Pinokut pesë dukatë që të ia çojë të jatit Gjepetit, por Pinoku mashtrohet prej Dhelpnës e Maçorrit e shkon me ta. —	43
XIII	Hoteli i Gaforres së kuqe. — — — — —	48
XIV	Pinoku nga se nuk i ndigjoi këshillat e mira të Bulkthfolësit, hasi ndër cuba. — — — — — — —	52
XV	Cubat e ndjekin Pinokun; e mbassi e zanë e vjerrin në nji degë të Lisit të madh. — — — — — — —	57
XVI	Vasha e bukur me flokë të kaltërt çon e merr kukllën: e shtrin në shtrat dhe thërret tre mjekë për ta pá nëse âsht gjallë a vdekë. — — — — — — —	60
XVII	Pinoku han sheqerin, por nuk don të pijë barin; mirëpo kur sheh vorrezëtarët që vijnë me e marrë, atëherë e pin barin. Mandej thot nji rrenë dhe për ndeshkim i zgjatet hunda. — — — — — — — —	65

		Faqe
XVIII	Pinoku has përsëri dhelpnën dhe Maçorrin dhe shkon me ta me mbjellë katër dukattët në Fushën e mrekullinave — — — — — — — — — — —	71
XIX	Pinokut ia vjedhin dukatët e arit dhe për faj e ndeshkojnë me katër muej burgim. — — — — —	78
XX	Si u lirue prej burgut, u nis m'u këthye në shtëpín e Zanës por përgjatë rrugës hasi në nji gjarpën të tmerrshëm e mandej bjen në kurthë. — — — — —	83
XXI	Pinokun e zû nji katundar, i cili e shtërngoi të bâhet qen-rojtës në nji kotec pulash. — — — — —	86
XXII	Pinoku heton vjedhësat dhe për shpërblim besnikije lihet i lirë. — — — — — — — — — —	90
XXIII	Pinoku qan për vdekjen e Vashës së bukur me flokë të kaltërt: mandej gjen nji pllumb, i cili e çon në shpinë në bregdeti, e këtu hidhet n'ujë për me i shkue në ndihmë babës së vet Gjepetit. — — —	94
XXIV	Pinoku mërrin në ishullin e „Bletëve të zellshëm" dhe gjen përsëri Zanën. — — — — — — —	101
XXV	Pinoku i premton Zanës se do të bâhet i mirë e do të mësojë, sepse âsht mërzitë tue kalue jetën si kukëll e don të bâhet djalë i vyeshëm — — — —	107
XXVI	Pinoku shkon bashkë me shokët e shkollës në breg të detit për të pá Peshkaqenin e tmerrshëm. — — —	111
XXVII	Luftë e rreptë midis Pinokut dhe shokëve të tij: njeni prej të cilëve mbeti i plagosun dhe Pinokun e kapën karabinjerët. — — — — — — — — — — —	114
XXVIII	Pinoku âsht në rrezik që të fërgohet në fëltere si peshku. — — — — — — — — — —	120
XXIX	Këthehet në shtëpín e Zanës e cila i premton se qysh të nesërmen nuk do të jetë má kukëll, por do të bâhet nji djalosh si gjithë të tjerët. Gostí e madhe me kafe-me-tambël për të kremtue këtê ditë të lumtun. — —	126
XXX	Pinoku në vend që të bâhet fëmí si të gjithë të tjerët, niset msheftas me mikun e vet Fitilin për në Qytetin e lojnavet. — — — — — — — — —	134
XXXI	Mbas pesë muejsh argtimi të pafrê, Pinoku për çudi të madhe ndjeu se si po i delshin nji palë veshë gomari dhe bâhet gomar me bisht dhe me të tana. — —	141
XXXII	Pinokut i dalin nji palë veshë gomari, mandej bâhet përnjimend gomar e fillon me garritë. — — — —	149
XXXIII	Mbassi Pinoku u bâ kambë e krye gomar, qitet m'u shitë dhe e blen Drejtori i njij shoqnije karagjozash për ta mësue me këcye e me kapërcye rrathët: por nji natë then kambën dhe mandej e blen tjetër kush për me bâ me lëkurën e tij nji tupan. — — —	155
XXXIV	Pinokun e qitun në det e hanë peshqit e bâhet përsëri kukëll; por ndërsa noton për me shpëtue e kapërdin nji peshkaqen i tmerrshëm. — — — — — —	165
XXXV	Pinoku gjen në trupin e peshkaqenit... kênd e gjen? Lexoni këtë kapitull dhe do ta merrni vesh. — — —	173
XXXVI	Má në fund Pinoku pushon së qenuni nji kukëll e bâhet nji djalosh. — — — — — — — — — —	179

C. COLLODI

AVENTURAT E
P I N O K U T

Redaktori:
MARTIN CAMAJ

Redaktori teknik:
KOLË LEKAJ

Korektori:
IBRAHIM BINAKU

Madhsija 12 tabakë; tirazhi 2.000 copë.

U shtyp në muejin fruer të vjetit 1956 në shtypshkronjën
„Milladin Popoviq" — Prishtinë